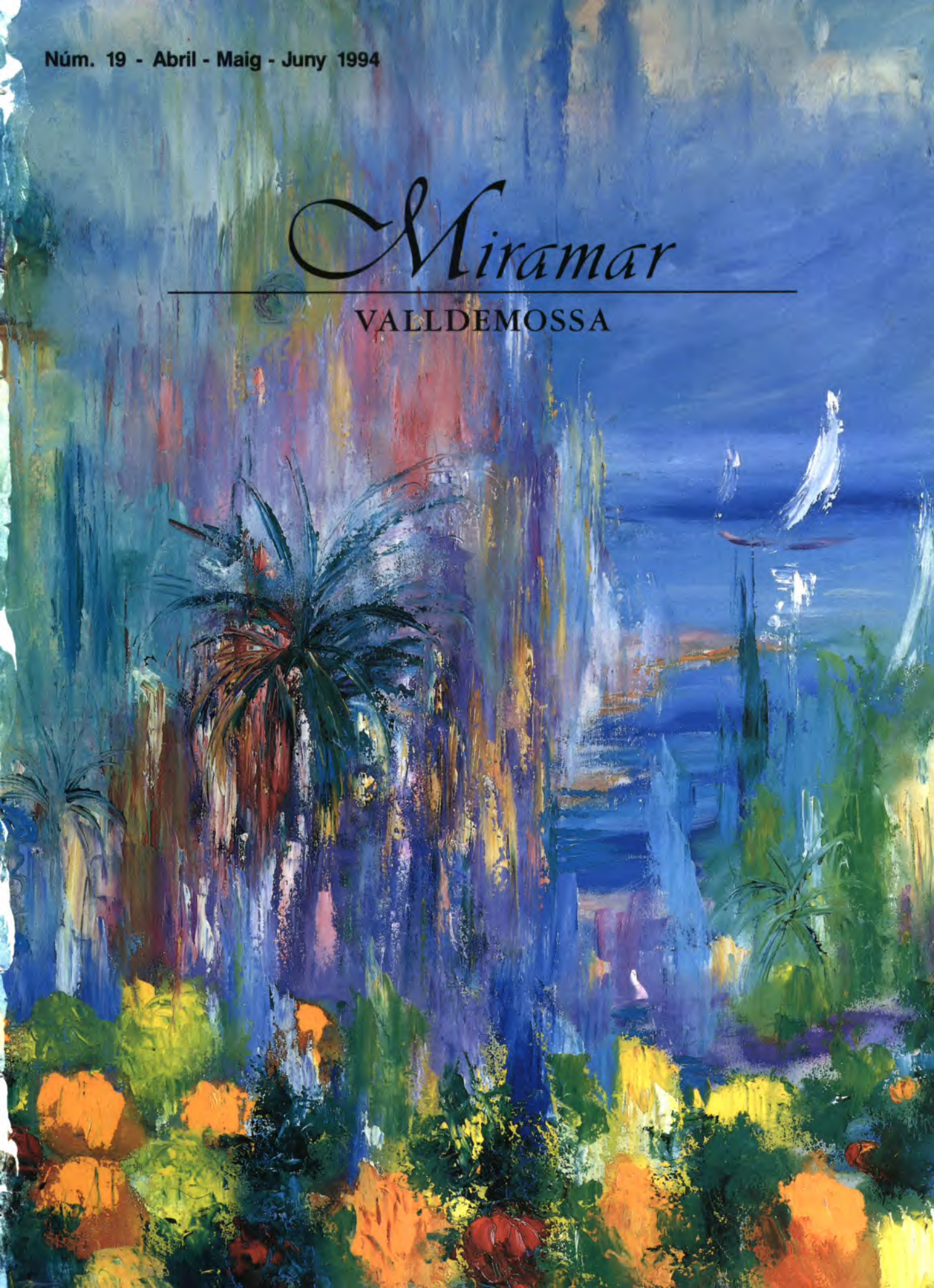

Núm. 19 - Abril - Maig - Juny 1994

Miramar

VALLDEMOSSA

BANCA MARCH

C/ Chopin, 3
Telèfon 61 23 77
VALLDEMOSSA

LLIBRES I IMPRESSOS

Carrer de Can Troncoso, 3 - Tel. 71 26 60
07001 PALMA DE MALLORCA

Edicions Cort

CALLEJERO
DE
PALMA

UN INSTRUMENT NECESSARI

Carrer Can Troncoso, 3
Tel. 71 27 80 — Fax 72 00 36
07001 PALMA DE MALLORCA

MIRAMAR
REVISTA TRIMESTRAL
Núm. 19 ANY 5
ABRIL-MAIG-JUNY 1994

COORDINACIÓ

Antònia Serrano i Darder

EQUIP DE REDACCIÓ

Antònia Maria Calafat i Rivas

Margalida Calafat i Torres

Nicolau S. Cañellas i Serrano

Rafael Estaràs i Estaràs

Miquel Joan i Salvà

Catalina Julià i Noguera

Jaume Moià i Villalonga

Joan Carles Palos i Nadal

Benigne Palos i Vadell

Miquel Ripoll i Rullan

Antònia Serrano i Darder

Matilde Serrano i Darder

Pere Bru Serrano i Darder

Sebastià Trias i Mercant

INFORMACIÓ ESPORTIVA

Bartomeu Torres i Morell

Lluís Oliver Barceló

Gaspar Mas Garcias

INFORMACIÓ MUSICAL

Jaume Capllonch

Maria José Mas

Ramon Andreu

PASSATEMPS

Bernadí Estaràs, «Gotzo»

DIBUIX I FOTOGRAFIA

Concepció Bauçà de Mirabò

Toni Gelabert i Serrano

Joana Lladó i Vila

Josep Lladó i Vila

Antoni Muntaner i Bujosa

Josep Antoni Serrano i Darder

Pre Bru Serrano i Torres

Joan Tortella i Araque

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC

Antònia Maria Calafat i Rivas

Catalina Julià i Noguera

COL·LABORACIONS

Antoni Balaguer i Vaquer

Mag Boscana Ripoll

Joan Cabot i Estarells

Encarnació Coll

Carles Costa

Maria Dolors Estrades Calafat

Jaume Miró-Granada Gelabert

Apol·lònia Perelló i Bonet

Isabel M. Ribot Blanes

Diego Sabiote Navarro

Joana Serra de Gayeta Martí

Cristòfol Soler i Cladera

MAQUETACIÓ

Documenta Balear

IMPRESSIÓ

Impremta Politècnica

DIPÒSIT LEGAL

PM 761-1989

Els articles publicats a la revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

La revista *Miramar* és trimestral. Tanca l'edició per als diferents números que edita durant l'any el darrer dia dels mesos següents: febrer, maig, agost i novembre. Passat aquest termini, les col·laboracions i fotografies seran per al proper número. Gràcies.

	3
EDITORIAL.....	4
INVESTIGACIÓ	
Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa. Oliver	5
VALLDEMOSSA DINS LA MEMÒRIA DEL TEMPS	
La vila i la gent (12). Continuem amb el document del rector Canyelles	6
Sant Vicenç Ferrer	7
METEOROLOGIA	
Climatologia de Valldemossa	8
INVESTIGACIÓ	
Els pescadors de Valldemossa (5). El patró de cabotatge Sebastià Darder	9
VISIONS HUMANES.....	
La nostàlgia és perillosa (la meua família Moll)	13
METEOROLOGIA	
Vents locals. L'embat	14
INVESTIGACIÓ	
Una escriptora a la Cartoixa	16
Valldemossa el 1928. Imatge d'un poble esvaït (3). Transports	18
COL·LABORACIONS	
Come fontana.....	20
ENTREVISTA	
Margalida Ferrà Boutroux	21
LA VILA	24
Altres temps	26
Cròniques de na Dolores.....	27
IMATGES D'ANTANY	33
MARXA JOVE!!!	
Racó del jovent	35
COL·LABORACIONS	
Els molins de vent aiguaders d'Aden (Iemen)	36
En el jardí de la Cartoixa	40
Recull de notícies i fotografies interessants tretes de l'arxiu d'A. Cabot	41
Segona dècada, any 1.....	42
L'Escolania de Lluc i el seu tarannà.....	43
Unió Mallorquina va a les europees	45
ARCA i la carretera entre Deià i Sóller	46
NOTÍCIES	
Calaix de sastre	47
CULTURA	
Pregó pronunciat a l'Auditori per J. Coll Bardolet.....	51
Llibres, revistes, periòdics i fulls informatius	52
Correu	54
La veu dels nostres poetes i glosadors.....	56
Amics de l'Arxiduc	58
ESPORTS	59
ENTRETENIMENTS.....	62
L'ARXIDUC	62

AGRAÏMENT: L'OCB agraeix profundament a l'artista pintor Josep Coll Bardolet l'obsequi que ens ha fet de les cobertes de la *Revista Miramar*, les qual reproduïxen un oli realitzat per ell mateix amb gran encert.

UNA ENQUESTA IMAGINÀRIA

Llegim molt o llegim poc els valldemos-sins? Què llegim? Consultam el diccionari? Som assidus a la biblioteca? En quin idioma llegim? No hem fet cap enquesta, però si la féssim creim que els resultats no serien gaire satisfactoris.

Ara que s'acosta el dia de Sant Jordi, Festa del Llibre, hauríem de reflexionar sobre aquest tema. Per ajudar-nos hem simulat els resultats d'una enquesta imaginària i, a més, la comentam.

- Llegim molt o llegim poc els valldemos-sins?

-Ni molt ni poc, tot el contrari. (Per molt que es llegeixi, mai no n'hi ha de més, perquè llegint s'aprèn i ja ho diu el refrany: El saber no ocupa lloc i el poc saber embarassa.)

- Què llegim?

-Això és més difícil de contestar, tal vegada revistes del cor, els diaris, *Miramar*... De llibres, pocs. (És una llàstima perquè llegir un llibre pot

ser tan gratificant com veure un serial o un partit de futbol.)

- Consultam el diccionari?

-Sí, si ens fa falta, el consultam. (El que passa és que com que no llegim gaire, doncs el diccionari no ens és imprescindible.)

- Som assidus a la biblioteca?

-O, n'hi ha, de biblioteca, per a la gent gran? Per a mi que sols hi van els infants per fer-hi els deures. (Hi poden anar també els majors i hi ha un servei de préstec.)

- En quin idioma llegim?

-Com, en quin idioma? Amb el que vaig aprendre de llegir, el castellà. Però la revista sí que ja la llegesc, em duu més feina, però la llegesc. (És una pena que no ens ensenyassin a llegir en català, perquè així podríem gaudir de lectures pensades i escrites en la nostra llengua, que al cap i a la fi és part importantíssima de la nostra identitat.)

**AUTOCARS
UNIBUS**

- Autocars de gran confort
- Aire acondicionat
- Totes les capacitats

Gremi de Fusters, 11. Edifici Urbis
Tels. 29 07 35 - 75 41 36
Fax 20 41 58 - Tlx. 69100
07009 Palma de Mallorca

Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa

OLIVER

Oliver: Nom de l'arbre que fa olives. Era un nom propi d'home d'origen llatí i també de baptisme, divulgat, potser, per la fama del personatge Olivier de la gesta carolíngia.

La presència d'aquest llinatge a Mallorca ve dels primers anys de la colonització catalana, ja que un dels primers mallorquins d'aquest llinatge que ens consta és Guillem Oliver, que l'any 1262 posseïa l'alqueria anomenada Algorefa al terme de Felanitx, municipi on aquest llinatge era abundant ja al segle XIV; fins i tot un altre Guillem Oliver fou batle d'aquella localitat en dues ocasions, el 1352 i el 1354.

G. Mestre Oliver en el repertori *Els Mallorquins, nom a nom* ens diu que actualment aquest llinatge és el més abundant a Mallorca entre els d'origen català, de fet, són poques les localitats mallorquines on, d'una manera o altra, no es trobi representat.

Pel que fa a la presència d'aquest llinatge a Valldemossa, destaquem Miquel Oliver, que fou un home de negocis i propietari de moltes hisendes a Mallorca; fou perseguit pels comuners i es vegé obligat a fugir de Mallorca perquè pertanyia a

la noblesa. Retornà a l'Illa i es va fer monjo cartoixà. Ingressà a la Cartoixa de Valldemossa l'any 1484, i en fou prior de l'any 1505 a l'any 1526. El 1495-96 defensà els interessos de la Casa a la Cort. Assistí als capítols generals de l'ordre els anys 1506, 1508 i 1516; fou elogiat per la seva bona administració i féu millores a la Cartoixa. El 1521, de tornada de Roma, on havia anat per qüestions de la Casa, entrà a la Ciutat de Mallorca en plena guerra de les Germanies i, si bé primer fou acceptat perquè era fill de menestrals, n'hagué de fugir als crits de: «Muira lo mal frare»; la Cartoixa quedà pràcticament desmantellada. El 1526 anà a la cartoixa de Nàpols. Tornà a Mallorca al monestir de Miramar (1528) com a ermità, però retornà finalment al convent de Nàpols, on morí. Escriví una relació de la Germania de Mallorca, perduda.

També feim referència de Pere Joan Oliver, monjo de la Cartoixa de Valldemossa, on morí l'any 1736. Va escriure un bon nombre d'obres dedicades a la Mare de Déu, entre les qual cal destacar *Floralia Mariana*, aquesta obra es composava de trenta-

Oliver. Escut: Una olivera arrabassada de color natural en camp d'or.

cinc mil dos-cents trenta versos, precedits d'un «Argumentum toius operis» en prosa.

Fonts: GEC i *Escritores Cartujanos* d'Idelfonso M. Gómez, M.B.

Miquel Ripoll i Rul·lan

CAFETERIA ROMANÍ

TELÉFON 61 61 73
VALLDEMOSSA - MALLORCA

La vila i la gent (12)

CONTINUAM AMB EL DOCUMENT DEL RECTOR CANYELLES

Al número passat vàrem exposar els fets que motivaren l'enfrontament entre el rector Andreu Canyelles i els devots de Ramon Llull. Cal avui continuar amb el mateix document, en el qual el rector Canyelles exposa els motius i raons pels quals prohibí el culte públic a Llull a la parròquia de Valldemossa:

«El primer supuesto que hase la Ciudad para acriminar lacción, es de haverse sucedido en el día 25 de enero inmediato, en que la Literaria Universidad de Mallorca celebra la conversión e ilustración del V. Lulio: fiesta establecida con Autoridad Rl. de la Magestat del Sr. Carlos II y prevenida por las constituciones de la Universidad (...). Este argumento muchas veces lo han puesto los lulista, y sin embargo de que se les ha dado completa satisfacción, siempre insisten en lo mismo, como si fuera nuevo».

El rector Canyelles cita a continuació el decret sobre el culte immemorial del papa Benet XIV i

afegeix seguidament:

«Aun quando pudiesa la Universidad Literaria der culto al V. Lulio en el día 25 de enero, este culto en manera alguna podia influir para la facultat de darselo en la Iglesia de Valldemosa, con quien no habla el estatuto, ni en havia acostumbrado celebrar fiesta el Estudio General; antes bien se sabe que el quadro del V. se puso en aquella Iglesia en el año 1732 y que antes no lo havia».

Continua Canyelles objectant els documents que citen els lul·listes i seguidament exposa la tercera raó de la seva negativa al culte de Llull a la església de Valldemossa:

«Quando los lulistas dieron principio al culto del V. (Lulio), ya estaba prohibido tributarlo a los siervos de Diós y venerables sin aprobación apostólica, por la Constitución de Alejandro III (...), de donde se infiere legítimamente que no es lícito el culto a (Lulio) y que los que le tributan se oponen preci-

samente a la referida constitución Apostólica».

Ara el rector Canyelles introdueix tota la bibliografia que citen i repeteixen tots els antilul·listes i conclou:

«En vista de estas censuras dadas por los legítimos jueses, como son los revisores nombrados por el Sumo Pontífice no deve ignorar(las) la Muy Ilustre Ciudad».

Sebastià Trias Mercant

amb el suport de

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

SANT VICENÇ FERRER

Sant Vicenç Ferrer entrà al convent de Sant Domingo de Palma l'1 setembre de 1413 i en sortí per embarcar-se el 22 febrer.

El bisbe de Mallorca, Lluís de Prades, acompanyà sant Vicenç Ferrer per tot allà on va anar a predicar, com consta de la predicació a Binissalem, Bunyola, etc.

Per preparar la predicació del sant a Pollença es comunicà al batle que preparassin allotjament per a cent cinquanta persones que seguien sant Vicenç per sentir les predicacions. Molt probablement al voltant d'aquest nombre foren les que arribaren i estaren a Valldemossa.

El prior de la Cartoixa, p. fr. Solanes va passar a Ciutat per acompanyar sant Vicenç Ferrer a Valldemossa.

Sant Vicenç mantenia una relació especial amb els cartoixans, puix tenia un germà, p. fr. Bonifaci

Ferrer, que fou general de tota l'ordre Cartoixana entre 1402 i 1410.

Tradicions sobre l'olivera

Es conta que moltíssims d'anys després d'haver predicat sant Vicenç Ferrer sobre una olivera, el senyor de Son Gual, perquè li convenia, va manar tallar aquesta olivera. Una partida d'homes amb picassons i destrals ho provaren, però s'espenyaren les eines i l'arbre restava igual: davant aquell fet, tothom pensà que sant Vicenç no volia que la tomassin.

El senyor de la possessió llavors va fer la promesa d'alçar en aquell mateix indret una capella al sant i provaren de pegar a l'olivera i tot d'una ja va esser en terra.

El senyor començà la capella, però es cansà i la deixà a mitjan lloc, i aquell senyor va fer ull perquè no va complir la promesa (tradició de

Sant Vicenç Ferrer, talla del segle XVII, Museu Diocesà de Palma.

Mn. Alcover).

Moragues i Bover a la *Historia General del Reyne de Mallorca* (tom III, pàg. 371) diu:

«Que no cabiendo la gente en la Iglesia San Vicente Ferrer salió a predicar al campo sirviendose de pùlpito un tronco de olivo. Mientras estaba predicando empezó a llover copiosamente y procurando el Santo sosegar a la gente que iba retirandose a la Villa, alzó los brazos al cielo haciendo oración y enseguida apareció una espesa nube sobre la multitud que la protegió de la lluvia mientras por las tierras circunvecinas llovía copiosamente, San Vicente seguía predicando».

D. Jerónimo Berard, l'obra manuscrita *Historia de la Ciudad y Villas*, quan parla de Valldemossa diu:

«...más al norte, en tierras de Son Gual se ve un pequeño cerco de pared que su dueño, D. Bernardo Berard, quiso dejar por memoria constante de haver predicado allí el glorioso Sant Vicente Ferrer cuando estuvo en Mallorca por los años 1413

Capelleta de Sant Vicenç Ferrer a Valldemossa. Fotografia d'Angel Pomar.

y dicen que desde la Cruz del Molino de la Bèata le oian y que lloviendo los que le atendian no se mojaban y al contrario los distraidos».

Capella de sant Vicenç Ferrer a la parròquia

Després de la reforma feta a l'església parroquial da Valldemossa a costes i despeses del rector Aznar, trobam que l'any 1721 en les obres pies deixades per Bart. Bauzà, hereu, hi ha «5 lliures per adornos de la capella del gloriós Sant Vicenç Ferrer». A la visita pastoral que va fer l'any 1725 el bisbe Joan Fernández Zapata, s'esmenta la capella d'aquest sant, que estava allà on avui hi ha la capella de santa Anna.

A finals del segle XVIII es va mudar el retaule a la que avui és la capella del Cor de Jesús.

Després d'haver-se fundat la Comunió Reparadora en 1881, es determinà dedicar la capella al Sagrat Cor de Jesús i posar l'escultura de sant Vicenç Ferrer sobre el nínxol principal.

La capelleta actual de sant Vicenç Ferrer de dins Son Gual la va construir l'Arxiduc l'any 1911, aprofitant parets o tancat aixecats temps enera per guadar l'olivera on, segons la tradició hi predicà sant Vicenç Ferrer. Damunt l'altar hi ha la inscripció següent: «*Aquí predicó San Vicente Ferrer en otoño de 1413*».

Aquesta capella està dedicada al Cor de Jesús, i hi ha una imatge de bronze.

Joan Cabot i Estarelles

CLIMATOLOGIA DE VALLEDEMOSA

Any 1993

MES	TEMPERATURES		HUMITAT		PLUJA	
	Màx.	Mín.	Màx.	Mín.	Dies	Litres m2
gener	13	3	75	55	3	0,50
febrer	12	3	85	60	8	48,00
març	18	3	5	50	4	5,00
						= 53,50
abril	20	5	80	50	8	93,00
maig	27	9	72	50	3	13,00
juny	28	16	65	60	2	
						= 106,00
juliol	32	18	75	50	2	1,00
agost	32	18	70	50	3	0,50
setembre	25	13	80	60	6	166,00
						= 167,50
octubre	20	11	90	65	10	130,00
novembre	16	6	100	60	11	104,00
desembre	12	6	80	50	3	23,00
						= 257,00
			Total		63	584,00

Antoni Muntaner Bujosa, «Guarín»

PASSATEMPS

Solucions

Jeroglífic: Sopa i bollit.

Columnes bellugadisses:

I els que vivien an aquell país d'aquell rei, estigueren descontents de la falta que el rei havia comès i cada un desitjà viure sota la senyoria d'un altre rei ja que és cosa molt perillosa que el poble estigui sotmès a rei injuriós i traïdor.

Els pescadors de Vallemossa (5)

EL PATRÓ DE CABOTATGE SEBASTIÀ DARDER CRUELLAS «DOI»

*A la memòria del meu besavi
Sebastià Darder Cruellas, «Doi».
Al cel sia.*

INTRODUCCIÓ

A més de terra de pescadors, Valldemossa ha estat terra de navegants. Pere Bru Serrano Torres ha buidat els censos de Valldemossa de 1910 i de 1935 i ha anotat tots els pescadors i mariners que hi apareixen. Al de 1910 no hi ha trobat cap mariner, però al de 1935 n'apareixen quatre: Antoni Darder Cruellas, «Doi» (50 anys); Miquel Esteva Cruellas (46 anys); Bru Calafat Salas (44 anys); Joan Trias Mas, «de Can Trias» (40 anys), aquest va arribar a ésser capità.

En aquest treball parlarem d'un navegant valldemossí de començaments de segle: el patró de cabotatge Sebastià Darder Cruellas, «Doi». Va néixer el 5 de juny de 1881 a Valldemossa, fill de Maties Darder i d'Antònia Cruellas. Un altre fill del matrimoni fou Antoni, que és el que apareix al cens de 1935 com a mariner.

Sebastià va fer de pescador a Sóller amb el patró Joan «Codony», de Sóller. El patró «Codony» li va veure possibilitats i el va animar a estudiar de patró de cabotatge, va estudiar a Sóller i va obtenir el títol a Cartagena el primer de febrer de 1908, als 27 anys. El patró «Codony» el va ajudar a armar la barca de vela Nuestra Señora del Carmen.

El 21 d'octubre de 1909 va casar-se amb Antònia Boscana Lladó, «Gotza», filla del «padrí Gotzo». Antònia el va ginyar per deixar la navegació i varen partir a establir-se

a Nancy, a França (vegeu «Valldemossins que emigraren a França i els seus descendents». *Miramar*. Núm. 14. Plecs III. Pàg. V-X). Allà, el 15 d'abril de 1911, va néixer Antònia Darder Boscana, «n'Antuanet de Can Gotzo». Sebastià va morir poc després del naixement de la seva filla, el 8 de febrer de 1912. En aquell temps la Nuestra Señora del Carmen es va perdre amb tota la seva tripulació.

Tal volta no sabríem res més del patró Sebastià si no fos perquè la

seva filla, Antònia Darder, ha estojat una plagueta on son pare va fer diverses anotacions comptables durant els anys 1908, 1909 i 1910.

Els comptes es presenten en forma dispersa, però sempre esmenten el port i la data on es va fer la despesa o es varen rebre els diners. Per això en conjunt reflecteixen la singladura del patró i del seu vaixell i ens permeten conèixer quines eren les seves despeses i els seus guanys. En aquest treball ens centrarem en

Foto 1. El patró Sebastià Darder Cruellas, «Doi» (a la dreta) al seu vaixell.

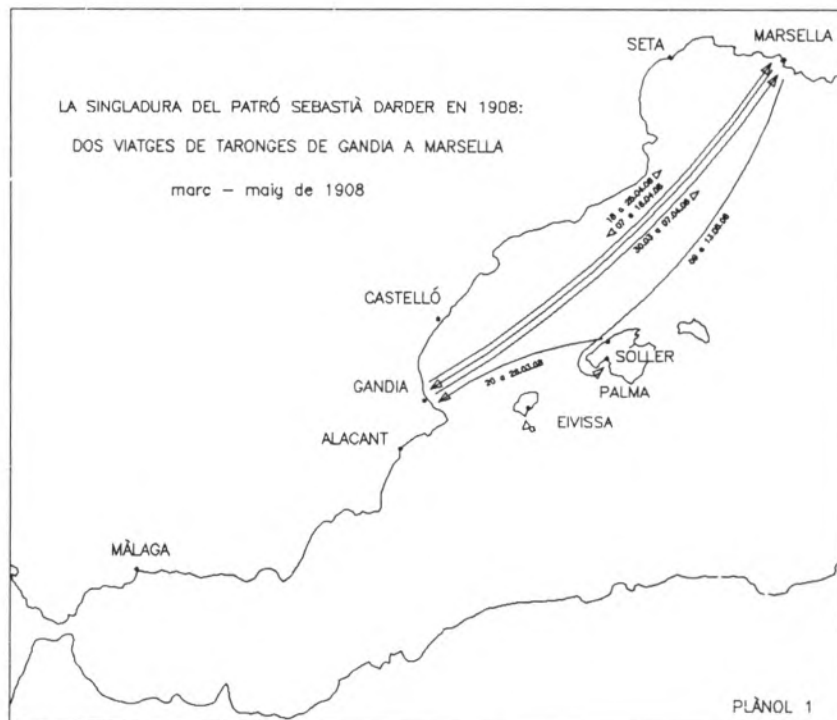
l'any 1908, el més interessant i complet de tots. El 1908 degué esser un any important per al patró, perquè, com ja hem dit, el primer de febrer va obtenir el títol de patró de cabotatge.

RECORREGUT

Durant aquell any el llaüt Nuestra Señora del Carmen, tripulat pel patró Sebastià Darder, tres o quatre mariners i un al·lot, va fer els viatges següents:

En total va atracar a nou ports: tres de les Balears (Palma, Sóller i Eivissa), dos de francesos (Marsella i Seta), tres del País Valencià (Gandia, Alacant i Castelló) i a un d'andalús (Màlaga).

Podem aproximar-nos a la durada dels viatges comptant els dies que passen entre la darrera anotació d'un port i la primera del següent.

Port	Dates d'estada		Tipus de càrrega
Sóller	19.02.08	20.03.08	Taronges
Gandia	26.03.08	30.03.08	
Marsella	07.04.08		
Gandia	16.04.08	18.04.08	Taronges
Marsella	25.04.08	09.05.08	Llast
Palma	13.05.08	12.08.08	Escorça capolada
Eivissa	14.08.08	20.08.08	Escorça capolada
Màlaga	31.08.08	07.09.08	Blat
Alacant	15.09.08		Blat
Sóller	23.09.08	19.10.08	Figues
Palma	27.10.08	31.10.08	
Seta	11.11.08	15.11.08	
Castelló	21.11.08		
Palma	23.11.08		

Travessies:	Durada (dies)	Distància: (km)	Dist. rec. (km/dia):
Sóller - Gandia	6	250	42
Gandia - Marsella	7,8,9	675	96-75
Marsella - Palma	4	550	137
Palma - Eivissa	2	125	62
Eivissa - Màlaga	11	625	57
Màlaga - Alacant	8	475	59
Alacant - Sóller	8	300	37
Sóller - Palma	8	75	9
Palma - Seta	11	450	41
Seta - Castelló	6	525	87
Castelló - Palma	2	250	125

Els dies transcorreguts entre les dues anotacions són sols la durada màxima del viatge, però no necessàriament la real. A la següent taula oferim la durada de cada viatge i la distància en quilòmetres entre el port d'origen i el de destinació.

La distància mitjana recorreguda és de 67 km, si bé aquesta distància s'ha de considerar com un mínim. La distància màxima recorreguda en un dia és de 137 km, la qual cosa suposa una velocitat mitjana de 3 nusos (milles marines per hora).

INGRESSOS

Per transportar càrrega en un vaixell s'ha de pagar una quantitat de doblers, que en termes mariners s'anomena nòlit. Per les anotacions de la plagueta del patró Sebastià sembla que unes vegades es pagava a tant el viatge i altres a tant la tona transportada.

En 1908 els nòlits dels viatges foren els següents:

Relacionant el nòlit amb la distància recorreguda, s'obté una xifra que va des de les 0,77 ptes./km

Nòlit de Gandia a Marsella (taronges)	1.500,00 pts
Nòlit de Gandia a Marsella (taronges)	1.500,00 pts
Nòlit de Palma a Màlaga (escorça)	580,00 pts
(58 tones a 10 ptes./tona)	
Nòlit de Màlaga a Sóller (blat)	1.166,50 pts
Nòlit de Palma a Seta (figues)	1.200,00 pts
Nòlit de Seta a Castelló	500,00 pts
Total anual	6.446,50 pts

en el cas del viatge a Màlaga, fins a les 2,66 ptes./km pel viatge de Palma a Seta. La mitjana és de 1,72 ptes./km.

pals: manteniment del vaixell, «*dispensa*» (provisions, remolcador de Marsella, descarregar llast) i «*papeles*» (patent, taxes, imposts...). Un quart concepte que hem denominat «altres despeses» inclou despeses com «*Pérdida que corresponde temporada*» o «*Cambios a la previsión*», de significat dubtós.

El vaixell era de vela: al capítol de despeses del vaixell apareixen conceptes com: «*Abril 4 [1909]. Marsella por antenas de Mayor y Botalón y arreglarlas*», «*Enero 25 [1909]. Por 5 canas de ropa por remendar la mayor*» o «*[01 de] Octubre [de 1909]. Por remendar un floque y una mesana en Palma*» i no hi ha cap menció de propulsió mecànica.

REPARTIMENT DELS GUANYS

El repartiment dels guanys es fa cada pic que el vaixell torna a l'illa. Al llarg de l'any es feren tres balanços: en tornar de Marsella, en tornar de Màlaga i en tornar de Seta.

Primer es liquidava amb la tripulació i la barca. Dels guanys del nòlit es descomptaven les despeses de

Part dels nòlits i els doblers de butxaca es lliuraven al patró en mà. En 1908 li lliuraren doblers en metàl·lic als ports de Sóller, Marsella, Màlaga, Seta, Castelló i Palma, la qual cosa ens fa veure la important

xarxa de corresponsals que tenia organitzada l'armador.

DESPESES

Les despeses del vaixell es descomponen en tres conceptes princi-

Manteniment del vaixell	768,82 ptes.	24,23%
Provisions	1.188,95 ptes.	37,48%
Patent i papers	1.018,45 ptes.	32,10%
Altres conceptes	196,00 ptes.	6,17%
Total:	3.172,22 pts	

	Gandia		Màlaga i Seta	
Patró	1,5 parts	12,5%	1,5 part	14,6%
Mariner	4 x 1 parts	8,3%	3 x 1 parts	9,7%
Al·lot	0,5 parts	4,1%	0,625 parts	6,0%
Vaixell	5,5 parts	45,8%	4,625 parts	45,1%
«Patronia»	0,5 parts	4,1%	0,5 parts	4,8%
	12 parts		10,25 parts	

PLAÇA RAMON LLULL, 4
Telèfon 61 24 85

VALLDEMOSSA

Si voleu enquadrar *Miramar*, basta que ens ho digueu, nosaltres ens en cuidarem i la revista us regalarà una làmina per a la portada.

les provisions, dels papers i alguna altra de les que hem anomenat «altres». La suma restant es repartia.

En la primera liquidació es feren dotze parts, en les altres dues, deu parts i quart.

No sabem el nom dels tripulants del Nuestra Señora del Carmen l'any 1908, però a la plagueta hi figuren els noms dels mariners embarcats en 1910. Aquell any els mariners eren: Feliu Estrades, «Forta», de Valldemossa, Josep Jaume, Llorenç Oliver, Antoni Llosas i un al·lot anomenat Bartomeu.

La segona liquidació la feia el patró amb l'armador, que era Jaume Oliver, o era representat per Jaume Oliver, de Sóller. Em aquesta liquidació es consideraven com a ingressos la part de la barca i uns «Capital a la Previsión» i «Cambios a la Previsión», que no sabem molt bé en què consistien, però que sembla que corresponen als conceptes esmentats a l'apartat d'altres despeses. D'aquests ingressos es descomptaven les despeses del manteniment del vaixell.

Aquell any el balanç final va esser el següent:

S'ha de tenir en compte que d'aquesta xifra s'hauria de descomptar l'amortització del vaixell, per poder determinar els guanys reals de l'armador.

La plagueta de Sebastià Darder Cruellas, «Doi», ens duu a un passat, no massa llunyà, en el qual una part important dels valldemossins vivien de la mar, i constitueix un testimoni viu de la vida dels marins d'aquella època.

Nicolau S. Cañellas Serrano

Ingressos:

Nòlits 6.446,50 ptes.

Despeses:

Manteniment del vaixell	768,82 ptes.	14,83%
Provisions	1.188,95 ptes.	22,94%
Patent i papers	1.018,45 ptes.	19,65%
Sous	2.206,98 ptes.	42,58%
	5.183,20 ptes.	

Balanç a favor de l'armador 1.263,30 ptes.

Sa plaça Pública té botiga i carniceria on podeu comprar-hi bé es queviures cada dia, congelats, fruita també, i a més, molta simpatia.

CA N'AMELIA

QUEVIURES I CARNISSERIA

Plaça Pública, 13
Tel. 61 24 33
VALLDEMOSSA

LA NOSTÀLGIA ÉS PERILLOSA

(LA MEVA FAMÍLIA MOLL)

(Nota introductòria: Quan va fer un any que morí Francesc de B. Moll els diaris de Palma se'n feren ressò amb diversos articles. La meva amiga i escriptora Xesca Ensenyat en publicà un on explicava la seva visió de la família Moll.

Com que totes dues tenguérem més o manco les mateixes relacions amb els Moll i com que la seva visió no coincidia amb la meua vaig escriure aquest article que fins ara no ha estat publicat.)

Palma no era droga pura, aleshores. Palma era la nostra meravellosa Ciutat de l'Horabaixa. Descobríem el món. I el descobríem a l'Institut, al bar Bosch, a les converses a can Llompart. El descobríem a cada carrer de la nostra ciutat. I, sobretot, el descobríem xerrant. Xerràvem sempre, xerràvem tant, que no sé, ara, com podíem tenir temps per a res més.

I la família Moll també ocupava un lloc en aquella ciutat nostra. No tota la família, és clar. Els que formaven part de la nostra vida eren n'Aina (jo feia Francès) i en Moll, son pare.

De n'Aina m'agradaria destacar dos aspectes, vists no sols des de la nostàlgia, sinó també des de 1992. Aquests dos aspectes són el seu sentit didàctic i l'interès que inculcava a les seves alumnes per la llengua catalana.

Quan era professora meua no m'agradava gens, aquesta és la veritat. Era molt exigent i sempre havies de fer deures de Francès perquè si no ho tenies preparat ni tan sols no s'enfadava: et menyspreava. Però anys després és quan es veu l'efectivitat d'un professor. Aquells «menyspreus» ens afectaven més que no un zero i us puc assegurar que en vàrem aprendre molt, de francès. I, a més, aconseguí que el parlàssim tal com toca, quan ella no és que el pronunciàs com un francès nadiu, precisament. Tot això encara no li he dit mai a n'Aina. (Ara, ja el 1994 sí que li ho he dit i li he donat una còpia d'aquest article.) Però sí

li he dit en alguna ocasió que tot el que vaig aprendre a les seves classes -i no em referesc només a la llengua francesa- m'ha servit de molt després en la meua tasca professional. Ben de veres voldria que, dins la seva nostàlgia, els meus alumnes algun dia em recordin com jo la record a ella: una bona mestra, en el sentit total de la paraula.

I ens feis classe de català. La teníem a la una del migdia, quan havíem acabat totes les altres. Aquestes classes les vaig començar, crec, l'any 65, quan encara estàvem al darrer pis de l'edifici del Ramon Llull. I duraren, per a nosaltres, fins al curs de Preu. I fins molt més. I encara duren. En aquelles classes ens descobríem a nosaltres mateixos com a poble. La llengua ens començava a ajudar a veure que teníem possibilitats d'esser qui érem.

I en Moll, que obria la seva editorial i la seva persona a tothom. Allà hi havia, des de l'Obra Cultural fins al Grup de Mim d'en Pere Pavia, o les classes de català que es feien, mig d'amagat i avisant la gent per telèfon, durant l'estiu.

Supòs que jo tenia setze anys. Feia sisè de batxiller i, com sempre ha passat a aquesta edat, a l'Institut volíem fer una revista. Vaig anar a fer-li una entrevista i, des de la nostàlgia veig que en Moll em va tractar com si jo fos n'Oriana Fallaci. Per a ell era una entrevista tan seriosa com les altres, amb una persona tan seriosa i gran com les altres.

I també ens va fer classes de català, en Moll, els primers anys que hi havia Filosofia i Lletres a l'Estudi General Llu-lià. Crec que això és el que més mostra el seu caràcter. En Francesc de Borja Moll, l'autoritat lingüística, el filòleg, l'estudiós, el savi. En Moll ens ensenyava rudiments d'ortografia a l'aula 13. A la mateixa aula que el capvespre en Josep M. Llompart ens ensenyava la primera Literatura Catalana que vàrem aprendre.

Per tot això i per més coses crec, Xesca, que Palma no era una droga pura: era una meravellosa Ciutat on nosaltres donàvem les primeres passes d'adult amb molt poca por i moltes ganes. Ganes de tot.

Joana Serra de Gayeta

Aina Moll entre Josep Coll Bardolet i Encarna Viñas. Valldemossa, març de 1993.

Consideracions sobre le temps i el clima en relació amb Valldemossa i el seu terme municipal (VIII)

VENTS LOCALS. L'EMBAT

Hem fet un intent de relacionar diverses situacions meteorològiques, les més freqüents que poden contemplar-se al nostre entorn, amb les condicions del temps atmosfèric que aquestes poden proporcionar al terme i poble de Valldemossa. Ja vàrem explicar anteriorment quina era la dificultat de la tasca: la complicada topografia condiciona en gran mesura la formació i el desenvolupament dels meteors, en particular el vent i la pluja, únics elements que hem considerat; per altra banda, a més, no sempre els esquemes del temps es presenten amb la claredat que hem suposat. Per tant, la controvèrsia respecte de «mapa del

temps» i «estat del temps» a l'àrea de Valldemossa és perfectament admissible i fins i tot recomanable.

Havent passat revista a la influència en el temps dels vents procedents de tots els punts de l'horitzó, ens queden per tractar els vents de caràcter local. Ens referim únicament a la brisa de mar: l'embat a Mallorca. A les costes catalanes es diu la marinada. El fenomen és complex; abreujadament podem dir que és degut a l'encalament desigual de la terra i la mar, ambdós separats per la línia de contrast que forma la costa. Però perquè tinguin lloc fenòmens meteorològics de caràcter local, les condicions

generals han de permetre-ho. A Mallorca des d'abril a octubre el joc de brises de mar i terra té lloc la majoria dels dies, i de juny a mitjan agost bufa l'embat en un 90% dels dies. Ens referim al conjunt de les costes mallorquines. És conegut el fet que a les altres illes del nostre arxipèlag no es formen brises: són poc extenses perquè les condicions tèrmiques del sòl ho permetin. A Mallorca sí que hi ha aquestes condicions tèrmiques. I es donen en situacions meteorològiques molt estables. Per exemple, règim de pressions relativament altes a la Mediterrània, com a prolongació de l'anticicló de les Açores (fig. 1).

El règim de brises a l'illa de Mallorca ha estat treballat de forma molt completa pels meteoròlegs J. M. Jansà i E. Jaume, en un treball publicat el 1946, en el qual vaig tenir la sort de col·laborar i per al qual es va obtenir informació en aquest aspecte mitjançant gairebé 800 qüestionaris, que varen emplenar pagesos i pescadors mallorquins, bons coneixedors de l'embat perquè, llavors, durant la sega els servia en l'operació de ventar a l'era, i perquè l'utilitzaven com a força motriu principal dels nombrosos de vent de l'illa. De la part experimental del treball que citam, extreim només el mapa de línies de corrent de l'embat (fig. 2). Al mapa s'observa com l'aire s'arrossega completament aferrat al sòl i es desplega en ventall després de penetrar pels portalons que presenten les badies i les cales més profundes. S'hi poden veure tres sistemes de penetració: a) la badia de Palma i les costes del Sud; b) les

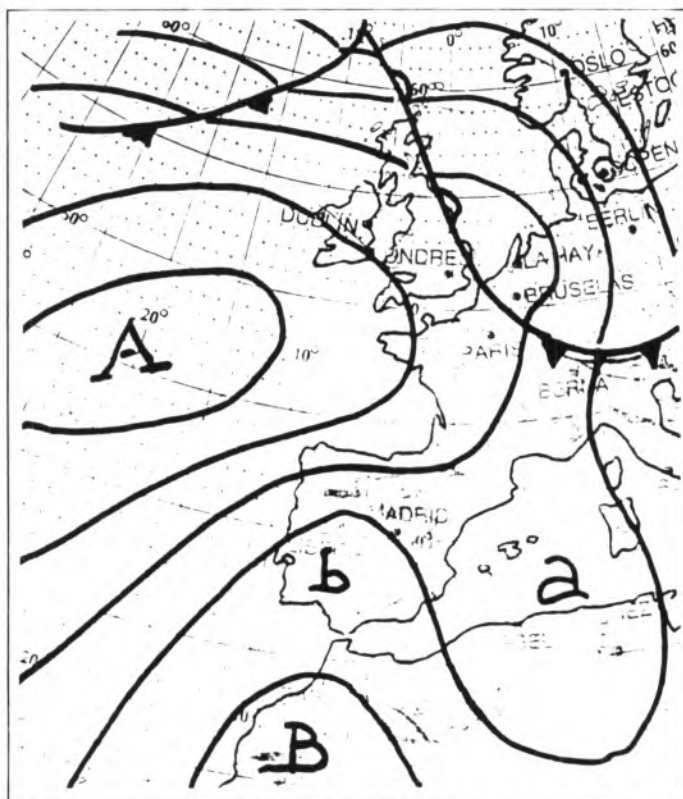

Fig. 1. Vents locals

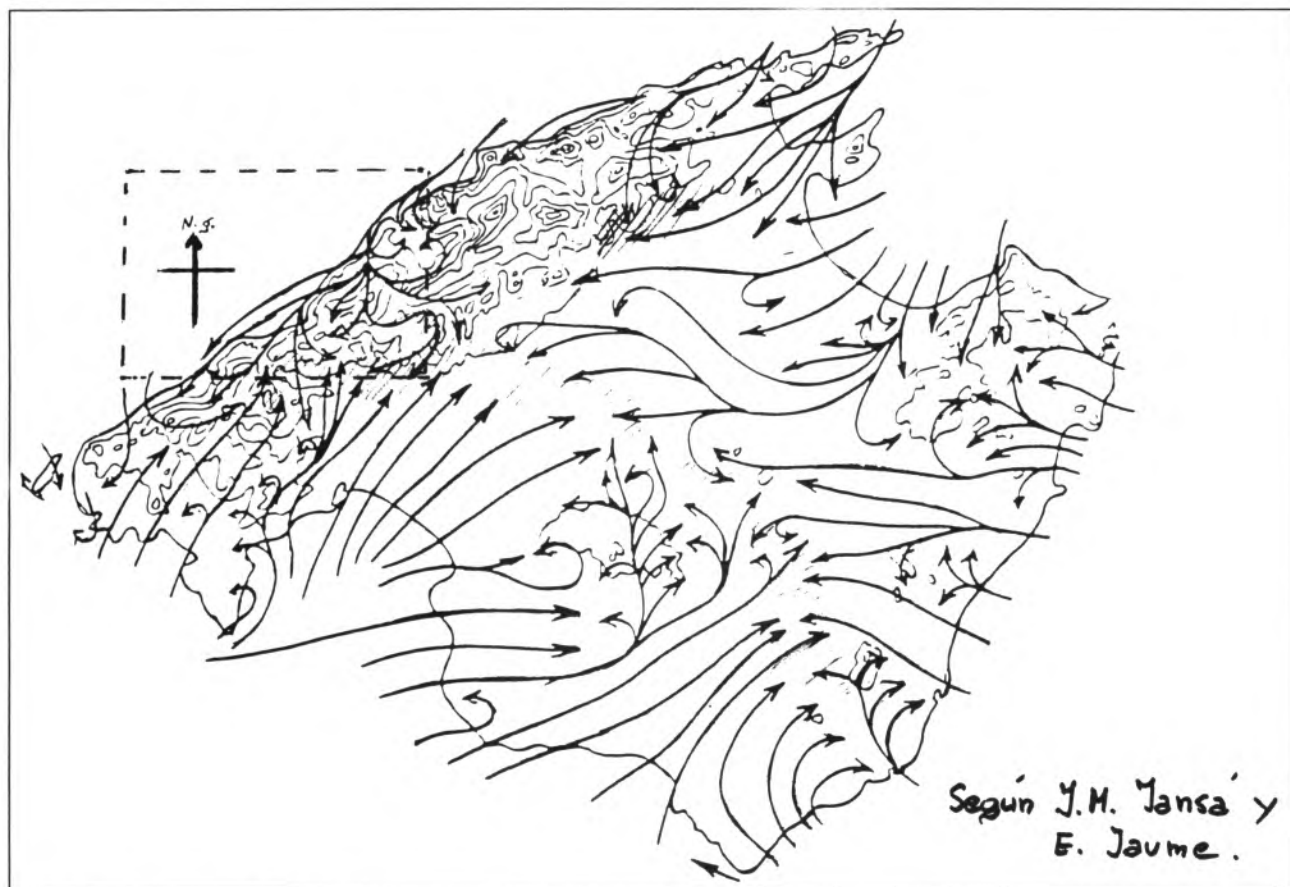

Fig. 2. Línies de corrent de la brisa de mar

badies de Pollença i Alcúdia; i c) les costes de Llevant: hi ha tres corrents generals: del sud-oest, nord-est i sud-est, respectivament, que convergeixen al centre de l'illa i proporcionen turbulència atmosfèrica -que s'aprecia sensiblement als vols a baixa cota- i freqüentment níguls del tipus cúmulus. «El corrent del nord-oest no existeix; la Serra constitueix per a ella una barrera impenetrable; es veu com la va voltant i es converteix en un corrent tangencial, com si cercàs una entrada, i, en efecte, quan la troba, com a la vall de Sóller, hi penetra resoltament...», es diu al treball de Jansa i Jaume. I, podem afegir, penetra també per la Marina de Valldemossa, més o menys profundament, segons sigui major o menor la diferència de temperatures terra-mar, principal causa de for-

mació de l'embat.

Es pot veure, també, dins el requadre de línies discontinües, la justificació del perquè a la línia de corrent de l'embat se l'assimila al vent gregal, perquè coincideixen en direcció ambdós corrents aeris en el tram de la costa de Valldemossa, encara que l'embat no pertany a la situació originària dels corrents generals del nord-est.

La brisa de terra, el terral nocturn, de sentit invers a l'embat, presenta en aquesta costa particularitats d'interès. Amb freqüència poden observar-se a determinats punts, per exemple, Ca Madò Pilla, en haver-se post el sol, vents forts molt localitzats, descendents, com si masses d'aire es despreguessin a manera d'allau, des del cim de les muntanyes i caiguessin cap a la mar pel llit dels torrents. Les

copies de molts de pins costaners, propers a la línia de costa, es poden veure, paradoxalment, inclinades cap a la mar. El que els vents dominants, i els més intensos, procedeixin precisament de mar endins, faria suposar que el brancam hauria de tenir la tendència a desenvolupar-se en el sentit oposat a l'indicat.

Crec que es poden fer molts de suggeriments i precisions i posar molts d'emperons a les idees exposades al treball que ara acabam. Seran benvinguts, ja que hi ha molt per discutir i aprendre en el tema que un dia envestírem i hem presentat a la benvolença dels lectors.

Es Patró Jaume

Traducció d'Antònia M. Calafat Rivas

UNA ESCRIPTORA A LA CARTOIXA

Les cel·les de la nostra Cartoixa han estat i són morada d'il·lustres personatges, de molts d'ells se'n parla sovint, altres es deixaten en la memòria del temps i estan comdemnats a l'oblit. Aquest podria ésser el cas de Coloma Rosselló i Miralles, que visqué a la cel·la número dos d'aquest monestir.

Per una feliç circumstància va arribar a les meves mans un llibre titulat *Valldemosines*, signat per Coloma Rosselló. Amb el llibre m'arribà un repte: el de desxifrar qui era aquesta escriptora que coneixia tan bé el meu poble, els seus paisatges, topònims i costums. Tot això ho descrivia en uns deliciosos relats, escrits en català, i editats per L'Avenç l'any 1911. Escorcollant vaig trobar un altre llibre de la mateixa autora editat l'any 1910, aquest en castellà: *Valldemossa y Miramar*. Està signat per Coloma Rosselló de Sans. Tot d'una vaig saber que era la mare d'Elvir Sans Rosselló i per tant, l'àvia de Xavier Sans Fortuny.

Coloma va néixer a Palma l'any 1872 i va morir el 17 d'abril de 1955, també a Palma. Era filla de Francesc Rosselló Pujal i d'Isabel Miralles Guillot, els quals foren pares de cinc fills, Jaume (morí als 12 anys), Francesc (1863-1933), Xim, Jaume i Coloma. La mare de Coloma era la propietària de la cel·la número dos i a la seva mort la deixà en testament a la seva filla. Coloma es va casar amb Narcís Sans Masferrer, empordanès acomodat, amb el qual tingué quatre fills: Elvir, Isabel, Maria i Xavier.

De Narcís Sans sabem que era liberal i que fou diputat, governador de Segòvia, Àvila i Albacete. L'any

Coloma Rosselló Miralles. Palma 1939.
Fotografia arxiu de Xavier Sans Fortuny.

1888, està acreditat en un carnet de premsa de l'Exposició Universal de Barcelona com a corresponsal de *El Palmesano*.

La família estiuejava a Valldemossa, però a causa d'una afecció bronquial que va patir Narcís hi visqueren un parell d'anys. La major part del seu patrimoni el tenien invertit en accions d'unes mines eivissenques; a causa d'una inundació soferta, les mines es varen tancar i les pèrdues foren quantioses. Coloma era emprenedora i muntà un taller de brodats fins i roba blanca. Feien una feina delicada, les seves camises de dormir i combinacions de setí, les estovalles de fil, els cobertors, els tapets eren adquirits per les núvies de la millor societat

mallorquina. Tenien el taller al carrer de Sant Bartomeu, cap de cantó amb la plaça Tagamanent. Després foren les filles, Bel i Maria, les que portaren el negoci.

L'any 1917 llogaren la cel·la al matrimoni format per Bartomeu Ferrà i Aina Maria Boutroux, que l'adquiriren devers l'any 1925.

Coloma ja tenia els quatre fills quan, l'any 1904, escriví els primers versos. Però no fou fins el 1909 que publicà un treball a la revista *Feminal* que fou molt celebrat. Arran d'això es convertí en la corresponsal a Mallorca. Col·laborà amb diversos periòdics en espanyol, entre els quals esmentarem *Novedades*, *La Actualidad* i *Mercurio*, de Barcelona, *El Gráfico* de Buenos Aires i un de Puerto Rico. Escriví els dos llibres abans esmentats, *Valldemossa y Miramar* i *Valldemosines* i amb el mateix títol un petit llibret.

Valldemossa y Miramar fou editat en castellà i en francès. Es tracta d'una guia històrico-descriptiva destinada als visitants de Valldemossa. Hi podem trobar dades històriques de la vila i els llocs principals, personatges, possessions, passejades i itineraris per fer excursions.

- L'edició en castellà està datada a Valldemossa el setembre de 1910 i impresa a Palma per Tipografia de J. Tous. Són cent set pàgines de text i porta abans dues pàgines publicitàries i després cinquanta-una pàgines publicitàries més.

- L'edició en francès -*Guide Historique et Descriptif de Valldemossa et Miramar*- està impresa a Sóller, l'any 1915, per la impremta La Sinceridad. Són cent tres pàgines

de text i devuit de publicitat.

- *Valldemosines* és un llibre de relats curts -nou contes-, les protagonistes són femenines, de distintins estaments, i el lloc de l'acció sempre és Valldemossa. És el número 118 de la col·lecció «Biblioteca Popular de L'Avenç», imprès el 1911 per L'Avenç, de Barcelona, té cent dotze pàgines. *Valldemosines* està escrit en català i va dedicat a l'Arxiduc, el qual era amic de la família Miralles. Us oferim la dedicatòria, adaptant-la a la normativa actual:

A. S. A. R. e I.

LLUÍS SALVADOR
Arxiduc d'Austria

Senyor,

És impossible passar un any a Valldemossa sense exterioritzar l'entusiasme que inspira la grandiositat d'aquest país. No sabent manejar els pinzells ni mesclar colors, he agafat la ploma, i l'he feta córrer sorrera, sorrera. El dibuix que he traçat està masell de defectes, no té cap mèrit; però tal com sigui li pertany, i li preg que es digni acceptar un ramell collit dins els jardins de V. A.

Si no s'haguessin obert camins, clivellat penyals i escampat mirandes en paratges sols habitats pels voltors, no les hauria trobades, aquestes flors. Són boscanes, salvatges, però ben seves.

Si la flaire pagesívola li porta un sol record del racó de l'Illa que V. A. ha embellit, ja no consideraré inútil la meua obra.

Amb tota consideració

L'AUTORA

Aquests són els títols dels diferent relats de *Valldemosines* de Coloma Rosselló Miralles:

Narcís Sans Masferrer. Barcelona 1888.
Fotografia arxiu de Xavier Sans Fortuny.

Hosanna!

D'actualitat

Benaja l'aire i el sol

Foc colgat: (De Palma a Miramar)

Justícia del Cel

Justícia de la Terra

Una Escapatòria

Tríptic: Vers el cel. -Pagesa-Mística-Profana

Oli i olives

- *Valldemosines*. Lectura Popular, Biblioteca d'autors catalans, Número 243. Il·lustració Catalana. És un llibret (32 pàgines) amb tres narracions curtes, la segona ja publicada anteriorment a *Valldemosines*, edició de 1911: *Agre-dolça*, *Tríptic: Vers el cel*. *Pagesa-Mística-Profana* i *Benaja la neu!*

En un proper article us parlarem del fill major de Coloma, Elvir Sans, el qual passà, amb la seva família, llargues temporades a Valldemossa a la seva casa de Son Niu.

Agraïments: Margalida Ferrà i Boutroux, Antoni Nadal i Soler, Miquel Ripoll i Rul·lan, Maria Rosselló i Bauzà, Xavier Sans i Fortuny

Antònia Serrano i Darder

Els fills de Coloma i Narcís. D'esquerra a dreta: Xavier, Maria, Elvir i Isabel Sans Rosselló. Fotografia arxiu de Xavier Sans Fortuny.

VALLDEMOSSA EL 1928. IMATGE D'UN POBLE ESVAÏT (3). TRANSPORTS

Transports

En aquell temps, Valldemossa es comunicava amb Ciutat amb primitius autobusos. Segons ens han contat Pere Colom, «Perico de Son Ferrandell», i Antònia Darder, «Antuanet de Can Gotzo», els primers que posaren autobusos foren Sebastià Estaràs Juan, «de Son Moragues», i Feliu Morey, «Astalera». Aquesta primera empresa es degué crear devers 1922 o 1923 i tenia l'exclusiva del transport del correu. N'eren els xofers Feliu Morey i Amador Verger, «Catoia». Tenien un De Dion Bouton i un Ford de devuit places, que guardaven a la sala capitular de Cartoixa.

Poc temps després Miquel Colom Ripoll, «Saletes», Miquel Boscana Lladó, «Gotzo», i Antoni Boscana Estaràs, «Gotzo», organitzaren una altra empresa, que comptava amb dos cotxes petits de sis places: un Chandler i un Rullan Pilaín. Un dels xofers d'aquesta empresa era el mateix Miquel Boscana i l'altre, Bartomeu Colom Ripoll, «Saletes». Els vehicles el guardaven a la portassa de davall el Bar Los Tilos.

Segons les fonts orals, devers 1927 la segona empresa va comprar la primera, però pel que sembla, o la compra o el canvi de nom foren posteriors, perquè en 1929, segons

l'*Anuario Soler*, l'empresa d'autobusos encara era propietat de Sebastià Estaràs Juan, «de Son Moragues».

La nova empresa va quedar-se amb l'exclusiva i els autobusos de la primera i abans de la guerra compraren dos vehicles més: un Lancia i un GMC. Un pic, menant Amador Verger, el Lancia va caure dins el torrent de Valldemossa (uns contenen que va ésser al pont de s'Estret i altres, al de Son Viscos), però afortunadament no va passar cap desgràcia. Una anglesa que anava dins l'autobús ni es va immutar, segons va contar després, no es pensava que hi hagués hagut cap accident, sinó que, senzillament, creia que la carretera era molt dolenta.

Com veurem més endavant, en parlar de les activitats turístiques, cal recordar que ambdues empreses també llogaven cotxes.

Els autobusos sortien d'un cafè de la plaça de l'Olivar a Ciutat i tenien aturada a Valldemossa a la via Blanquerna, davall el Bar Los Tilos. Per l'*Anuario y guía oficial de Mallorca* sabem que l'autobús sortia de Palma a les 14.30 i que el viatge costava 1,25 ptes.

Un parell d'anys abans, en 1914, la *Guía de las islas Baleares (Mar Mediterráneo)* ens diu que les diligències de Valldemossa sortien de Ciutat, del carrer de Sant Miquel número 84. La sortida de Valldemossa era a les 6.00, la de Palma, a les 14.00: es tractava d'un carretó, amb set places, que estirava un cavall. En arribar a baix de l'Estret, tots els pas-

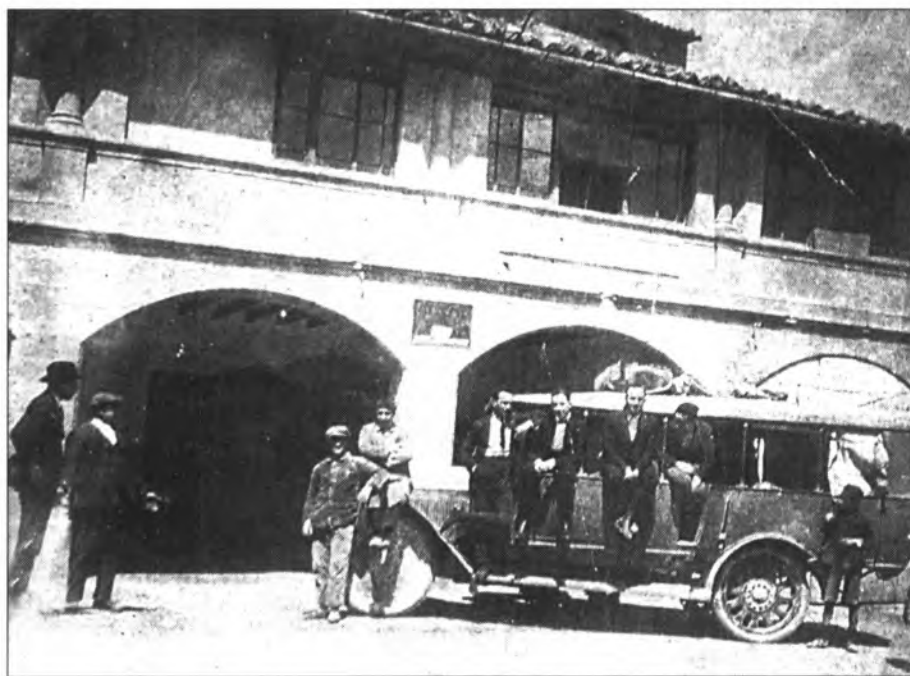
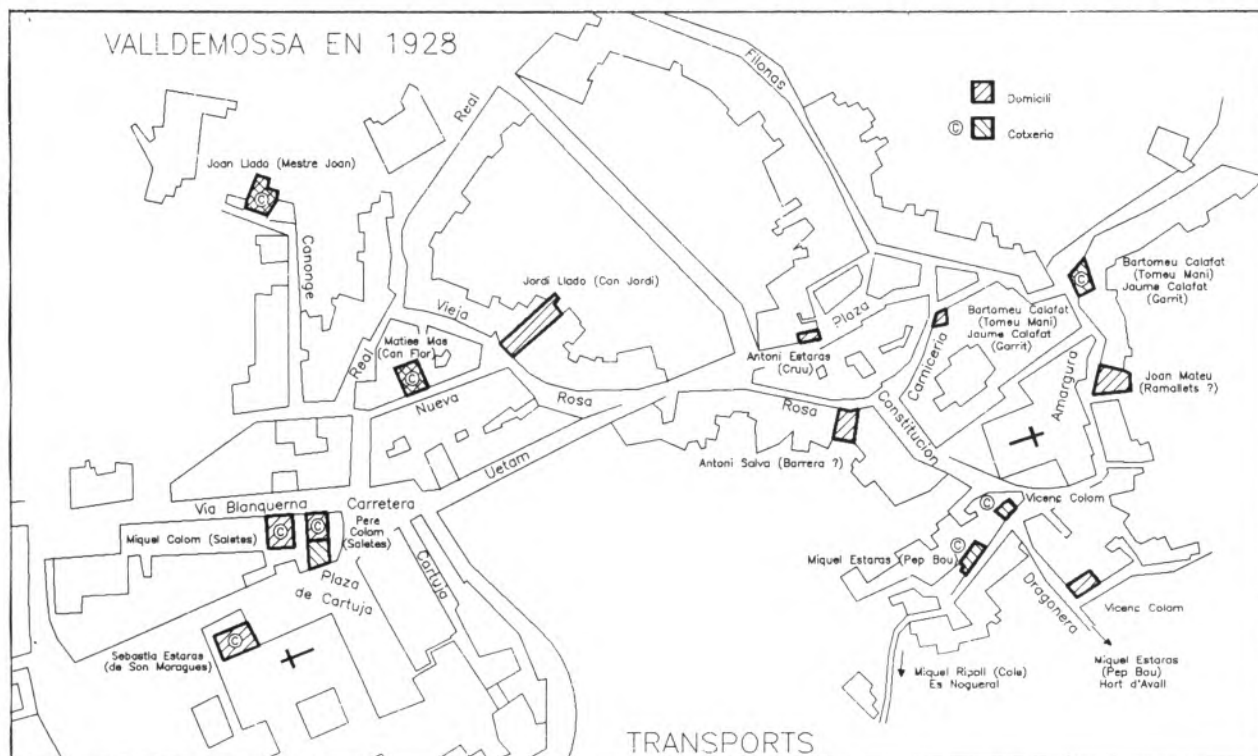

Foto 3. Autocar de línia davant Ca l'Amo en Biel, en aquell temps, Hotel Cartuja. La foto pot datar-se entorn de 1928. D'esquerra a dreta hi apareixen: Bernat Darder, «es Telegrafista»; Miquel Colom Ripoll, «Saletes»; (?) Joan Mateu Verger, «de l'Ou»; persona no identificada, asseguda damunt el camió; Antoni Boscana Lladó, «Gotzo»; (?) Joan Cañellas Estrades, «Molines», dues persones i dos infants no identificats. Foto: arxiu Catalina Tomàs Calafat Lladó, «de Can Mariano».

Plànol 3. Els transportistes de Valldemossa el 1928. Els noms dels carrers són els que s'esmenten a l'Anuario Balear.

satgers en davallaven i anaven a peu fins a s'Aigueta.

Dins la vila, davant Ca l'Amo en Biel, va haver-hi en altre temps una benzina, però no sabem si ja estava instal·lada el 1928.

A part dels serveis de passatgers hi havia un nombrós grup de traginers, que apareixen catalogats amb l'epígraf de «Carros (de transporte)». Molts d'ells tenien comerç propi:

Bartomeu Calafat Rosselló, «en Tomeu Maní». Carniceria 14. Tenia

un cafè. Jaume Calafat Mercant, «Garrit». Carniceria 17. Era fill de Bartomeu Calafat Rosselló. Més endavant va comprar camions. També tenia un magatzem de carbó. Vicenç Colom Salvà. Dragonera. Pere Colom Ripoll, «Saletes», germà de Miquel, uns dels propietaris dels autobusos. Plaza de Cartuja. Miquel Estaràs Estrades, «Pep Bou». Campo 7. Antoni Estaràs Rebasa, «Cruu». Plaza 24. Jordi Lladó Juan, «de Can Jordi». Vieja 4. També tenia una carnisseria. Joan Lladó Juan, «mestre

Joan». Canonge 16. Era el responsable del subministrament elèctric. Maties Mas Homar, «de Can Flor». Nueva 4. Tenia Can Flor: botiga, merceria, estanc, carnisseria. Joan Mateu Vila, «Ramallets ?». Amargura 34. Miquel Ripoll Estaràs, «Coler». Es Nogueral. Antoni Salvà Calafat, «Barrera». Rosa 3. Tenia botiga i merceria.

Nicolau S. Cañellas i Serrano

Marquès de Vivot
Telèfon 61 25 42
VALLDEMOSSA

*Come fontana piena
che spande tutta quanta
così lo mio cor canta...*

Aquests versos resumeixen d'una forma molt bella el meu sentir en relació amb la música, perquè no cal emetre sons ordenats en el temps en una melodia per CANTAR. Amb el cor també es canta.

Ja Plató i Aristòtil afirmaren que hi havia una afinitat entre les formes musicals i la vida anímica i Descartes considerà la música com la millor interpret del món emocional.

Es pot «viure» amb la música sense ser professional en aquesta art, l'important és la capacitat de vibrar, d'emocionar-s'hi, de fer-ne un element present, constant del nostre viure quotidià. I com és cert que la sensibilitat s'educa, podem arribar a través d'un aprenentatge a potenciar la consciència estètica i a ser receptors d'una idea, una sensació i una emoció mitjançant un canal sonor.

En el meu cas, gràcies al cant coral vaig tenir la possibilitat de conèixer més a fons i apreciar la música clàssica. La passa cap a l'òpera fou molt bona de fer.

Tot aquest preàmbul, potser massa llarg, pretén donar a entendre la importància que va tenir per a mi assistir per primera vegada a una representació operística al Liceu. Deixant de banda, de moment, l'aspecte musical, en entrar, vaig rebre l'impacte del tot el seu pes històric: el seu naixement l'any 1847 amb el suport d'una burgesia, la industrial... Les polèmiques i els contenciosos entre els dits «*cruados*» (representants de les capes hegemòniques de l'Antic Règim i de la burgesia mercantil que feien costat al Teatre de Santa Creu, que era el teatre professional que funcionava a Catalunya, sempre a benefici d'alguna cosa i lligat a l'hospital del seu nom perquè, ja se sap, el teatre és cosa de «pecadors» i «frívols» i era necessària una justificació per tal que les representacions fossin autoritzades) i els «liceistes»... L'incendi de

1861, que pràcticament el destruí i la posterior reconstrucció en un any... L'atac anarquista el 1893, per la seva condició de lloc d'esplai de la nova burgesia... La nacionalització del Teatre els anys de la guerra civil en els quals fou anomenat Teatro Nacional de Catalunya...

Pel que fa al vessant musical, també la història pesa: inicialment al teatre de Santa Creu es feia teatre en vers, musical o no (sarsuela), i al Liceu, teatre musical noble (òpera). L'òpera que es representà en principi fou la italiana, la francesa i fins la fi del segle passat no s'introduïren representacions de Wagner. Les classes populars també foren afeccionades a l'òpera per un procés d'assimilació i entre sàinet i sàinet del teatre popular s'introduïren àries i duets coneguts.

En els més de 150 anys d'activitat, el Liceu, pel que fa a l'òpera, ha presentat els primers cantants de tots els temps i avui en dia tot i que per a uns pocs la motivació d'assistir-hi podia encara deure's a qüestions extramusicals, la majoria del públic anava a les representacions, a les localitats que llurs possibilitats econòmiques els permetien i si qualcú havia de patir les conseqüències de la visió insuficient de la zona lateral dels pisos alts, es veia compensada per l'excel·lent acústica. Però la capacitat per a 1.500 persones distribuïdes en els cinc pisos corresponents era darrerament insuficient per a la demanda creixent dels afeccionats, que en dies de representacions significatives arribaren a romandre esperant més de vint hores per arribar a fer-se amb una entrada.

La meua «estrena» al Liceu fou a *Lucia de Lamermour*, òpera romàntica de Donizetti basada en la novel·la de Sir Walter Scott *The Bride of Lamermour*. Curiosament la primera òpera representada al Liceu fou *Ana Bolena*, també de Donizetti. Fou una vetllada memorable i tot i que l'esperança de les coses i en les coses, supera sovint, de bon tros, la realitat, en aquest cas no fou així.

Després, any rere any la meua cita amb el Liceu es convertí en un rite. La darrera, al mes de desembre de 1993, poc abans de l'incendi.

Després de la tragèdia totes les institucions es posaren ràpidament d'acord en la necessitat de començar la immediata reconstrucció, però encara que no vull parlar massa del desastre, perquè altres veus més acreditades ho han fet prou, sí voldria remarcar els tres punts essencials de la polèmica que es va desencadenar a posteriori:

- Polèmica espanyolista.
- Polèmica sobre la ubicació més adient.
- Polèmica entre els professionals de l'arquitectura

Burgos, Segovia, Sagunt... són algunes de les referències que hem sentit fer servir tot comparant-les amb la voluntat de reconstruir el Liceu després de l'incendi i això sembla un atac de gelosia que no és més que una expressió d'anticatalanisme i una manca de respecte cap a un estat que, agraït o no, és plurinacional.

Pel que fa a la ubicació, pens que no és el moment oportú per debatre sobre la idoneïtat de l'emplaçament tradicional del Teatre, quan s'han fet tants d'esforços orientats a recuperar la ciutat vella.

Quant al tercer focus de la polèmica, gira entorn de si és o no coherent i lògic concebre just a l'entrada del segle XXI un teatre segons els esquemes i cànons del XIX.

Aquests punts de debat continuen oberts però, fins i tot cremat el Liceu continua viu i el seu record hauria de servir per expandir uns valors de respecte per la diferència, la tolerància i el coneixement mutu.

Pel que a mi fa, romandrà, com la música i la bellesa, al meu record i, contra el que digué Paco Umbral en un article molt conciliador, tot i que ha cremat el Liceu, no crema la música, no crema l'idioma, ni crema Catalunya.

Isabel M. Ribot Blanes

MARGALIDA FERRÀ BOUTROUX

Neta del descobridor dels famosos caps de bou de Costitx, filla del darrer pintor de les murades de Palma i d'una besneta d'una dama d'honor de Maria Antonieta, Margalida Ferrà és l'hereva i continuadora d'aquesta nissaga, que es perllonga en els seus fills.

P. Parli'ns del seu padrí, Bartomeu Ferrà i Perelló, i de les obres que va dur a terme professionalment com a mestre d'obres i també com a literat i home de cultura en un sentit ampli (periodista, poeta, narrador, autor teatral, sempre en el marc de la Renaixença)

R. Ell va ser arqueòleg, va ser qui va fer la troballa dels caps de bou de Costitx que ara són al Museu Arqueològic de Madrid, també fou poeta, fundador el 1879 de *La Ignorància*, primer periòdic escrit en català a Mallorca i fundador també de la Societat Arqueològica Lul·liana. Professionalment, com a mestre d'obres, entre altres coses, va construir les esglésies de Sant Matgí, Son Rapinya o Son Roca. Tingué una filla i dos fills: Miquel, poeta i bibliotecari de professió, i Bartomeu Ferrà Juan, el meu pare, que va ser pintor i també crític d'art. Mon pare també es va dedicar a escriure assaig i algunes biografies, com la de l'arxiduc Lluís Salvador.

P. Bartomeu Ferrà Juan, el seu pare, es va dedicar també a les arts: a la pintura i a la literatura, i també fou (com diu J. Estelrich) un lluitador per la tradició i la bellesa: va defensar el patrimoni artístic mallorquí, continuament amenaçat per les corporacions municipals, els arquitectes sense gust i els propietaris ignorants, també va defensar el paisatge. Va ser per aquesta voluntat de preservació del nostre patrimoni que pintà les murades de Palma, que ja havien desaparegut. Què creu que pintaria el seu pare avui en dia per salvar-ho de l'oblit?

R. Això és una pregunta molt difícil de contestar. Mon pare, si vivís avui, passaria molta pena, perquè veure com es destrossa el paisatge de Mallorca el faria patir molt. Els darrers anys de la seva vida va pintar molt a Galilea, paisatge que li agradava molt, on comprà una possessió. De fet, jo crec que si mon pare vivís pintaria aquell paisatge postimpressionista que sempre va pintar. Mon pare pintava el que veia, era molt feel al paisatge, quan una cosa no li agradava no la pintava, i si li agradava la pintava tal com era, naturalment, amb la seva sensibilitat i els seus ulls.

P. Sap si va desfilar tanta gent per l'exposició de l'obra del seu pare que es va inaugurar el passat desembre com per l'exposició d'aquella trentena d'aquarel·les de les murades que es va fer el 1940? I de quina manera diferent creu que les va veure el públic?

R. Mon pare tenia documentació del seu pare sobre el que havien estat les murades, i durant la Guerra Civil, quan hi havia tantes dificultats, fins i tot per anar a pintar al camp, va començar a pintar les murades i en va pintar durant molt de temps. Llavors les va exposar a les Galeries Costa. L'exposició fou molt emocionant perquè hi va anar gent que havia vist les murades, gent que ja era major, que les havia vist tomar i s'emocionaven recordant el temps en què hi passejaven. Els quadres d'aquesta exposició s'havien de vendre en bloc, no es podien vendre per separat, l'Ajuntament de Palma els va comprar i n'hi va pagar sis mil pessetes, un preu ridícul, però el meu pare volia que fossin de l'Ajuntament, entre altres coses, perquè els posarien en un lloc adequat, cosa en la qual es va equivocar, ja que han estat molts d'anys en un passadís fosc, amb perill que es fessin malbé.

Ara crec que han canviat de situació.

P. Ara tornarà a sortir a la llum el llibre de Bartomeu Ferrà Juan *El archiduque errante*. Com ha anat aquest projecte editorial?

R. El reeditam, n'augmentam les il·lustracions, hi posam alguns dibuixos del meu avi per al *Die Balearen*, hi publicam dues cartes de l'Arxiduc al meu avi i una petita presentació d'aquesta segona edició. El pròleg de Joan Estelrich es manté, ja que és una biografia del meu pare.

Mon pare va acabar aquesta obra quan ja se li havia declarat un càncer, del qual va morir després d'alguns mesos. La meva mare volia aleshores publicar el llibre, Joan Estelrich l'ajudà: va fer el pròleg i va cercar editorial, que va pagar una misèria pels drets, però l'important per a ma mare era que el llibre es publicàs. Posteriorment, l'editorial va fer fallida, també va fer fallida una nova editorial que els havia comprat i finalment, gràcies a un amic advocat, Fèlix Escalas, hem aconseguit recuperar els drets de tota l'obra, mitjançant acta notarial, amb la qual cosa el llibre és nostre i en podem fer les publicacions que vulguem.

Ara l'edita Miquel Font, un dels editors que més obres de l'Arxiduc ha editat, i esperam que sortirà abans del dia del llibre, així el públic ja el coneix.

P. Com els va afectar la mort del seu pare?

R. Nosaltres vàrem tenir la desgràcia de perdre el meu pare quan només tenia cinquanta-tres anys, de manera que la meva mare, que es va morir quan en tenia noranta-un, va ser vídua quaranta-set anys. A més, quan va morir el meu pare era un moment molt tràgic, ja que els enemics que hem tingut sempre ens feien una guerra a mort, amb el suport de la política, i si en sortírem fou amb molts de treballs i perquè la raó ens

sobrava, i també perquè tinguérem molt bones amistats. Tots els amics, després de la mort de mon pare, tancaren files al voltant de ma mare i de mi mateixa i sempre que demanàrem suport, el trobàrem.

P. Quins moments pensa que varen ser fonamentals perquè Cartoixa arribàs a ser el que és ara?

R. Un dels moments més importants va ser quan mon pare va saber que la farmàcia de Cartoixa es venia. La volia comprar l'antiquari Costa. Quan ho va saber se'n va anar ben de pressa a parlar amb el nebot de l'apotecari vell, Joan Esteve, que era qui s'havia fet càrrec de la farmàcia després de la desamortització. Per

dur a terme la compra, el meu pare va fer una hipoteca sobre una finca i la trasacció va poder anar endavant. Gràcies a això la farmàcia està intacta. L'únic canvi que ha sofert la farmàcia és que ha canviat de local: abans estava situada en un local devora la Miranda, que no es va voler vendre, però el que sí que es vengué va ser la farmàcia en bloc, i després es va fer el que es fa molt sovint quan parlem d'una obra d'art: es va traslladar a un lloc més adient. I aleshores ja es va obrir al públic.

P. A Cartoixa han vingut a passar-hi temporades grans personatges, quins recorda i per què?

R. Han desfilat per la meua vida

moltes persones interessants, del món de la música, de la literatura, com Jorge Luis Borges, moltíssims de periodistes. L'àlbum de la cel·la realment és importantíssim i hi han signat personalitats increïbles. Una persona amb qui vaig simpatitzar molt perquè, la política a part, era un home excessivament simpàtic va ser el general Queipo de Llano. Va venir acabada la guerra. La guerra la visquérem molt intensament, a més, les guerres civils sempre són la cosa més horrorosa d'aquest món perquè matar-se entre germans és la cosa més terrible que pot passar. Va ser molt tràgic, i nosaltres la vàrem viure amb plena consciència, com es podia tenir en aquell moment, del que passava. A més, la família del meu pare era completament apolítica, no estàvem afiliats a cap partit, com no hi estic ara, només érem liberals i catalanistes, indiscutiblement, encara que no ho podies dir perquè t'hi jugaves la vida.

A Cartoixa també vaig conèixer la senyora Coloma Rosselló, una dona molt intel·ligent. Precisament la cel·la de la família els meus pares la varen comprar a la família Sans Rosselló, després d'haver-hi viscut també com a llogaters. De la mateixa època coneixia també la família Sureda.

P. Continuen mantenint amistat amb els descendents, si és que n'hi ha algun, de George Sand?

R. Jo vaig conèixer la neta de George Sand, la filla de Maurice. Era una

**BANC DE
CREDIT BALEAR**

Es Crèdit

dona molt intel·ligent, tenia molt d'interès per venir a Mallorca, ja hi havia vingut «d'incògnit», però volia que a Mallorca la rebessin amb honors, com a descendent d'una personalitat tan important com la seva àvia, que havia duit a la nostra illa Chopin, que havia escrit un llibre com *Un hivern a Mallorca*, on, si bé parla malament dels mallorquins - que, en certa part, s'ho devien merèixer, perquè en aquell temps devien ser molt closos, perquè encara ara n'hi ha que ho són -, parla de Mallorca (sobretot del paisatge) i dona a conèixer l'illa a Europa. Durant el franquisme no hi havia esperances que la rebessin com ella volia i aquesta és una de les raons per la qual la neta no tornà a Mallorca. La meva mare l'havia coneguda el 1927 i ella li suggerí que obrís un museu a la Cartoixa, dedicat a les figures dels que habitaren aquella cel·la: Chopin i George Sand. Així, la meva mare i jo tinguérem una bona amistat amb ella, li fèiem freqüents visites a París i fins i tot vaig tenir la gran sort de passar amb ella quinze dies al castell de Nohant, ho record com un fet molt emocionant, perquè pensava que era on havia viscut George Sand i on havia viscut Chopin, ja que Chopin hi havia passat set estius, a Nohant. Fins i tot hi ha un llibre molt interessant que es diu *Crònica de set estius*, referit a aquest període de la vida del compositor. En aquell castell s'hi havien reunit els més importants representants del

Romanticisme francès.

P. Va conèixer la família Bonsoms? Faci-nos-en una remembrança.

R. De la senyora Bonsoms sí que tinc molts de records. Del seu home no, perquè havia mort. D'ella sí que fins i tot en tinc cartes, ma mare solia anar a prendre el te amb ella.

P. Quan es va iniciar el Festival Chopin? Per què? Qui tengué la iniciativa? Qui li donà suport?

R. Mon pare i el pare Thomàs varen ser els iniciadors dels festivals Chopin. Hi va haver dos concursos Chopin, amb la col·laboració de les Joventuts Musicals. I hi han passat moltes personalitats, record Arthur Rubinstein, Nikita Magaloff... Els concursos Chopin foren importantíssims, durant la dècada dels seixanta.

P. Ha sentit contar qualche cosa de l'Arxiduc al seu pare? Coneix alguna anècdota sobre aquest personatge que li hagi contat son pare?

R. La majoria de les anècdotes sobre les quals es va basar mon pare per escriure la biografia de l'Arxiduc eren d'Erwin Hubert, pintor austríac, de la petita noblesa vienesa, que havia tractat molt de prop l'Arxiduc. Les coses que li contava eren d'un nivell distint a les que li podien contar els amos de Miramar, per exemple. Gràcies a ell tingué la visió del personatge des d'un altre punt de vista.

P. Vostè és membre de la Junta Directiva de l'Associació d'Amics de l'Arxiduc. Se sent de qualche manera unida a la figura de l'Arxiduc per les obres del seu padrí i del seu pare?

R. Em sent unida a l'Arxiduc perquè crec que va ser una persona admirable i els seus mèrits han estat poc reivindicats fins i tot pels hereus fins fa molt poc. Ara comencen a obrir els ulls i veure moltes coses. Crec que dins la vida d'una persona les preferències sexuals no tenen cap importància, la importància de l'Arxiduc és la seva obra, *Die Balearen*, i la seva estimació sense mida cap a Mallorca, concretament cap a la naturalesa i cap a Valldemossa, pensau que l'Arxiduc va ésser un ecologista grandíol, un naturalista increïble, una persona amb una capacitat de treball com poques n'hi ha hagut.

P. Ja per acabar: com veu el futur de la seva família?

R. Actualment la meua filla, Rosa, tradueix la correspondència entre Aurore Sand, la neta de George Sand, i la meua mare, Aina M. Boutroux. I, encara que he tingut maldecaps i problemes amb el museu o amb el festival, també he tingut algunes satisfaccions: Rosa i Josep Ramon Caubet viuen a la casa pairal del carrer de Muntaner i s'interessen per l'arxiu del meu avi i el posen al dia. El meu fill, Jaume, es cuida dels afers familiars. I tots, Rosa, Jaume, Josep Ramon i Maria José s'encarreguen de dur endavant el festival.

Antònia M. Calafat Rivas

Abans de pujar a Cartoixa,
en s'hivern quan ja fa fred
o s'estiu, en fer calor,
si ho voleu dolcet-dolcet:
pastissos de lo millor,
PASTISSERIA SA CARTOIXA.

FORN I PASTISSERIA «SA CARTOIXA»

Via Blanquerna, 1
Tel. 61 25 20

VALLDEMOSSA

AJUNTAMENT

BODES

En els mesos desembre, gener i febrer s'han celebrat dos matrimonis canònics i trenta-tres civils. Entre aquests, els de:

- Lorenzo Riera Cabanellas i Gladys Susana Velázquez Puentes.
- José Crespí Navarro i Francisca Mora Catalán.
- José Vives Cilimingras i Juana Mora Marqués.

DEFUNCIONS

- Antoni Rullan Mas, el 8 de desembre de 1993.
- Jaume Torres Esteva, el 12 de desembre de 1993.
- Francisca Estradas Salas, el 24 de desembre de 1993.
- Antoni Pascual Terrassa, el 12 de gener de 1994
- Magdalena Darder Trias, el 29 de gener de 1994.
- Margarita Torres Calafat, el 6 de febrer de 1994.
- Joana Oliver Thomàs, el 7 de febrer de 1994.
- Antoni Calafell Muntaner, el 16 de febrer de 1994.
- Joan Quevedo, el 16 de febrer de 1994.
- Magdalena Mas Pons, el 21 de febrer de 1994.
- Joan Mateu Vila, el 23 de febrer de 1994.

NAIXEMENTS

- Maria Isabel Rodríguez González, filla de Francisco i María Dolores.

NOCES D'ARGENT

El mes de gener es complien vint-i-cinc anys del casament de Sebastià Serrano Darder i Maria Torres Calafat. Per tal de celebrar-ho acudiren a la parròquia de Sant Bartomeu de Valldemossa amb els seus familiars i amics més íntims. Celebrà la missa mn. Pere Vallès, a l'orgue hi havia Maria Fiol. Antònia

Darder, Josep Antoni Serrano Darder i Josep Antoni Serrano Torres feren les lectures. Les pregàries les varen fer Sebastià Serrano Torres i Maria Ferrà. Després de la comunió, Pere Bru Serrano Torres va llegir una emotiva acció de gràcies. Després dels pètals i l'arròs de rigor, la família Serrano Torres, va obsequiar els seus convidats amb un dinar al restaurant Sa Mata, en el decurs del qual els fills de Sebastià i Maria oferiren una auca als seus pares.

BAPTISMES

Tomeu Capllonch Ginard, 29 de gener de 1994.

Maria Torres i Sebastià Serrano, davant la Beateta, el dia de les seves noces d'argent.

Amb els ulls ben oberts, bruns i expressius, ens mira Tomeu Capllonch Ginard. Els seus pares, Tomeu i Paquita, l'han fet batejar a la parròquia de Sant Bartomeu de Valldemossa, han estat els padrins de fonts Tomeu Capllonch Darder i Ana María Pomar Ginard. Tots els amics i parents ho han celebrat amb un bon bufet al Bar Los Tilos.

FE D'ERRADES

Qualque vegada, els dimonions que pareix que viuen dins l'ordinador fan que ens equivoquem, i com que és de savis rectificar, per això ho feim. Al número 18 hem vist que:

- A la pàgina 14, on diu Jaime Juan Morey ha de dir: Jaime Morey Juan.
- A la pàgina 20, on diu: Alba Ripoll Calafat, filla d'Antoni Miquel i Aina Maria, 25-09-1993 ha de dir: Alba Ripoll Calafat, filla de Joan i Aina Maria, 25-09-1993.

CORREU AMB L'URUGUAI

Montevideo, desembre de 1993

Per a la coordinadora i col·laboradors que treballen tan de cor i ens fan reviure bells records a través de la revista *Miramar*, nostres desitjos de «Bones Festes i Bon Any 1994».

Margarita Lladó d'Hernández
Catalina Homar de Lladó

Valldemossines a punt d'embarcar cap a l'Uruguai. Fotografia de Dolors Estrades.

Montevideo, desembre de 1993

...Amb la fundació del Centro Balear estam molt contents i tenim grans expectatives per a l'any 1994...

...seria interessant que el Centro Balear tingués tots el números de la revista *Miramar* perquè puguin llegir-la tots els que ho desitgin.

Rosita Lladó de López Rama

Montevideo, gener de 1994

Què tal, amics de *Miramar*?

Els escric per contar-los el que fou el reencontre i l'estada d'aques-

tes valldemossines a la nostra ciutat. Per començar, tornar-les a veure després d'un any va ser genial. Tots els reencontres són fantàstics, i més perquè mai no m'hauria pensat quan vaig deixar Valldemossa que tan prest ens tornaríem a reunir.

La seva estada aquí fou bastant moguda. Cada matí a les deu i mitja ja era a la porta de l'hotel per acompanyar-les a recórrer algunes zones de Montevideo. Però el problema era posar-se d'acord. Cadascuna tenia una idea distinta, quasi mai no feien el que jo pretenia, però això seria una altra història.

Per acabar vull dir que, malgrat aquests dies tan moguts, estic con-

tenta per haver rebut aquest grup de «turistes», les recordaré com mai. I per què? Crec que elles ho saben i bé. Veritat que sí? Amb molta estimació,

Virginia Torres

Calefacció, climatització i sanejament

Carrer de 31 de desembre, 13
Tel.: 75 01 83
Telefax: 75 72 65
07003 Palma

ARXIU FOTOGRÀFIC D'ANTONI MUNTANER, «GUARIN»

ALTRE TEMPS

SA MARINA (grup d'al·lotes). Davant la ja desapareguda Llosa, en un dia de mal temps, es retrataren aquest ramell d'estiuejantes.

SA MARINA (Grup d'al·lots). Al nedador dels homes, d'esquena al Portalet, amb la paret de la cerretera com a fons, posaren per a la posteritat aquests al·lots. D'esquerra a dreta, els grans són: Toni «Escolà», Tomeu «Reüll», Tomeu «Pelat», Perico «Reüll» i Lafuente. Els més petits no hem pogut saber qui eren.

CRÒNIQUES DE NA DOLORES

Antoni Muntaner, «Guarín»

El dia 3 de desembre, l'hora-baixa, al Romaní, vàrem fer una gran xocolatada amb coques de patata i cava. Tot seguit poguérem gaudir d'unes esplèndides diapositives obra del nostre amic Antoni Muntaner, «Guarín», titulades *Fruites, verdures i llegums de Valldemossa*. Hi podem veure el procés de vida dels vegetals des de la flor: el creixement, la maduració i els resultats de la manipulació per aprofitar-los. Estan acompanyades de gloses extretes del cançoner del Pare Ginard com aquesta:

Es dilluns menjam mongetes,
es dimars menjam cigrons,
es dimecres menjam faves,
es dijous menjam fasols,
es divendres llentietes,
es dissabte estiragassons
i el diumenge un bon arròs.

En acabar la festa, en Rafael Estaràs féu aquesta glosa:

Creieu que molt ho sentim
ja no hi diapositives
acabem pegant uns vives
per a l'autor, Toni Guarín!

Valldemossines viatgeres

El dia 14 de desembre, a ca na Catita, es va fer una festeta de comiat d'un parell d'amigues que partien cap Amèrica, perquè partissin panxa plena.

Com sabeu per l'anterior revista a Amèrica del Sud hi viuen molts d'emigrants mallorquins. El dia 27 de desembre set valldemossines partiren cap a l'Uruguai per tal de veure els familiars que són allà. Visitaren Montevideo, Piriápolis, Punta del Este... Argentina, Brasil i veren les catarates de l'Iguazú.

Un aspecte del Romaní el dia de les diapositives d'Antoni Muntaner, «Guarín».

Nit de la Cultura

El divendres 17 de desembre, l'Obra Cultural Balear atorgà els Premis 31 de Desembre, després del sopar anual dedicat a la Nit de la Cultura. Varen presidir l'acte el

president d'Andorra, Oscar Ribas, el Conseller de Cultura del Govern Balear, Bartomeu Rotger, el Rector de la Universitat de les Illes Balears, Nadal Batle, i el president de l'Obra Cultural Balear, Antoni Mir. Els

Comiat d'un parell d'amigues a punt de partir de viatge.

Premis 31 de Desembre foren:

Premi Gabriel Alomar, per a Oscar Ribas.

Distinció per a Guillem Fullana Hada d'Efak.

Premi Francesc de Borja Moll per a la revista *Lluc*.

Premi Josep M. Llompart per al pare Miquel Colom.

Premi Emili Darder per al Col·legi Pius XII.

Premi Bartomeu Oliver per a Iguana Teatre.

Premi Miquels dels Sants Oliver per al llibre *Els camins i les imatges de l'Arxiduc ahir i avui* de Joan Marí Cardona.

Premi Bartomeu Rosselló-Pòrcel per a Gabriel Tomàs.

En el mateix marc fou lliurat el premi Guillem Cifre de Colonya a Pere Morey Servera.

Feren la presentació el nostre bon amic Biel Mesquida i Neus Picó.

Un delegació de l'OCB a Valldemossa va lliurar a Oscar Ribas el llibre *Catalina Thomàs, una dona de coratge* i la revista *Miramar* número 17, l'editorial de la qual parla d'Andorra i de la seva integració a l'ONU, feta precisament el 28 de juliol, dia de santa Catalina Thomàs.

Va actuar Miquela Lladó amb Música Nostra. Per cloure l'acte, posats dempeus, cantàrem tots plegats «La Balanguera».

Els Valldemossa

El dissabte 18 de desembre, al Teatre Principal, Els Valldemossa presentaren el seu darrer disc.

Amb el teatre ple de gom a gom. Rafael, Bernat, Tomeu i Ginia acompanyats per Baltasar Clar (contrabaix), Tomeu Bosch (bateria i percussions), Pep Alemany (guitarres). Miquel Brunet (piano i direcció musical) i Antoni Fernández (tècnic de so) ens mostraren el seu encertat darrer treball *Els Valldemossa. Cançons escollides*. Col·laboraren en la presentació cantant sengles cançons

Dins la fullaraca, un petit descans del jurat.

Miquela Lladó, Tomàs i Toni Morlà. Noui Estaràs i Francesc Mulet ballaren la «Jota Marinera» i el «Parado».

Al final, Els Valldemossa, els artistes col·laboradors i el públic cantàrem «La Balanguera».

Concurs de Betlems

El dia 29 de desembre, el matí, el jurat del concurs de betlems infantil, format per Miquel Calafat, Jaume

Juan, Maria del Mar Morey, Toni Calafell, Pep Lluís Vicens, Coloma Ferrer i Tomeu Calafat, amb Francisca Calafat de secretària i amb l'assessorament d'Antònia Serrano visitaren els vint-i-tres betlems inscrits.

Diapositives del Iemen

El mateix dia, el vespre, a l'Antic Ajuntament, tingué lloc una festa nadalenca organitzada per

Tots els participants al concurs de Betlems amb el seu premi.

l'Obra Cultural Balear a Valldemossa. Va iniciar-la Josep Antoni Serrano amb unes precioses i acolorides diapositives sobre el Iemen.

Tot seguit el jurat va donar a conèixer el veredict del Concurs de Betlems i es va fer al lliurament dels premis, que foren atorgats de la manera següent: primer premi per a Toni Calafell Mas, tres segons premis per a Francisca Calafat, Miquel Calafat i germans Calafell Vidal i el tercer premi per a Aina Català. Hi hagué un premi especial per al betlem comunitari dels infants de na Búger.

Després, com és ja tradicional, menjàrem torró i brindàrem amb moscatell.

Any nou, vida nova

Ha començat l'any 1994, us desig a tots els que em llegiu un bon any i una vida plena de salut i felicitat.

Son Marroig

El dia 13 de gener, a Son Marroig, s'inauguraren les activitats de l'associació austríaca Amics de Mallorca. L'acte es va iniciar a la sala de concerts amb el recital de piano a càrrec d'Ilan Rogoff. El president

d'Amics de Mallorca, senyor Heguer, va fer un parlament centrat en el treball de l'Arxiduc. Tot seguit intervingueren diverses persones, entre les quals cal destacar el conseller de Cultura del Govern Balear, senyor Bartomeu Rotger, i el cònsol d'Àustria, senyor Ramon.

Assistiren a l'acte els agents de viatge Tour Europe i la televisió austríaca. A més dels que hem esmentat hi vérem: el batle de Valldemossa, el conseller de Turisme del Govern Balear, la consellera de Cultura del Consell Insular, el batle de Palma, el president del Foment de Turisme, la princesa Birgitta de Suècia, el president dels Amics de l'Arxiduc, el representant del batle de Deià, el president del Crèdit Balear, Margalida Ferrà, Manuel Ripoll, Helga Schwendinger, Pau Mateu, Joan Camps i Pedro Ramon.

Els propietaris de Miramar i Son Marroig, doctor José M. Sevilla i senyores Silvia i Isabel Ribas Vives, amb l'amabilitat que els caracteritza, obsequiaren tots els assistents amb un exquisit bufet mallorquí.

Amics de l'Arxiduc

El dia 14 de gener a les 20 h a la

sala de conferències del Gran Hotel, el doctor José M. Sevilla Marcos, pediatre i president de Medicus Mundi, va fer una conferència sobre el tema «El Archiduque Lúfs Salvador y el Mediterráneo». L'acte, organitzat per l'associació Amics de l'Arxiduc, va ser presentat per Rafel Perelló Paradelo i va comptar amb una nombrosa assistència. A més de les interessants paraules que escoltàrem del doctor Sevilla, poguérem veure una sèrie de diapositives seves relacionades amb el tema.

Presentació del Plec de Cultura Popular IV

El dia 15 de gener, a les 19.30 h, al Bar Los Tilos, l'OCB a Valldemossa va fer la presentació del darrer plec de cultura popular, del qual no cal parlar perquè sé que tots l'heu llegit, però de la festa sí que en parlaré.

Primer de tot els germans Francesc i Joana Maria Mulet Jiménez ballaren, molt bé, un tango.

Tot seguit Francisca Joan, que actuava de moderadora, va presentar l'acte.

Llavors vàrem passar l'àudio-visual *Rondalla des Tres Emigrants*, idea de Miquel Boscana Mas, diapositives de Tià Calafat i text d'Antònia Serrano. El vaig llegir jo, vestida com les padrines d'abans.

Seguidament Toni Colom va parlar del monogràfic i dels autors, Antonio Morell, com a uruguaià fill d'emigrants, ens va contar la seva visió d'aquest tema.

Després passàrem un vídeo de tres tangos de Carlos Gardel, que fou possible gràcies a Jaume Vila Vila, Jaume Moyà i Toni Colom.

Varen intervenir, tot seguit, Rosa M. Calafat, que va parlar de Cuba i els pescadors d'esponja, i Antoni Marimon, que va explicar l'emigració forçosa dels soldats a Cuba i a Filipines.

Hi hagué una rifa de dues ensaïmades i dues botelles de cava, que

Al jardins de Son Marroig.

L'EMIGRACIO

**BALL
I
MUSICA
A RITME-DE "TANGO"**

**REFRESC
I
PRESENTACIO ESPECIAL
REVISTA MIRAMAR**

BAR LOS TILOS

DIA 15 A LES 19,30

Cartell fet per Pere Bru Serrano Torres.

Una vista del Bar Los Tilos durant la presentació.

tragueren Lluís Oliver i Benigne Palos.

Els germans Mulet ballaren un altre tango. Alguns espontanis s'hi juntaren i ballaren una estona més.

Per finalitzar, els organitzadors convidaren els assistents a un aperitiu.

Els germans Francesc i Joana Maria Mulet Jiménez, ballant un tango.

Nous vitralls a Santa Eulàlia

El dia 12 de febrer, festa de Santa Eulàlia, el bisbe de Mallorca, Teodor Ubeda, va beneir quatre nous vitralls a la parròquia de Santa Eulàlia. Dos -«Sant Joan bateja Jesucrist» i «L'entrada a Jerusalem»- han estat fets per Pere Cànovas sobre esbossos de Fausto Morell -avi del nostre benivolgut amic Fausto

Morey- datats l'any 1923. El tercer, «Vida i llegenda de Sor Francinaina», és obra de Pere Cànovas. El darrer, «Estimau-vos els uns als altres», és obra del nostre estimat veí, l'artista pintor Nils Burwitz.

A l'ofertori de la missa, concelebrada i presidida pel bisbe, portaren les ofrenes dos novells combregants (dos siurells), dos nous confirmants (una sobrassada i una

Francisca Joan, Toni Colom, Antonio Morell, Rosa M. Calafat i Antoni Marimon.

ensaïmada), dos novells esposos (un pa i taronges de Sóller), una parella amb vint-i-cinc anys de matrimoni (les hòsties i el calze) i una parella que acabaven de celebrar les noces d'or (l'aigua i el vi). Es dona el cas que aquesta parella són Maruja Noguera i Joan Sampol, tan vinculats i estimats a Valldemossa.

Disfresses al Magatzem

El mateix dia 12 a les 20h al Magatzem hi hagué un concurs de disfresses organitzat per l'Ajuntament. El jurat, compost per Rosa Estaràs Ferragut, Claudio Torcigliani, Vicenç Colom Torres, Malén Estaràs Estaràs i amb la presidència de Maruja Rullan Ripoll, va atorgar els premis de la manera següent:

- Primer premi nins: Jaume Mas Ripoll
- Segon premi nins: Eduard Lambourne
- Primer premi adults: Mercedes de Cano
- Primer premi grups: Los Manolos
- Segon premi grups: Fruitera
- Tercer premi grups: ¿Quién sabe dónde?
- Premi especial: Recollint cotó

Festa dels darrers dies

El diumenge dia 13 de febrer, a l'ermita de la Trinitat, férem la festa dels darrers dies que organitza anualment l'OCB a Valldemossa. Partírem a peu des de Can Costa per arribar fins a l'Ermita i, els que volgueren, fins a les ermites velles. A les 13 h anàrem a la missa que celebrava el canonge Bru Morey. Antònia Darder i jo férem les lectures, Joana Serra de Gayeta va llegir aquestes pregàries:

- Per la nostra Església, pels nostres preveres i ermitans.
- Per l'Obra Cultural Balear. Pels socis i simpatitzants, que amb aquest acte volem recuperar un dels costums de la nostra terra.
- Per la nostra cultura -sovint oblidada-, perquè amb l'esforç de tots la tornem al lloc que li correspon.
- Perquè el nostre país faci camí

Nina, Marina i Nils a Santa Eulàlia.

cap a la veritat i la justícia.

- Pels nostres familiars i amics difunts que avui voldrien esser aquí, perquè gaudeixin de la glòria eterna.

- Per la pau del món, de manera molt especial per la nostra Europa, que en aquests moments es troba en tan difícil situació.

- Pels que passen fam i per tots aquells que els ajuden a alleujar el seu patiment.

Les ofrenes les portaren diversos infants i adults. Antònia Serrano va llegir aquest text:

Joan Pere presenta: Un ram d'alzina arreplegat dins les terres de l'ermita, humil com humils són els moradors d'aquest cenobi.

Aina presenta: Una canastreta de taronges dels vergers valldemossins, dolces però al mateix temps àcides i amb clovelles i pinyols, com la realitat de la vida.

Irene presenta: Una ensaïmada amb tallades, símbol dels darrers dies, pròpia de la nostra cultura.

Miquel presenta: Un llibre de Josep Coll Bardole, en el qual es veu reflectit el color i la llum del nostre paisatge.

Coloma presenta: Els ciris

perquè ens il·luminin el camí de les nostres vides.

Catita presenta: El pa, aliment espiritual per a tots els creients.

Antònia presenta: El vi, beguda que, mitjançant la consagració, esdevé la Sang de Crist.

Finalitzada l'eucaristia, Pere Gil va dir aquestes gloses que havia fet per a l'ocasió:

Pere Gil, fa l'acció de gràcies.

Dins la capella de Madre Alberta.

Del Cristet a les altures
vos assegur que me trob
d'un bon tros molt més a prop
que dins la Seu si m'apures.
Jo pens que el Bon Jesuset
deu tenir aquí el seu cau
per ser un redol de pau
que deixa el cor més net.
Ja ho deia l'ermità Honorat:
Nosaltres el tenim sempre
al nostre costat.

La fava parada ja era cuita i ben
bona que va sortir, menjàrem i
beguérem i després hi hagué gloses a
càrrec de Pere Gil i Antònia Serrano.

Antigues Alumnes de la Puresa

El dia 19 de febrer les Antigues Alumnes de la Puresa celebraren la seva festa anual al col·legi Madre Alberta. Teodor Suau va celebrar l'eucaristia. Després del besamans a la Mare de Déu, Sor Rosa va llegir la memòria de l'any anterior i els projectes per a l'any vinent. Tot va acabar envoltant les taules on fou servit un exquisit i copios bufet.

Dolors Estrades Calafat

Un parell de comensals a l'ermita.

Restaurant ES PORT

PORT DE VALLEMOSSA - (MALLORCA) - ☎ 61 25 41 - 61 20 46 - {noches}

IMATGES D'ANTANY

Aquestes tres pàgesses són Maria, Magdalena i Catalina Pons Arrom, de sa Rectoria. Els anomenavem així perquè el seu oncle era el rector Joan Mir Pol. El retrat està fet a Can Racó, i com a fons hi ha el poble.

Al carrer de les Filoses, Catalina Mercant, «Garrideta», i Margalida Trias jugaven una partida de dames. Enmig de les dues, Margalida «Manseta» sembla que fa d'àrbitre. Fotografia arxiu de Sebastià Trias Mercant.

Al pati de la Puresa de Valldemossa devers l'any 1937, un grup d'ex-alumnes -n'hi ha un parell que no són de la vila-. Entre elles veim Joana Colom, Maria de Son Viscos, Joanaina Colom, Catalina Ferrà, Joana de Son Brondo, Margalida Ripoll, Margalida Trias, Aina Vila, Margalida Arrom, Catalina Mercant. Fotografia arxiu de Sebastià Trias Mercant.

La pageseta és Catalina Pons Arrom, de sa Rectoria, el jove és Rafel Calafat Mulet, de Can Déu.

Homenatge del Foment del Turisme i del Parado a Line Renaud. La fotografia està feta al terrat del Palau del Rei Sanç, damunt l'infern, baix de la torre. Al fons, darrera el campanar, Son Gual i sa Coma, amb els marges sense cases ni xalets. D'esquerra a dreta, davant: Macià Estrades, Line Renaud, dos membres del Foment del Turisme. Darrera: Sebastià Mas, Catalina Morey, Malén Estaràs, Joan Lladó, Jordi Lladó, Bartomeu Estaràs, Antònia Calafat, acompanyant Line Renaud, Paquita Morey, Concepció Ripoll, Rafael Estaràs, Maria Mas. Fotografia arxiu de Josep Coll Bardolet.

Fa devers setanta anys al col·legi de les franciscanes a Valldemossa. Creim que les monges són Sor Maria i Sor Imelda. D'entre les alumnes, hem conegut: Praxedis Lladó, Aina Terrassa, Antònia Vila, Francisca Morey, Margalida i Catalina Fiol, Margalida Calafat, Paula Torres, Magdalena Estaràs, Maria Juan, Margalida Vila, Margalida Mercant, Joana Aina Mas, Margalida Vila, Catalina Ripoll, Catalina Fiol, Catalina Gelabert, Catalina Calafat, Margalida i Catalina Ripoll, Margalida Estaràs, Maria Colom, Catalina Morey, Margalida i Francisca Mercant. Aquestes que hem esmentat són les majors, les més petites no hem pogut aclarir qui eren. Fotografia arxiu de Praxedis Lladó.

En Pedro és bon cuiner,
això li ve per avior.
Aquesta és una llicó
i l'heu d'aprendre bé,
no hi ha recepta millor:
BON REBOST I MOLT D'AMOR.

Avinguda Lluís Salvador
Tel. 61 21 70
VALLDEMOSSA

Restaurant
Can Pedro

Per als millors paladars!

RACÓ DEL JOVENT

Ja han fet 18 anys

Elsa Real Fernández-Pacheco (14 de gener)

Clara Bennàssar Ramis d'Ayreflor (27 de febrer)

Elsa Real Fernández-Pacheco

BTT (BICICLETA TOT TERRENY)

Un grup de joves valldemossins fomenta a Valldemossa una vertadera afecció a la bicicleta de muntanya. Cada dissabte, entre cinc i deu joves treuen les bicicletes i van a rodar per Mallorca. Han fet diverses excursions: Lluc, Mancor de la Vall, Inca, Na Burguesa... Si qualcú està interessat a apuntar-se a córrer per la muntanya

amb ells, pot anar a S'Olivera, on cada divendres s'exposa un cartell que diu l'etapa que han de fer el proper diumenge. Animau-vos a participar-hi!

sions: al puig de Massanella i a na Fàtima. Per al pròxim dia 12 de març s'ha convocat els socis per elegir un/a substitut/a del vocal Fco. J. M. R. Han presentat candidatura Carlos Calafat Rogers i Francesc Josep Mulet Jiménez. Sort a tots dos!

També està programada, per al segon diumenge d'abril, una trobada

Moment històric! Es van omplir carnets de l'AJV.

AJV

L'Associació de Joves de Valldemossa va celebrar el passat divendres 4 de març un sopar per a tots els socis, com a inici del nou any i tercer dels que fa que funciona l'Associació.

Actualment compta amb uns seixanta socis i ja han fet dues excur-

amb una altra associació de joves illencs: l'Associació de Joves de Sant Llorenç des Cardassar, per tal de donar-se a conèixer arreu de l'Illa i augmentar així el nombre de les nostres amistats.

Mag Boscana

BAR S'OLIVERA

AVINGUDA ARXIDUC LLUÍS SALVADOR

TELÈFON 61 25 77

VALLDEMOSSA

ELS MOLINS DE VENT AIGUADERS D'ADEN (IEMEN)

Al mes de novembre de 1993, tres valldemossins i una valldemosina-alemanya, col·laboradors de la revista *Miramar*, feren un viatge de turisme i d'investigació al Iemen, en el decurs del qual feren escala a la ciutat d'Aden, capital de la República Popular Democràtica del Iemen del Sud, que acabà d'existir l'any 1990 en unir-se a la República Arab del Iemen del Nord.

Aquesta ciutat i port de mar es troba al sud de la península Aràbiga, a la costa àrida i inhòspita banyada per l'oceà Índic, no gaire enfora de l'estret de Bab-el-Mandeb (Porta de les Llàgrimes), que dona entrada a la mar Roja.

Des de temps molt antics aquesta ciutat, gràcies a la situació estra-

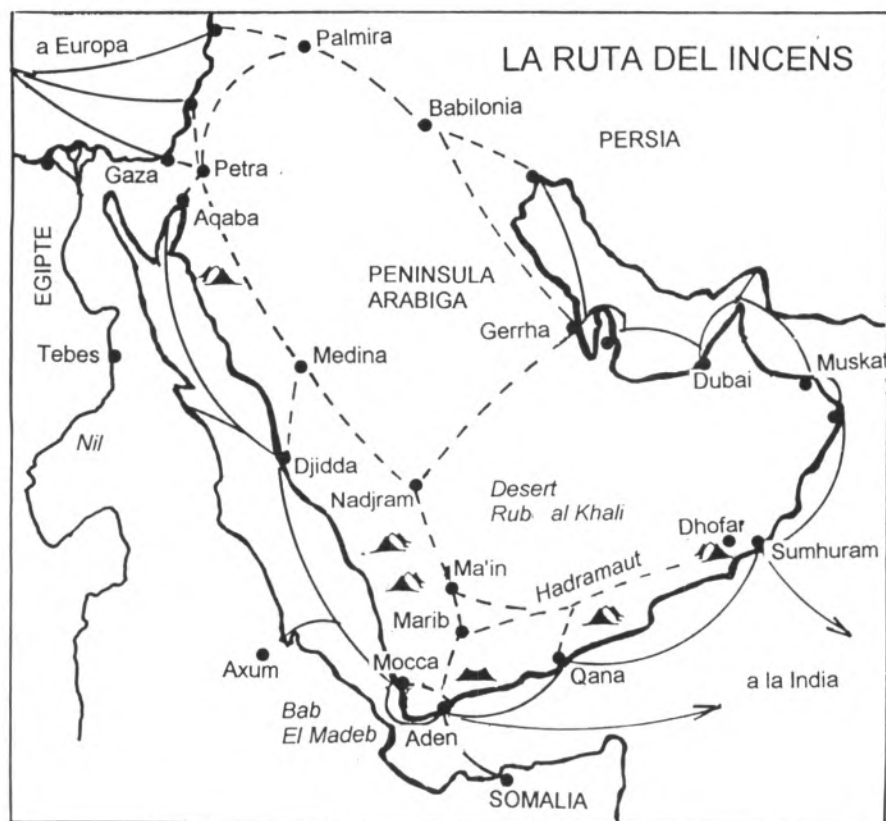
tègica entre Àfrica i l'Índia, fou una etapa important i un dels ports més freqüentats de les legendàries «rutes de l'encens i de les espècies» i d'altres productes de gran demanda dels països rics de més al nord, com les perles de Ceilan, la seda, els diamants i safirs, el vori, el cotó, la canyella, el clau, el prebe bo i altres espècies de l'Índia i de les illes d'Indonèsia, i l'or i els esclaus de diverses regions africanes.

Aden es va construir ja en temps bíblics damunt una illa (avui península) dins el cràter d'un antic volcà apagat de 4 a 7 km de diàmetre, que forma un amfiteatre obert a la mar per un costat i tancat pels tres altres per parets circumdants, d'una altura de fins a 560 m. La

ciutat tenia una protecció natural immillorable.

Durant el transcurs de la història, Aden ha estat fortament dependent de l'evolució dels corrents del comerç i de la benvolença dels reis i/o soldans de les regions dels voltants. Amb la descoberta de la ruta marítima a las Índies enrevoltant Àfrica per Vasco da Gama en 1497/98, Aden va perdre una part de la seva importància estratègica i va anar degradant-se contínuament. L'any 1839 el capità Haynes, comandant de les tropes britàniques que ocuparen Aden, no hi trobà més que unes 600 persones (!).

Amb l'obertura del canal de Suez l'any 1869 Aden va experimentar el renaixement de l'important

Plànol 1. La ruta de l'encens

(Foto N. Cañellas/J. Tortella)

port. Paral·lelament amb la nova importància estratègica i comercial, la població va augmentar i, al mateix temps, l'heterogeneïtat d'aquesta població també va augmentar. D'una societat quasi exclusivament àrab va passar a ésser una societat internacional d'àrabs, hindús, somalís, egipcians i jueus i alguns europeus, sobretot membres de l'Administració de l'esdevinguda colònia britànica d'Aden.

Aden va arribar a ésser (1960) la segona etapa més important del món per repostar el carbó que necessitaven les màquines dels vapors durant els viatges entre Anglaterra i l'Índia. Amb 8.000 moviments de vapors per any (1965), Aden fou el tercer port més important del món, després de Nova York i Liverpool. L'any 1962 la ciutat comptava amb 200.000 habitants.

Durant els anys 60, dins el territori de la colònia britànica d'Aden hi hagué molts de conflictes polítics i laborals, que culminaren amb lluites armades de les forces revolucionàries iemenites contra els soldats britànics i dels emirs i soldans de les regions del protectorat. A

finals de l'any 1967 el britànics abandonaren Aden. El dia següent es va proclamar la República Popular Democràtica del Iemen, amb Aden com a capital, i separada, com ja havia estat de fet durant els darrers 130 anys, del Iemen del Nord.

El Iemen del Sud, un Estat d'ideologia socialista comunista, que englobava els antics soldanats i emirats del protectorat anglès, ha sofert algunes revolucions sagnants. La revolució i l'experiment socialista/comunista han canviat radicalment les estructures socials del país. Els grans latifundis dels soldans i del emirs varen ésser repartits entre els pagesos, agrupats en cooperatives, la constitució garanteix la llibertat de religió i el dret de les dones al vot. Així i tot, l'experiment socialista va fracassar, com a tot arreu del món, econòmicament, sobretot quan va mancar l'ajuda del bloc comunista d'Europa de l'Est. L'Estat, a punt de fer fallida, va optar per unir-se en 1990 al Iemen del Nord.

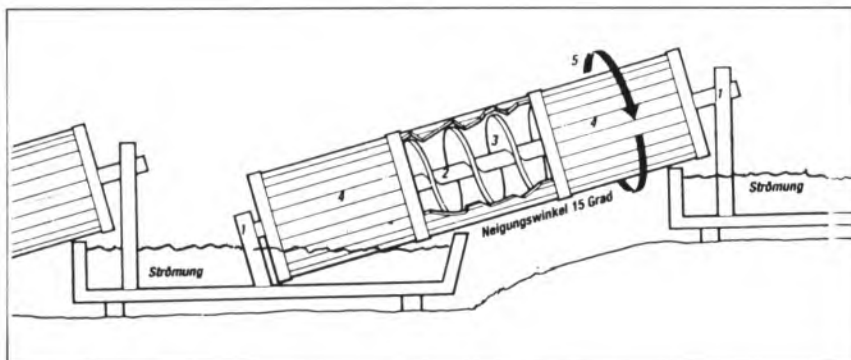
Durant la nostra visita a Aden circulaven notícies per Europa d'una nova separació imminent dels dos estats, però nosaltres, malgrat que

estàvem ben alerta, no notàrem cap signe sospitos que confirmàs aquestes suposicions. Això sí, molt aviat ens adonàrem de certes diferències en el tracte amb les persones. Cap home no duia el punyal corb (*jambia*), tradicional dels iemenites del nord, a la cintura, i pareixen, en general, més cultes. Les dones no anaven totes velades, com al nord, se les notava més emancipades i els nins eren més vius, quasi ja un poc poca-vergonyes, menys brutets...

La ciutat té avui 370.000 habitants i s'estén no sols dins el cràter, sinó que han sorgit altres barriades tant a darrera el cràter com a damunt l'istme que el junta amb la costa i igualment damunt l'altre costat de la badia d'Aden (vegeu plànol 2). La situació econòmica actual és precària i el moviment del port ha disminuït considerablement.

Una de les curiositats més rellevants d'Aden són unes basses de dimensions gegantines, construïdes segles abans de Jesucrist aprofitant les enclotxes naturals d'un comellar estret del cràter, per recollir l'aigua de pluja que cau de forma torrencial durant les pluges monsoniques. Aquest sistema impressionant de desset basses -que, per cert, en àrab es diuen *as-sahareix*, veu d'on prové el mallorquí «safareig»- té una capacitat de més de 90.000 metres cúbics. El safareig més gran fa aproximadament 45 metres per banda i té una profunditat de 10 metres, és a dir, una cabuda d'uns 20.000 metres cúbics, o 20 milions de litres d'aigua!

Aquests safareigs gegants es deixaren d'utilitzar durant l'edat mitjana, quan l'illa es convertí en península i dugueren l'aigua d'unes fonts de gran capacitat que surten a uns 30 km de distància, terra ferma endins. Passat el temps s'esbucaren i ompliren de sediments, fems i reble, fins que un tinent anglès el 1854 els va descobrir. L'any 1856 es netejaren,

(Dibuix N. Cañellas)

restauraren i es tornaren a posar en funcionament. El 1953 fou un any de fortes pluges i per darrera vegada tots els safareigs s'ompliren fins a dalt. De llavors ençà s'han tengut més o menys abandonats i tenen poca aigua o gens, pero formen part del circuit turístic de la ciutat, com una de les poques atraccions per als visitants.

Molt menys antics que els safareigs són els molins en ruïnes que es veuen enmig d'unas extenses salines, a pocs quilòmetres d'Aden, venint per la carretera de Taiz. Malgrat el seu emplaçament estratègic, poc allunyats de la carretera, encara no esta(ve)n inclosos en els itineraris turístics, ni esmentats a les guies escrites de la regió. Incomprendiblement els experts turístics no han sabut apreciar fins ara la gran importància i la fantàstica atracció que aquests molins aiguaders poden tenir -i tenen, i tant!- per a una part, relativament important (segons temporades) dels visitants d'Aden, per exemple, per als experts en molins... I així va esser com per complaure la gola d'investigació molinera, quasi incontrolable, del nostre company de viatge Nicolau (CAÑELLAS, Nicolau. 1993. *L'aigua, el vent, la sang. L'ús de las forces tradicionals a Mallorca* = molins de totes classes), vàrem decidir sortir del circuit turístic rutinari. Però, malgrat que férem més curtes les visites del museu, del suc o

mercat (català/moro: soc; castellà/moro: zoco) i que vàrem renunciar a pujar a la molt famosa Torre del Silenci, només al final de l'horabaixa, va esser possible (mig) convèncer el nostre xofer Saleh que en Nicolau i en Joan (CAÑELLAS, N. i TORTELLA, Joan. 1992. *La gestió tradicional de l'aigua a Vallde-mossa...*) es morien de ganes d'intentar arribar a veure de prop aquelles ruïnes de molins que els fascinaven.

A punt de pondre's el sol, en Saleh (el nostre xofer iemenita, que ja feia algunes hores que rosegava fulletes tendres de cat, l'arbre de la droga nacional dels iemenites) encara no havia pogut trobar un camí per on poder arribar-hi amb el Landcruiser. Aprofitant que Saleh demanava per x vegada com es podia anar als molins, en Nicolau i en Joan, corrent a peu, arribaren a dos molins que estaven quasi junts. A la llum de les llinternes no varen poder investigar més que molt superficialment el funcionament d'aquests.

Estava clar que aquells molins no havien servit per moldre sal, sinó que la seva missió era la de pujar l'aigua des d'un canal que la duia de la mar cap als estanys de les salines o cap a altres canals a l'altre costat. El que no estava clar era la manera com la feien pujar d'un nivell a l'altre, més amunt, i salvar, a més, una distància horitzontal de bastants de metres. En Nicolau i en Joan

tornaren a l'hotel a l'hora del sopar, contents d'haver pogut veure i tocar aquelles precioses ruïnes de molins, emperò inquiets i en certa forma atordits pel pes d'aquella gran incògnita, que hauria de quedar sense resoldre, perquè l'etapa que havíem de fer el dia següent era extremadament llarga i ja ens havíem de posar en camí abans de sortir el sol, viatjant cap a l'est, per anar a dormir a la platja de Bir Ali.

Va esser na Beatrice (GOECKER de SERRANO, Beatrice. 1987. «Turisme i ecologia»), la que, amb la seva llegendària sensibilitat, comprengué tot d'una que frustracions sobretot d'aquest tipus poden tenir conseqüències funestes quant a l'evolució del caràcter de nebots. Simulant un malestar, na Beatrice ens va donar l'ocasió de perllongar un dia la nostra estada a Aden. Mentre ella va decidir quedar el matí, prenent te i galetes d'Inca, dins el llit, en Nicolau, en Joan i aquesta vegada, també en Josep Antoni (SERRANO, Josep Antoni. 1992. «Tords amb col o tords cantant?») decidiren anar a fer una investigació a fons dels molins *in situ*.

En Saleh, com tots els matins en esplèndida forma, havia tornat a descarregar els matalassos on havíem de dormir a la platja aquella nit i ens va conduir molt bé i tot dret a les salines, no gaire lluny d'un dels molins.

Malgrat que era el matí prestet, el sol ja es deixava sentir damunt el clatell. Sobretot la reverberació de les restes de la crosta de sal dels estanys abandonats feia mal als ulls. Caminant per damunt un dic d'un dels canals, admirant els aucells d'aigua que cercaven berenar i trepitjant multitud de copinyes i cornets, arribàrem al cap d'un quart d'hora a la ruïna del molí que havíem vist des de la carretera. Tot d'una ens posàrem a estudiar-lo: en prenguérem mides, cercàrem indicis de punts

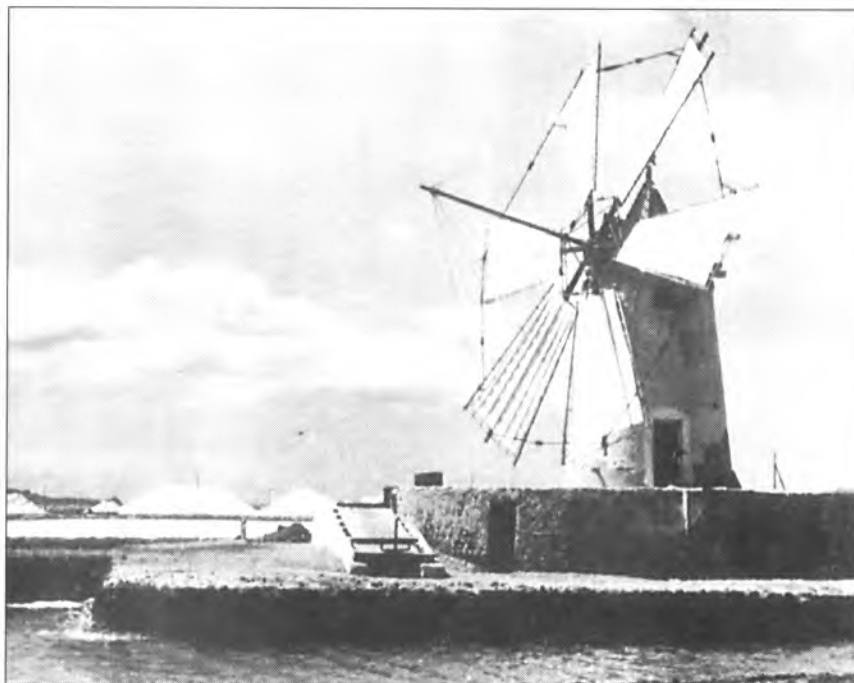

de suport per als mecanismes, per intentar deduir-ne el funcionament exacte. Treballàvem a vegades els tres junts, altres, cada un pel seu vent, avançàvem hipòtesis, les acceptàvem o les rebutjàvem.

La descoberta de les ruïnes del molins el dia anterior havia estat una autèntica sorpresa. Ni sabíem que existissin, ni havíem pogut trobar bibliografia sobre aquest tema. Tampoc no sabíem exactament com funcionaven, ni teníem la més mínima noció sobre en quina època havien començat aquí a construir molins aiguaders, ni durant quin temps havien funcionat. Només teníem clar que aquest treball de camp era necessari per prendre nota de la major quantitat de detalls possible, per poder comprovar-los després amb les fonts escrites que hauríem de cercar més tard.

A poc a poc, mentre passaven les hores, amb més claredat anàvem veient certs detalls que, comparant-los amb els d'altres classes de molins coneguts (CAÑELLAS, N. bíblia dels molins ja esmentada), ens donaven solucions pel que fa al funcionament d'aquests. Però la incògnita quedava. Com es transvasava l'aigua del canal als estanys, allunyats bastants de metres, passant per damunt les parets? I on són els anclatges o punts de suport dels mecanismes necessaris? I de quins mecanismes es tractava? Com eren? Com punyetes salvaven aquella gran distància horitzontal? Amb quines pales? Com, com?

Veient que en aquestes ruïnes no trobàvem cap solució (ja havíem fet tantes de voltes al molí com les veles, quan encara n'hi havia), decidírem anar a investigar un grup de tres altres molins que hi havia més lluny. Vint minuts després hi arribàrem. Aquí hi trobàrem no sols les ruïnes dels molins, sinó també les restes, més ben dit els indicis, d'una instal·lació mecànica impulsada per un motor de

combustió. En aquesta instal·lació es podien veure, molt més clarament que a les parets més enrunades del molins, restes dels anclatges dels mecanismes i dels eixos de ferro.

A prop del migdia tots tres (a més d'en Saleh, que havia vingut a veure si ja estàvem «torrats» del tot) encara cercàvem la solució de la incògnita (que ens preocupava tant que no ens adonàvem que efectivament ens cremàvem la pell), quan un crit d'«eureka» que rompia el silenci de les solitàries salines va espantar els aucells d'aigua i en Saleh, que mai no havia escoltat aquest crit típic i estrident d'un científic cada vegada que troba la solució anhelada d'un problema de base.

Qui havia cridat era el científic del grup: en Nicolau havia trobat dins un dels canals secundaris trossos de fustes mesclades amb grans terrossos de fang sec, que, amb ull expert i en un d'aquests moments de lucidesa que certes persones tenen de tant en tant, havia identificat el que el seu col·lega Arquímedes havia inventat fa un parell de milers d'anys: en Nicolau havia identificat

ni més ni menys que un grampó. Un grampó gros i un poc especial, però que aquí, a les salines d'Aden, havia solucionat el problema de pujar l'aigua des del canal als estanys. No verticalment, com fan els molins mallorquins, sinó «pujant-la» (xucclant-la) horitzontalment a bastants metres de distància per vessar-la a un nivell superior. Senzill i genial, aquest grampó d'Arquímedes. I genial aquest Nico, que, a més de trobar la solució que cercàvem, aquell dia ens va salvar d'una insolació encara més greu.

Amb la descoberta del grampó quedava resolta la incògnita i amb la incògnita, tots els nostres problemes. Ara, després d'haver-los pres mides de dalt a baix, de dreta a esquerra, de dins a fora i en tots els casos a l'inrevés i després d'haver-los fet fotos de dalt a baix, etc., ara sabíem perfectament com funcionaven els molins aiguaders d'Aden al seu temps, quant encara tenien les veles desplegades.

Josep Antoni Serrano Darder

EN EL JARDÍ DE LA CARTOIXA

Caminava, i així avançant, intentava entendre la poesia que la Naturalesa sempre ens obsequia.
Em sentia inspirat davant la plenitud de la primavera, la qual, amb les altres tres estacions de l'any, ens diu el que pot ser un paradís...
Tots els colors, com sabem, varien segons la llum; el mateix que en la nostra contemplació com en la reforma del nostre esgotament...
Quan ens arriba el discerniment de poder veure que la verdadera vida és sempre una multiplicació del bé, i que en aquesta no es reflecteixen les maquinals creences. Pensant en la virginitat de la verdadera existència, no veim ni més ni menys que la puresa.
I per més que ho intentem, mai no podrem lligar l'aigua amb l'oli, ni ajuntar el cel amb la terra.
Fou un goig pujar des de l'Estret fins a Valldemossa, i així acudia a la meua ment tot un món de complaença, com el present de dolçor que experimenta un nen embadalit en la seva fantasia amb els seus versos imaginaris, davant aquell paisatge. A la llunyania veia el poble a la muntanya verda i, a sobre, un gran núvol blanquinós, com si allà hi hagués un Miquel Angelo esculpint, donant forma, realitat i esperit a aquell preciós monument. Mentrestant, jo ascendia sense mirar ni veure les distàncies. Cada palm de camí, mirant d'aquí cap allà, se'm presentava com si jo estàs dins una gran sala d'exposicions on totes les obres d'art exhibides em diguessin: ...és vida i tu també vius.
No és necessari ser un Velàzquez, ni un Murillo, ni un Ribera per assaborir l'art.
Tots sentim en el paladar de la sensibilitat el sabor de la pintura, l'escultura, la música, el dibuix, la literatura i els bons costums.
Cadascú en major o menor grau. Hom fa el que pot o el que sap...
Camí amunt, vaig passar a la vora d'una guarda de xotets, que amb la seva innocència i quietud agraïen l'erba que menjaven. Això em féu pensar que el bé engendra el bé.
A cada revolt de la carretera descobria una exquisida sorpresa, i em deixava portar per la imaginació.
Creia que parlava amb els insectes que, caminant o volant, es creuaven davant mi i em donaven el que posseïen, costesament em desitjaven un bon dia, i que no fes mal a ningú.
Una oronella passà arran del meu cap, de sobte em vingué a la memòria -com si ella la cantàs- aquesta estrofa: «En la penombra de la nit passa la primavera».
Tira, tira, ple de goig arribava ja a Valldemossa.
Però, aquella Valldemossa havia desaparegut!
No hi havia res antic, tot era actual, contemporani...
Malgrat tot, la vaig retrobar altre vegada.
Era en un lloc recòndit, tot passat el que era modern, allà vaig experimentar una gloriosa recompensa:
Era el preciós jardí de la Cartoixa, el que pot contar història,

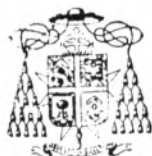

inoblidable estança plena de records i de pau.
Aquí, una persona de noble títol, va seure i meditar, mes jamai fou acceptada...
I una altra, de més alt llinatge encara, que no permetia collir ni una floreta silvestre de la vora del camí...
En el silenci del jardí els xiprers em parlaven...
En mancaven uns quants, que havien sucumbit a la destralt, els que restaven semblaven ser els amos d'aquell lloc, eren sans, alterosos i robusts, sempre a l'espera de cors sensibles, planyien, al compàs del vent, els germans caiguts.
No m'importava gens veure el mur del monestir amb persianes i portes esbellegades, amb vidrieres a punt de caure per avall.
Contemplava tot això com un remot mosaic tot d'art i bellesa, banyat per la llum i el resplandor d'uns altres temps plens de glòria.
En aquest moment tot fou entusiasme, tot amor.
I vaig tenir consciència de la puresa, sens pecat, i sentir la força de la reconciliació.
Començava a fosquejar...
Sense adonar-me'n, havien passat les hores, envoltat de meravellosos pensaments.
Ja era de nit...
Embadalit, mirava cap a la volta celest.
No veia cap personatge homèric cavalcant sobre un estel amb coa, ni escoltava cap astre recitar pàgines divines.
Dins aquest beneït jardí, alguns xiprers dormien, altres feien la cort als rutilants estels que feien l'ullet des de les altures...
Tot el conjunt era com un fenomen sobrenatural, com un sol de mitjanit que il·lumina la meua esperança, amb l'intens desig d'intentar llançar:
«...la xarxa a la dreta...»

Antoni Balaguer Vaquer

Recull de notícies i fotografies interessants tretes del'arxiu d'Antoni Cabot mentre fou vicari i rector de Valldemossa

DOS CARTAS

ARZOBISPADO DE LIMA

Excmo. Sr. Obispo:

Lima, 15 de Febrero de 1971.

Excmo. Mons.
Rafael Alvarez Lara,
Obispo de Mallorca.

Me cabe de informar del sensible fallecimiento, en España, del Padre Lucas Morell, y me apresuro a testimoniarle por estas líneas mi profunda congojencia.

Mallorca y Lima, ciertamente, han perdido a un sacerdote ejemplar, al cual yo guardare un cordial reconocimiento por la generosa colaboración que me brindara, agradecimiento que es extensivo a S.E. por haber hecho posible su estadía y trabajo entre nosotros.

Quedo en unión de oraciones, confiado que el Padre Lucas haya recibido ya del Señor el premio de sus muchas virtudes, entre las cuales no puedo dejar de señalar su celo sacerdotal y su piedad mariana.

En ternamente en el Señor,

Juan Card. Landolfi Ricketts,
Arzobispo de Lima y Prímado del Perú.

EL OBISPO DE MALLORCA

Palma, 22 Febrero de 1971.
Rvdo. Sr. D. Jerónimo Fito,
Director de "Servicio Informativo",
Palma de Mallorca.

Querido Jerónimo:

Enterado de que el Centro de Comunicaciones Sociales de la Diócesis, va a recordar a los sacerdotes Miguel Llompart Torrens y Lucas Morell Trias, fallecidos estos últimos meses en plena juventud, quiero unirme sinceramente a la memoria de estos dos hermanos nuestros que en diversos aspectos nos dejan un mensaje evangélico para todos.

De Lucas y de su vida apostólica, es testimonio vivo la carta, llena de cariño, que publicamos y que el Señor Cardenal Arzobispo de Lima nos ha enviado.

Creo que nada mejor se puede decir de Lucas, que será entre nosotros un modelo de entrega completa al servicio de los hermanos y de la palabra de Dios en aquella Iglesia hermana de Lima, y de amor grande a la Virgen María, nuestro modelo de fe.

De Miguel, quiero que todos recordemos -este es su mensaje para nosotros- su espíritu de pobreza, de una pobreza radical, de donación de todo lo que tenía, sin quedarse NADA para él. Su celo por la salvación espiritual de los hombres, que le empujaba a no cansarse nunca de anunciarles la Buena Nueva de Jesús.

Miguel, ¡ojala este detalle básico de su vida no se nos olvide nunca, todo lo fundamental en un espíritu de oración incesante -sus largos ratos de plegaria, unas dos horas diarias- eran ciertamente su descansar en Jesucristo, que nos ha llamado y nos llama cada día.

Estos dos hermanos nuestros, Lucas y Miguel, serán nuestros intercesores en la Casa del Padre, y pidarán -sin cesar- por los sacerdotes de Mallorca, por toda la Iglesia Mallorquina, a fin de que nos renovemos "en espíritu y verdad".

Te bendice y saluda con todo afecto,

RAFAEL, OBISPO DE MALLORCA

Lluc Morell Trias fou un prevere valldemossí que morí molt jove. Que aquestes dues cartes, una de l'Arquebisbe de Lima i l'altra del bisbe de Mallorca, i la fotografia -feta l'any 1963- en què el veim -és el primer a l'esquerra- devora mn. Antoni Cabot i el bisbe Jesús Enciso Viana, serveixin de recordança i al mateix temps d'homenatge pòstum a Lluc Morell Trias.

(A la dreta). El dia 6 de maig, els combregadors de l'any 1963, es retrataren amb els preveres Manuel Miró i Antoni Cabot. Els infants són: d'esquerra a dreta, primera fila: Catalina Torres, Catalina Ripoll, Margarita Mercant. Segona fila: Maria Pilar Cañellas, Joana Maria Vila, Margarita Pons. Tercera fila: Biel Calafat, Miquel Calafat, Ramon Coll. Quarta fila: Guillem Mas, Sebastià Calafell, Gaspar Torres.

Joan Cabot i Esterelles

SEGONA DÈCADA, ANY 1

Recordareu que l'any passat, per aquestes mateixes dates, celebràvem els primers deu anys de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears. Els actes que es dugueren a terme els mesos següents -record la magna exposició fotogràfica que ens va permetre albirar amb la mirada el llarg camí que ens havia portat de la incerta esperança a una joiosa realitat- no tenia només l'esperit festiu d'una fita repetida any rera any, sinó la satisfacció més tranquil·la que acompanya sempre tota majoria d'edat.

En aquells moments, com ara mateix, ja vaig tenir un especial record per a la Part Forana i el seu indiscutible paper assumit en el progressiu assentament del nostre autogovern. Un paper que mai no ha tengut res de folclòric ni cosmètic, ni ha estat tampoc un simple adorn terminològic a l'hora de recercar els autèntics símbols d'una comunitat de la qual el Parlament que presideix vol ésser el primer valedor.

L'aportació forana, doncs, no pot ésser qüestionada ni menyspreada a l'hora de valorar el significat de l'autogovern. I dins el conjunt d'aquesta aportació el reviu d'un poble sobirà que es va retrobant a poc a poc, la tasca constant de les revistes foranes per ventura no és reconeguda en l'autèntica dimensió que la seva importància mereix.

Perquè important -i molt- és la vostra missió de normalització lingüística, essent com sou intermediaris privilegiats entre un poble que respira molt a prop de vosaltres i un bagatge cultural que només amb l'ajut d'aquesta tasca diària i constant podrà ésser assolit per un poble amb fam de saber què és, d'on ve i quines són les seves vertaderes

senyes d'identitat. Aquesta lluita sorda en favor d'una normalització efectiva és un tret comú a un col·lectiu de publicacions que amb el seu esforç no fa més que enaltir una aspiració que tot el poble té i que l'autogovern ha posat més a l'abast: el dret a emprar la seva llengua sense complexos.

Els que formam part de l'òrgan de representació sobirana del poble de les Illes Balears participam també d'aquest anhel per dotar els nostres ciutadans de les eines precises que ens ajudaran a recuperar el perfil diferenciador que ens és propi. Ja sé -i comprenc- que a molts els agradaria que aquest procés fos més ràpid, però no és senzill estructurar de bell nou una convivència harmònica i acceptable per a tots. Molts d'anys -massa- d'inèrcia com a poble pesen a l'hora de bastir un nou marc de futur. El camí, però, ja està fet, i les seves ginyes ens mostren per on hem d'anar i el pas que ens convé dur, malgrat els resultats no siguin, tot d'una, tan espectaculars com voldríem. I és que si es pretén combinar sense traumes les legítimes aspiracions i el respecte a unes regles del joc institucional que tots hem promès guardar, es necessita acompanyar tot impuls amb una adient dosi de paciència.

El Parlament de les Illes Balears no va, doncs, una passa per darrera del poble balear. És conscient que és un òrgan representatiu amb un nivell de legitimació democràtica impensable fa només onze anys. Una entitat oberta a les vivències de la política de cada dia, la que ens afecta més directament a tots i sobre la qual són majors les possibilitats d'actuar del ciutadà illenc.

Com a President del Parlament

de les Illes Balears jo us demanaria, doncs, paciència i confiança, amb la tranquil·litat que suposa saber cert que el camí iniciat -prudent i reflexiu- no s'aturarà fins a arribar a la fita màxima. Avançarem a poc a poc i amb bona lletra en aquest apassionat procés que ens permetrà suportar crisis, abatiments i dubtes, tot sabent que l'objectiu és una meta de maduresa com a poble, com a comunitat adulta que porta dins les seves mans les regnes del seu destí comú.

I a vosaltres, periodistes forans, us deman que ens ajudeu a dur endavant aquesta tasca. Que empreu els mecanismes que us acosten a un poble del qual sou legítims portaveus, per tal de predicar amb tot el rigor els trets del nostre autogovern, quan ja queden molt lluny aquells primers dies d'incertesa i una mica de por, quan tot estava per fer i només una confiança sense límits ens impulsava a exercir de representants il·lusionats d'un poble que havia decidit tornar a ésser ell mateix.

Sé positivament que podem comptar amb vosaltres. I us vull donar les més sinceres gràcies en nom de tots els membres del Parlament de les Illes Balears. Ells -nosaltres- saben perfectament que cap esforç en favor de la recuperació de la nostra identitat mai no tindrà valor si no arriba de bon de ver al cor d'un poble que vosaltres teniu el privilegi de conèixer millor que ningú.

Palma, 16 de febrer del 1994

Cristòfol Soler i Cladera
President del Parlament de les Illes Balears

L'ESCOLANIA DE LLUC I EL SEU TARANNÀ

Dos mots d'Història

De tots és ben conegut el tarannà especial dels al·lots blaus de Lluc. Sens cap dubte l'Escolania és una de les institucions més antigues de Mallorca. Les referències històriques de què avui disposam ens fan saltar al segle XV. Gràcies a aquestes dades ens assabentam que un minyó de Lluc, Pere Garí, el 1485 arribà a ser prevere, després d'haver estudiat al Santuari.

Entrats en el segle XVI són abundants les notícies sobre l'ensenyament musical i literari rebut pels escolans de Lluc, a qui amb el pas del temps el nostre poble anomenà «blauets» per les característiques del seu vestit, blau i blanc.

Personatges il·lustres com Llorenç Riber i altres anaren forjant la seva personalitat i seu tarannà culte i religiós a l'Escolania. Durant molts d'anys, també en el dia d'avui, el Santuari de Lluc ha estat una fita que ha enlluernat molts d'homes i dones que han estimat i continuen estimant la nostra cultura, la nostra fe i el nostre ésser com a poble mallorquí.

L'Escolania i el cant

Al segle XVI ja trobam indicis dels primers escolanets de Lluc. Però fou el 1531 quan el Papa Climent VII atorgà una butlla en la qual aprovava uns estatuts que redactà el Prior Vaquer, on s'establia els «al·lots blaus», perquè, com es feia a Montserrat, cantassin missa a Nostra Senyora de Lluc.

Aquests minyons foren educats en un aprenentatge musical tal que posteriorment alguns d'ells esdevingueren veritablement homes importants en el camp de la música.

A l'Escolania, la música ha estat, des de sempre, la senyera que ha onejat amb més força i ha esdevingut el tret que ha caracteritzat els nins de Lluc, atès que la tasca més important dels blauets de Lluc és la de cantar a la Mare de Déu en nom de tot el poble de Mallorca.

També avui els nins blaus, dues vegades cada dia, un el matí i l'altra l'horabaixa, s'afanyen per harmonitzar i elevar les seves veus cap al cel per pregar per tots els homes de bona voluntat.

A aquesta Santa Casa arriben pelegrins de totes les contrades del món per veure i sentir els al·lots blaus de Lluc. De vegades alguns d'ells, després d'escoltar les seves veus angelicals, queden bocabadats i se'n meravellen.

Un dels jorns que el cant dels blauets té més força és el dia de matines. El nostre il·lustre Llorenç Riber, ja esmentat anteriorment, a l'obra *La minyonia d'un infant orat* ens diu: «Les matines de Lluc són famoses per tot Mallorca. Cantades per les veus blanques dels escolans, tenen un infantívol encís que no desdiu gens ni de la nit ni del misteri». Tanmateix el Nadal de Lluc té una especial significació. Les veus timbrades i brillants de la Sibila i de l'Angel fan que tot l'ambient resti en una pau serena i sincera. Seguim mossèn Riber: Avui sí que ens cal vetlar fins a mitjanit. «Hem d'esperar el càntic dels àngels i la meravella dels pastors. I tot això s'acompleix en punt de la mitjanit.»

L'Escolania de Lluc al llarg dels quasi cinc-cents anys de la seva història, s'ha esmerçat a educar musicalment els blauets. Així doncs, no s'ha de trobar gens estrany que dels al·lots blaus de Lluc, que tant s'han afanyat en el estudi i el cant coral, després de deixar el santuari corrin el bell camí de la música. Són molts els músics que començaren a cantar i entonar les primeres notes musicals al costat de la Moreneta. I avui llueixen el color blau i blanc dels seus vestits en el seu cor i els seus llavis, entonant himnes d'acions de gràcies per totes les contrades del món. Són molts els antics blauets que tenen una responsabilitat en el camp de la direcció coral, direcció orquestral, que són professors de música i instruments,

etcètera. Lluc i l'Escolania, a més de ser la font on el poble mallorquí ha abeurat la seva espiritualitat religiosa i la seva identitat com a poble, possibilita una acurada educació musical, sense oblidar l'educació humanista pròpia de cada escola confessional.

L'Escolania avui

El col·legi Escolania de Lluc està format per cinquanta-dos al·lots d'entre vuit i catorze anys d'edat de diversos indrets de l'Illa. A l'escola de Lluc es continua treballant per formar i educar els homes del demà. Homes que estimin les nostres llengua, cultura, religió, tradicions, etcètera, en definitiva, el nostre tarannà com a poble.

En aquesta institució, que sens dubte és la més antiga de Mallorca, no fa gaire celebrarem els cent anys de l'ensenyament secundari. No cal dir que la llengua vehicular de l'ensenyament és el català. Durant molts d'anys l'Escolania fou peonera en l'ensenyament en català, fins a tal punt, que influí fortament a la resta d'escoles de Mallorca. Avui moltes d'escoles de l'Illa, no totes malauradament, fant tot l'aprenentatge en català.

Els blauets no sols estimen la nostra llengua, sinó que la volen aprendre a escriure i a parlar bé. És curiós veure com entre ells es corregeixen els barbarismes i les paraules mal emprades.

L'Escolania en el decurs de la seva història ha passat per diverses èpoques. En algunes ocasions ha viscut moments d'una gran bonança, són les èpoques de les grans llums; mentre que altres moments han estat de gran desencant, però mai no s'ha perdut la confiança ni l'esperança en qui és el model de la perfecta cristiana: la Mare de Déu, a ella canten i preguen cada dia els nins blaus de Lluc.

Actualment l'edifici de l'Escolania està en un període de remo-

delació de la infraestructura per tal de donar millor qualitat a la tasca educativa. Les velles instal·lacions s'han tomat per tal d'edificar-ne unes de noves que ofereixin un millor rendiment escolar, tant a nivell acadèmic com a nivell musical.

Esperam que ben prest puguem estrenar el nou edifici dedicat a l'Escolania. Entre altres, es destinaran espais per habilitar un gimnàs, sala d'activitats del temps lliure, aula d'idiomes, aula d'informàtica, laboratori, aules de música insonoritzades per a l'estudi d'algun instrument. Actualment a l'Escolania es pot estudiar violí, piano i flauta travesera. No faltaran, com se suposa, les aules destinades a la formació acadèmica. En un futur no tan immediat es durà a terme una segona fase de la nova modelació i es construïran els nous dormitoris, en els quals cada dos o tres nins disposaran de la seva cambra dormitori, i s'afavorirà així la intimitat entre els blauets.

Altres novetats que cal esmentar són els nous professionals que s'han incorporat a l'equip que treballa directament en la formació dels blauets, entre ells un monitor de tallers extraescolars, una orientadora psicopedagògica i un nou director de música. Durant quasi tres dècades el p. Palou tengué cura de les tendres veus. Ara el substitueix el senyor Baltasar Bibiloni, que, ajudat pel p. Llorenç Caldentey, és el que dona un nou caire musical a l'Escolania.

Finalment cal dir que per a les persones que estiguin interessades a tenir un fill seu blauet, els informam que a partir del mes de febrer s'iniciaran les inscripcions per al nou curs. Durant aquests mesos s'establiran períodes de proves per tal de seleccionar els nins que el curs vinent formaran part de l'escola més antiga de Mallorca.

P. Miquel Mascaró, M.SS.CC.
(responsable de l'Escolania)

Per camins i torrenteres, nou llibre de poesies de Bernat Cifre

L'amic Bernat Cifre, de Can Garrit de Pollença, és professor de Llatí a l'Institut Ramon Llull de Ciutat. Dirigeix corals, fa conferències i pregons festius i col·labora -ara no tant a la premsa ciutadana i forana. A les portes dels seixanta anys ha escrit quatre llibres de prosa poètica -majorment interpretació lírica del paisatge mallorquí- i dos llibres de versos. D'aquests, el darrer que acaba de presentar, *Per camins i torrenteres*, és un recull de quaranta-cinc poemes de temes i metres varis. En destacam el titulat «Pollença», un himne o oda que, en vuitanta entonats alexandrins, desgrana una lletania geogràfico-toponímica del terme amb profusió d'imatges. Dels dotze sonets extrauríem els dos dedicats a la mort de la seva mare, a qui ha dedicat el llibre, car ella

havia estat sempre lectora i jutgessa silenciosa del seu fill.

Tant pel que diuen el prologuista, Antoni Amorós Borràs, ex-professor de Lletres, i després el mateix autor, en forma d'Advertiments, com pel que es dedueix de la simple lectura d'aquestes pàgines, veïm que es tracta de versos transparents i sonors, amb gran treball de rima i ritme, com si volgués perllongar -a partir d'enfocaments personals- els dictats o principis de la prestigiosa Escola Mallorquina que, partint de Costa i Alcover, podem fer arribar a Gayà, al P. Colom i a Dolç (en la seva primera època).

Hem parlat amb l'autor i el trobam il·lusionat, ple de fe en la poesia i en el seu poder formatiu. Per la nostra part creïm sincerament en la sensibilitat i lirisme de Bernat Cifre, i donam per vàlida l'aportació poètica del pollencí. Enhorabona!

Carles Costa

UNIÓ MALLORQUINA VA A LES EUROPEES

Unió Mallorquina signava fa uns dies l'acord de concórrer a les eleccions europees amb els nacionalistes canaris, valencians, gallecs i bascs. A l'acte de signatura hi assistiren els màxims representants de cada una de les formacions: Xavier Arzallus, president del PNB, Victoriano Ríos, coordinador dels Partits Nacionalistes Canaris, Vicente González Lizondo, president d'Unió Valenciana, José María Mur, president del Partit Aragonès, Antonio Blanco, vicepresident de Coalició Gallega i Maria Antònia Munar, presidenta d'UM. En aquesta reunió es va acordar, entre altres detalls de la campanya i programa electoral, que el primer candidat d'UM a la llista de la Coalició Nacionalista fos el sisè i s'expressà la voluntat que tots els partits integrants puguin comptar amb un secretari, obtenguin un diputat o no.

UM arribà a aquest acord després que Maria Antònia Munar s'entrevistàs amb el president de CIU, Jordi Pujol, el president del

PNB, Xavier Arzallus, i el coordinador del PP.NN.CC., Victoriano Ríos, per tal d'estudiar la possibilitat de crear un front comú amb tots els nacionalistes de l'Estat per tal de presentar-se a les eleccions europees. Després que CIU renunciàs a aquesta idea, el Comitè Executiu d'UM va decidir continuar amb les converses mantingudes fins a aquell moment i ratificar la participació a les eleccions europees amb la Coalició de Nacionalistes integrada per canaris, valencians, gallecs i bascos. En una roda informativa, Maria Antònia Munar expressava la voluntat decidida d'UM de no renunciar a cap comici electoral. Va dir també que UM és un partit nacionalista independent de tarannà centrista que reivindica la identitat nacional de les Illes Balears, i que la nostra comunitat autònoma ha de tenir un lloc en el concert europeu al costat d'altres nacionalitats naturals i ha de participar en la construcció de l'Europa dels pobles. En el decurs de

la seva intervenció Munar va explicar: «UM el que tenia molt clar com a partit nacionalista és que havia de defensar l'Europa dels pobles i que havia d'esser present a Europa i que ho havia de fer en igualtat de condicions amb la resta de partits amb els quals hi anàs. UM va amb la Coalició Canària, PNB, valencians i gallecs com un partit més, el que no podia UM és anar en condicions de desigualtat en llistes d'altres partits nacionalistes de la resta de l'Estat. De totes maneres, el desig d'UM hauria estat que tots els partits nacionalistes haguessin anat junts perquè el districte únic d'aquestes eleccions europees és tot l'Estat espanyol; hauria estat millor per a nosaltres i per tota la resta de partits. Des del moment que hi ha dos blocs: tots els partits d'una paregada ideologia i CIU, es podia prendre una decisió sempre que les possibilitats i els acords fossin d'igual a igual».

La presidenta d'UM va aprofitar l'ocasió per exposar a grans trets les característiques més importants del programa europeu que la formació que lidera pensa presentar. En aquest sentit va dir que s'ha de fomentar especialmet la cooperació econòmica i tecnològica amb els països de la Mediterrània europea que per proximitat geogràfica constitueixen el nostre objectiu prioritari. El partit d'UM ha preparat un sèrie de propostes concretes, que van des de l'impuls de polítiques econòmiques sectorials que permetin l'accés dels nostres productes en igualtat de condicions, fins a polítiques de formació que potencïin l'adequació del país a la nova realitat que exigeix el mercat interior europeu.

ARCA I LA CARRETERA ENTRE DEIÀ I SÓLLER

Arca ha presentat a la Conselleria de Cultura del Govern Balear una instància, amb una memòria (3 pàg.), tres apèndixs, una proposta i vint-i-cinc fotografies. Amb aquests documents ARCA fa palès el seu interès per la preservació del patrimoni cultural que, en el cas de la carretera comarcal 701, de Deià a Sóller, pensen que es troba amenaçat.

A la instància demana, entre altres coses, «...que es paralitzi qualsevol reforma que pugui no adequar-se a la preservació de la Crta. dita com a B.I.C...».

La carretera és una magnífica obra d'enginyeria, construïda entre 1880 i 1886, que va facilitar l'exportació de taronges que es feia pel Port de Sóller.

Segons diu ARCA a la memòria: «La construcció de la nova carretera implicaria, aproximadament, la destrucció d'uns dos km de marjada i la corresponent muralleta, la desaparició de quasi set-cents metres de mur de contenció i l'abandó de trams importants de l'actual carretera».

I més endavant diu:

«El projecte de la nova carretera està en contradicció amb altres

Dibuix de Victòria Garcia.

actuacions del Govern Balear. El projecte Leader, per exemple, treballa en la restauració i recuperació de camins de muntanya, casetes de caminaires, canaletes -que són tan difícils de restaurar-, marges, parets, murs i altres elements arquitectònics de cultura popular. Idò bé, la nova carretera implica la destrucció d'aquesta cultura».

La memòria acaba dient: «L'arxiduc Lluís Salvador valorà moltíssim

el paisatge de muntanya d'aquesta zona de Mallorca. De fet, la construcció de camins, camins i miradors, amb un altíssim cost econòmic, es va fer intencionadament per gaudir del paisatge. L'obra de l'Arxiduc i la construcció de la carretera Deià-Sóller coincideixen en el temps i transpuen una mateixa filosofia: un profund respecte a la natura i una encomiable tasca per millorar el paisatge. Respectem la seva obra».

PANADERIA
Y
PASTELERIA

Carrer de la Rosa, 4
Via Blanquerna, 15
VALLDEMOSSA

PER A GATONS I COQUES FINES
NO HI HA COM
CA'N MOLINAS

Tel. 61 21 56
Tel. 61 22 47

CALAIX DE SASTRE

Juan March Cencillo. In memoriam

Música per a 12 poemes de Juan March Cencillo. In memoriam és el títol d'un disc compacte que conté dotze poemes, en castellà, escrits i recitats per Juan March Cencillo. La música, creació i interpretació, és d'Antoni Caimari i Alomar.

Bartomeu Ferrà i Juan

A la Fundació Barceló tingué lloc l'Exposició Centenari de Bartomeu Ferrà i Juan (1893-1946). Fou inaugurada el dia 13 de desembre de 1993 es pogué visitar fins al 9 de gener de 1994. Bartomeu Ferrà Juan, a més de pintor, fou un home molt actiu que va desenvolupar moltes altres activitats: escriví, creà i dirigí la cel·la museu Chopin-George Sand, dirigí obres de restauració i decoració, dissenyà mobles, etc. Féu nombroses exposicions, és l'autor de més de trenta aquarel·les de les antigues murades de Ciutat, vint-i-nou de les quals adquirí l'Ajuntament de Palma.

Els il·lustres visitants i acompanyants, durant la visita a la Cartoixa.

Visita de Felipe González i Aníbal Cavaco Silva

El dia 18 de desembre, Felipe González i el primer ministre de Portugal, Aníbal Cavaco Silva, visitaren la Cartoixa de Valldemossa. Foren rebuts pel batle, Joan Muntaner, i l'administrador de la

Reial Cartoixa de Valldemossa, Alvaro Bauzá de Mirabò. Veieren l'església, l'apotecaria, les cel·les prioral, 2 i 4, i el palau del Rei Sanç. Ambdós mandataris signaren al llibre d'honor del nostre ajuntament. Com

Un moment de la inauguració de l'Exposició Centenari de Bartomeu Ferrà i Juan (1893-1946).

Bartomeu Ferrà i Juan (1893-1946). Fotografia arxiu de Margalida Ferrà.

a anècdota podem contar que el ministre Borrell, quan vegé la placa d'homenatge al Parado que hi ha a l'entrada, va cridar el ministre Solana i li digué: «Mira, en este pueblo sólo hay un parado i encima le hacen un homenaje».

Concert de Nadal

El tradicional Concert de Nadal tingué lloc el dia 18 de desembre a l'Auditori de Palma. Hi actuaren les Corals Infants de Joventuts Musicals, dirigides per Esther Barceló i Santiago Francia; la Coral Juvenil de Joventuts Musicals amb el pianista David Mohedano i dirigida per Concepció Oliver; La Quarta Ciencia, dirigida per Francesc Crespí, i la Coral Universitat de les Illes Balears, amb el pianista David Mohedano i dirigida per Joan Company.

Josep Coll Bardolet fou el pregoner d'aquest any (us oferim el pregó en un altre lloc d'aquesta revista). El concert es clogué amb la intervenció de tots els participants, que cantaren «Adeste fideles».

Matines

Com cada any les matines celebrades a la parròquia de Sant Bartomeu foren molt lluides, amb nades interpretades pel cor parroquial sota la direcció de Mateu Calafat. Marta Lladó Colom va cantar molt bé la tradicional «Sibil·la».

Josep Coll Bardolet al monestir de Santa Magdalena

El dia dels Reis anàrem al monestir de Santa Magdalena per portar-hi un obsequi del pintor Josep Coll Bardolet. Es tracta de dos quadres, un és un oli fet per aquest artista que representa Santa Catalina Thomàs, quan era una joveneta, passant el rosari. Té un brot d'olivera damunt la falda i empra les fulles per comptar les avemaries. L'altre és una reproducció d'un altre oli sobre el mateix tema. La priora, Sor Isabel Genovard, va rebre l'obsequi en nom de la comunitat i ens va expressar el seu agraïment vers la persona de Josep Coll Bardolet.

Rosa Estaràs i Catalina Cirer amb la Premsa Forana

El dia 25 de gener Rosa Estaràs i Catalina Cirer visitaren la seu de la Premsa Forana a Sant Joan, per tal de canviar impressions amb els representants de les publicacions de la Part Forana. Rosa Estaràs i Catalina Cirer informaren de les competències i línies d'actuació de les seves respectives conselleries. Acabat el col·loqui soparen amb els assistents.

Tertúlies del Consolat de Sóller

Cada dilluns es fan al Molí d'en Coqué de Palma les Tertúlies del Consolat de Sóller, organitzades pel nostre amic Pere Gil. El dia 7 de febrer, la tertúlia tractava del tema de l'emigració. Hi varen convidar la revista *Miramar* i allà acudírem per tal de prendre-hi part. Sèiem a la taula, a més de l'amfitrió, Sebastià Serra, Bartomeu Mora, Jaume Ensenyat, Antoni Vicens, Miquel Ferrà, Joan Antoni Estades de Montcaire i jo. Abans de començar

Joan Company, director de la Coral Universitat de les Illes Balears, i Josep Coll Bardolet a l'Auditori.

(A la dreta). Sor Eucaristia i Sor Isabel Genovard amb el quadre de Santa Catalina Thomàs, obsequi de l'artista pintor Josep Coll Bardolet.

Catalina Cirer, Rosa Estaràs i Carles Costa.

vérem l'àudio-visual *Rondalla dels tres emigrants*, que férem per a la presentació de la revista *Miramar* 18. La tertúlia fou ben animada i prou interessant, ja que els convidats i el tema donaren molt de si.

Associació Amics de l'Arxiduc

El dia 9 de febrer, a la Fundació Barceló, tingué lloc una assemblea general extraordinària dels Amics de l'Arxiduc.

Després d'aprovar l'acta anterior, el president informà de les activitats i gestions realitzades des de la darrera assemblea. Foren elegits el nou secretari i un vocal per la dimissió de Benigne Palos i Francesca Nadal. Bernat Obrador serà el nou secretari i Benigne Palos, interinament, serà vocal.

VIII Temporada d'Òpera

El dia 25 de març, amb una conferència col·loqui a càrrec de José Luís Téllez a la sala de conferències del Gran Hotel de la Fundació La Caixa, comença la VIII Temporada d'Òpera del Consell Insular de Mallorca. A més de les quatre òperes que es representaran -*La Traviata* de Giuseppe Verdi, *Les Contes d'Hoff-*

mann de Jacques Offenbach, *Turandot* de Giacomo Puccini i *Nabuco* de Giuseppe Verdi- hi haurà un concert a càrrec de Joan Pons i un cicle de conferències col·loqui. El pressupost és de cent milions, cinc més que l'any passat. S'espera recuperar entre un seixanta o un setanta per cent d'aquests doblers mitjançant l'aportació dels patrocinadors -Melià Hoteles, IBATUR, La Caixa, Ibèria Línies Aèries d'Espanya, Conselleria de Cultura, Ajuntament de Palma, Sa Nostra i Grup de Protecció Balear, SA-, la recaptació per la venda d'entrades i abonaments, i la retransmissió per Televisió Espanyola d'una de les òperes -probablement *Turandot*.

Aquest és el programa del Teatre Principal:

LA TRAVIATA

26, 28, 30 març

Com a personatges principals, hi actuaran: Eteri Lamoris, Olafur Bjarnason, Carlos Álvarez
2, 4 abril

Com a personatges principals, hi actuaran: Felícia Felip, Ignacio Encinas, Guido Lebrón

Direcció escènica: Serafí Guiscafré i Stefano Poda

Direcció musical: Fabiano Monica

LES CONTES D'HOFFMANN

20, 22, 24 abril

Hi actuaran: Claude Robin Pelletier, Dean Peterson, Angeles Blancas Gullín, Raquel Pierotti, Itxaro Mentxaca, Paula Rosselló, Silvia Corbacho

Direcció escènica: Horacio Rodríguez Aragón

Direcció musical: Marco Armiliato

JOAN PONS, concert

10 maig

Actuarà: Joan Pons

Acompanyament: Kemal H. Kahn

TURANDOT

18, 20, 22 maig

Com a personatges principals, hi actuaran: María Abajan, Daniel Muñoz, María Gallego

Direcció escènica: Serafí Guiscafré

Direcció musical: Giuliano Carella

NABUCO

Com a personatges principals, hi actuaran: Valreni Alexejev, Ana Maria

Sánchez, Milagros Martín
 Direcció escènica: Serafí Guiscafré
 Direcció musical: Romano Gandolfi
 Actuaran el Cors del Teatre Principal i
 l'Orquestra Simfònica de les Balears.

CONFERENCIES-COL·LOQUI

25 març

Sala de conferències del Gran Hotel de
 la Fundació La Caixa

LA TRAVIATA

José Luís Téllez

19 abril

Sala de conferències del Gran Hotel de
 la Fundació La Caixa

LES CONTES D'HOFFMANN

Rafael Banús

17 maig

Sala de conferències Centre Cultural
 «Sa Nostra»

TURANDOT

José Luís Pérez de Arteaga

1 juny

Auditori Centre Cultural «Sa Nostra»

NABUCCO

Roger Alier

Toni Guasp

Del 5 al 20 de març, Toni Guasp exposarà una part de la seva obra a la Casa Municipal de Cultura de Felanitx. Toni Guasp és un pintor jove que dibuixa i pinta des de fa molts d'anys. Ha obtingut premis, ha fet exposicions -individuals o col·lectives- a Reus, Inca, Barcelona, Felanitx, Palma, Pollença, Alcúdia, Washington, Manacor. És, també, col·laborador de la revista *Miramar*.

Josep Coll Bardolet

Dies passats visitarem el nostre amic Josep Coll Bardolet, el qual ens va mostrar els tres toms que arrepleguen tot el material -fotografies, programes, felicitacions, dibuixos, etc.- que forma el dossier de l'homenatge al pintor en els seus vuitanta

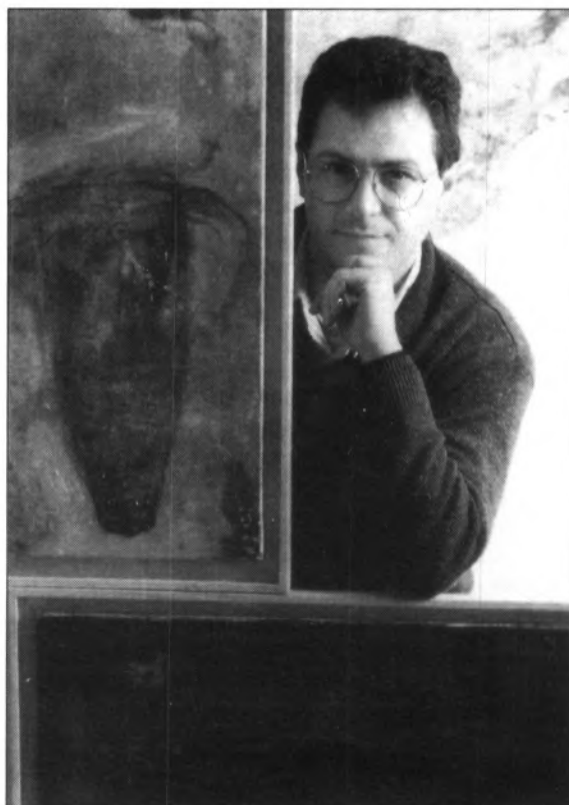
En una de les sales del seu domicili, el pintor ens mostra el dossier dels seus primers vuitanta anys.

joves i dinàmics anys. Els toms, relligats per Jacques Brugalle, de Barcelona, són un entranyable i curiós document, fruit de l'estimació i el respecte dels familiars, amics i

veïns de l'artista que volgueren estar amb ell en aquesta data tan rodona

Antònia Serrano i Darder

L'artista pintor, Toni Guasp

Pregó pronunciat a l'Auditori de Palma amb motiu del Concert de Nadal de la Coral Universitària. 18 de desembre de 1993.

Senyores i senyors, estimats amics,

És bell i molt edificant que, en aquest Auditori, que tantes hores meravelloses ens ha procurat al llarg de l'any, també avui, amb la joia esperançadora del Nadal dintre del cor, ens trobem aquí reunits.

Perquè Nadal també vol dir trobar-nos aquí, davant un dels moviments musicals més importants de Mallorca: la **Coral Universitària**. Amics, en el meu ja llarg i feliç viatge en el món de l'art guardo dintre meu, com la més important vivència de la meua joventut, haver estimat la música i haver après de cantar.

La cançó que portem dintre és un capital espiritual que ens donarà sempre uns fruits joiosament humans i generosament benefactors per a tot aquell entorn que ens tocarà viure.

Ara mateix, i amb aquest acte d'avui, íntimament nadalenc, en tenim un bell exemple, car cantar amb una coral també vol dir aprendre a conviure socialment units, però

amb aquella llibertat individual que la seva harmoniosa transparència valorarà sempre els nostres actes.

Enriquim, doncs, el nostre futur, els nostres nins i nines, donant-los música, color, poesia i cançons, car aquest serà sempre el manantial, refugi entranyable en aquelles hores i aquells moments sovint conflictius del nostre temps i dels nostres dies.

Perquè, com deia un savi antic, si avancem tot cantant en la vida, el camí serà més fàcil i menys cansat.

I abans d'acabar, estimats amics, voldria pregar-vos que en aquest moment venturós dedicàssim tots junts un sincer record de benvolença per tots aquells que no tindran la sort que tenim nosaltres de sentir-se agombolats per l'escalf d'una cançó, la tendra mirada d'un infant, o bé l'estreta d'una mà de l'amic que, amb la ja clàssica salutació de **Bon Nadal**, farà revivre en nosaltres aquells sentiments d'infantívola fraternitat, que ens recordaran les velles paraules del poeta quan diu:

*A Betlem ha nascut l'infant diví;
per anar a Betlem només hi ha un sol
[camí.*

*El camí significa humilitat
vol dir un renunciament a fi de bé
vol dir passar pel mateix recer
que els altres han passat.*

*Procurem ser una mica criatures
amorosint el baladreix raspós
i diguem: Glòria a Déu a les altures
amb aquell to que ho deien els
[pastors.*

*I si tot l'any la mesquinesa ens fibla
i l'orgull de la nostra soledat,
almenys aquesta nit fem el possible
per ser uns homes de bona voluntat.*

Nadal de 1993

Josep Coll Bardolet

Sense deixar Valldemossa,
per comprar bé i aviat,
barat i de qualitat,
comprau al supermercat:

SUPERMERCAT VALLDEMOSSA.

C/ del Marquès de Vivot, 5

Tel.: 61 25 68

Telefax: 61 23 12 VALLDEMOSSA

LLIBRES, REVISTES, PERIÒDICS I FULLS INFORMATIUS

Publicats en català i arribats a la nostra redacció el passat trimestre

Llibres

Títol: *Petita història dels Blauets de Lluc*

Autors: Text de Ramon Ballester i Vives, il·lustració de Pilarín Bayés

Edita: Editorial Mediterrània

Col·lecció: «Petites Històries», núm. 37

És un deliciós llibre, dedicat als més joves, que mitjantçant petites explicacions i gran profusió de dibuixos, conta la història dels nostres Blauets. Aquesta publicació ha estat promoguda per Josep Coll Bardolet, la petita història del qual es relata al número 24 de la mateixa col·lecció.

Títol: *Nacionalisme i economia per a la construcció d'un país*

Autor: Jordi Pujol, President de la Generalitat

Edita: Generalitat de Catalunya

Col·lecció: «Temes d'Actualitat», núm. 8

Aquesta col·lecció té com a objectiu oferir als ciutadans una selecció de textos breus (conferències, declaracions, discursos, reflexions, etc.) que per raó de la seva actualitat o pel seu interès institu-

cional, polític, cívic o cultural, la Generalitat vol posar a l'abast del públic.

Títol: *Iniciació a l'art de la papiroflèxia*

Autor: Pere M. «Pavia»

Editor: Edicions Cort

Col·lecció: Vell Marí

Iniciació a l'art de la papiroflèxia és un llibret que, com el seu nom indica, ens introdueix en el món del paper plegat.

Seguint pas a pas les indicacions d'aquest petit mètode, no sols podràs fer les figures que veuràs a l'interior, sinó que per ventura algun dia en podràs crear de pròpies, que altres reproduiran encara que no coneguin el teu nom, com li passa al creador de la famosa PAJARITA.

Títol: *L'emigració de campaneters a Amèrica en el segle XX*

Autor: Joan Buades Crespí

Edita: Ajuntament de Campanet

Col·lecció: «Pla de Tel»

Entre les dades que ens ofereix Joan Buades en aquest treball d'investigació n'hem extret un parell:

Un total de 311 campaneters emigraren al continent americà entre 1879 i 1987. Argentina fou el país que els acollí majoritàriament (256 emigrants), seguit d'enfora per Cuba (37) i Brasil (13).

L'ofici més exercit, abans de la guerra civil espanyola, fou el de carboner, amb una gran incidència els anys vint.

Títol: *Estudi sobre la població d'origen magribí a Mallorca*

Autors: Joan Soler Planas, José Luís Reina Segura, Jaime Bueno Pardo, Lluís Ballester Pardo i Andreu Horrach Torrents

Edita: Consell Insular de Mallorca

Està escrit part en català i part en castellà.

Títol: *Cicle de conferències 10 Anys de Jurisprudència Constitucional*

Autors: Francisco Tomás y Valiente, Tomás Vives Antón, Luís López Guerra, Rafael Gómez-Ferrer Morant, Alvaro Rodríguez Bereijo, Alvaro Gil-Robles y

Gil-Delgado i Vicente Gimeno Sendra.

Edita: Parlament de les Illes Balears

Segons diu a la presentació el President del Parlament de les Illes Balears, Cristòfol Soler, «La intenció d'aquesta publicació és perpetuar en forma de llibre tots aquests ensenyaments transmesos oralment, per tal que puguin esdevenir objecte d'estudi, revisió i consulta». Està editat amb les dues llengües oficials de la nostra comunitat, català i castellà.

Títol: *L'espai de l'aigua*

Autor: Maria A. Carbonero Gamundí

Edita: Consell Insular de Mallorca

En aquest llibre, fruit de la tesi doctoral presentada l'any 1989 sobre la petita i mitjana hidràulica a Mallorca, l'autora avança en aquesta direcció, com una contribució a la reflexió de les formes d'adaptació ecològica que històricament han tingut les comunitats de Mallorca i d'altres indrets del Maditerrani, i la seva relació amb els sistemes hidràulics.

Títol: *El Quartenari al Migjorn de Mallorca*

Autor: Juan Cuerda Barceló i Josep Sacarès Mulet

Edita: Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear

Títol: *El càncer a Mallorca*

Autor: Diversos

Edita: Unitat d'Epidemiologia i Registre de Càncer de Mallorca

Es tracta d'un estudi sobre la incidència i mortalitat, per culpa del càncer, l'any 1989 a Mallorca.

Títol: *Guia de l'Educador. SIDA*

Autor: Alberto García Gurucharri

Edita: Conselleria de Sanitat i Seguretat Social. Govern Balear. Material cedit pel Govern Basc.

Títol: *Teatre de la llibertat*

Autor: Llorenç Moyà

Edita: Documenta Balear

Col·lecció: «Menjaments», núm. 7

Teatre de la llibertat reuneix, justament, el teatre neoclàssic de Llorenç Moyà que encara era inèdit: una peça per a titelles, *Tirèsies* (1963), i tres tragèdies: *El retorn d'Ulisses* (1960), *Electra* (1969) i *Medea* (1965). En aquestes obres, el rigor de la forma i de la llengua del gran escriptor realcen la denúncia de la tirania i l'admiració per les dones extraordinàries que s'hi encaren.

Títol: *Catalunya. Nació mediterrània (Nadala)*

Autors: Baltasar Porcel, Albert Manent, Joan Triadú, Josep M. Ainaud, Monserrat Albet i Maria Angels Roque
Edita: Fundació Jaume I

La Fundació Jaume I correspon amb aquesta Nadala a l'aportació de milers de persones d'arreu dels Països Catalans que fan possible la dotació dels Premis Baldiri Reixac, destinats a estimular l'escola catalana.

Revistes

Ariany. Núm. 188, 189

Revista de l'Associació Cultural Ariany.

La revista *Ariany*, «*Sa Fulleta*», com la coneixen allà, ha celebrat el vint-i-cinquè aniversari de la seva publicació. Enhorabona a tots els que la fan perquè sabem l'esforç que comporta. Enhorabona també a tots els que la llegeixen, als que la patrocinen i al poble d'Ariany i no tan sols per la revista sinó també pel grup de redacció i el dibuixant.

Coanegra. Núm. 111, 112, 113

Publicació mensual de Santa Maria del Camí.

Damuni Damunt. Núm. 31, 32, 33

Revista d'informació local. Sant Joan.

Dies i Coses. Núm 37, 38

És fa a Calonge i es distribueix també a s'Alqueria Blanca, Santanyí, Cala d'Or i s'Horta.

El Mirall. Núm. 65

Editada a Palma per l'OCB. Dedicat un dossier de quaranta-quatre pàgines al Centenari Joan Miró.

Es Molí Nou. Núm. 80, 81, 82

L'edita l'OCB a Vilafranca. En el número 82 llegim la mala nova de l'atemptat contra el monolit dedicat a Llompart.

Fent Carrerany. Núm. 89, 90, 91

L'edita l'Associació Cultural Fent Carrerany, de Maria de la Salut.

Inca Revista. Núm. 34

L'edita la delegació de l'OCB d'Inca.

Llucmajor de pinte en ample. Núm. 140, 141, 142

Editada per l'OCB a Llucmajor. A la portada del número 142 duu la Jaia Quaresma o Jaia Serrada.

Mel i Sucre. Núm. 162, 163

L'edita l'OCB a Sant Joan. «Mostra del rebost d'una casa benestant santjoanera» és el títol d'un article, del número 162, de Guillem Florit i Mateu Sastre, que ens ha cridat l'atenció.

Montaura. Núm. 25

Revista de Mancor de la Vall.

Per ella ens assabentem de les obres de reforma al santuari de Santa Llúcia. Enderrocaran el buc de formigó que hi ha darrera de la capella. A més, embelliran la façana principal de l'edifici i en refaran la coberta.

Portula. Núm. 135, 136, 137

Informatiu Cultural de Marratxí.

Ressò. Núm. 55, 56, 57

L'edita l'OCB a Campos.

Santa Margalida. Núm. 21, 22

Editada per l'OCB de Santa Margalida. Al número 21 conta l'excursió que feren a Valldemossa, Deià i Sóller el 20 de novembre.

Solcs i Ones. Núm. 9

Butlletí informatiu de la Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Udol. Núm. 6

És la revista de Llubí. A la portada duu un còmic al·lusiu a la censura que

vol exercir L'Ajuntament de Llubí contra la revista *Udol*.

Periòdics

Felanitx. Núm. 2874 al 2884

Subtitulat *Setmanari d'interessos locals*. Ens assabenta de les notícies felanitxeres.

La Nau. Núm. 9 al 21

Setmanari en català, editat a Palma. El que va començar com un petit setmanari s'ha consolidat, porta molta informació, escrita i gràfica, i col·laboracions ben interessants. Al número 15 parla extensament de la revista *Miramar* i del *Plecs de Cultura Popular IV*. Als 11, 14 i 19 hi ha sengles entrevistes, fetes per la nostra coordinadora a Joan Estrany, president d'Amics de l'Arxiduc; a Nils Burwitz, artista pintor; i a Miquel Ripoll Rul·lan.

L'Estel de Mallorca. Núm. 281 al 285

És l'antic *S'Arenal de Mallorca*, n'és el se director Mateu Joan i Florit.

Fulls informatius, butlletins

El Ayuntamiento informa...

Butlletí de l'Ajuntament de Valldemossa que ens fa l'efecte que està fet per informar els habitants de Salamanca del que es fa aquí, ja que, excepte les set primeres retxes, tot està en castellà. D'aquesta manera, el nostre Ajuntament no aplica al seu butlletí la Llei de Normalització Lingüística de les Illes Balears, que els representants de tots els partits polítics aprovaren per unanimitat.

Butlletí Informatiu 1993

És el butlletí que ha fet el Grup Independent de Valldemossa. Està en català i en castellà, les dues llengües oficials de la nostra comunitat autònoma.

Calendari de l'Obra Cultural Balear

L'OCB ha dedicat el seu calendari per a 1994, patrocinat per Sa Nostra, als germans Forteza Pinya. Els textos són de Miquel, Guillem i Bartomeu Forteza Pinya, les fotografies, de Vicenç Matas.

Educació en igualtat

Editat per la Comissió Interdepartamental de la Dona, tracta de la manera d'elaborar llibres de text que eduquin en la igualtat les nines i els nins. Està fet en català i castellà.

Papers de la Natura. Núm. 15, 16

Full informatiu de la Direcció General d'Estructures Agràries i Medi Natural.

Obra Cultural Balear, Full Informatiu. Núm. 9, 10

Correu

Invitacions, comunicats i altres herbes

L'OCB de Marratxí, en col·laboració amb l'OCB d'Inca, organitzen un viatge a l'Alguer.

El President del Consell Insular de Mallorca ens convida a la recepció nadalenca el dia 17 de desembre.

La Conselleria de Sanitat i Seguretat Social del Govern Balear ens informa sobre la vacunació d'hepatitis B en escolars.

L'Última Hora del dia 15 de gener, en un article signat per Miquel Bauzà, va dedicar una pàgina amb abundants fotografies, als *Plecs de Cultura IV* de la revista *Miramar*.

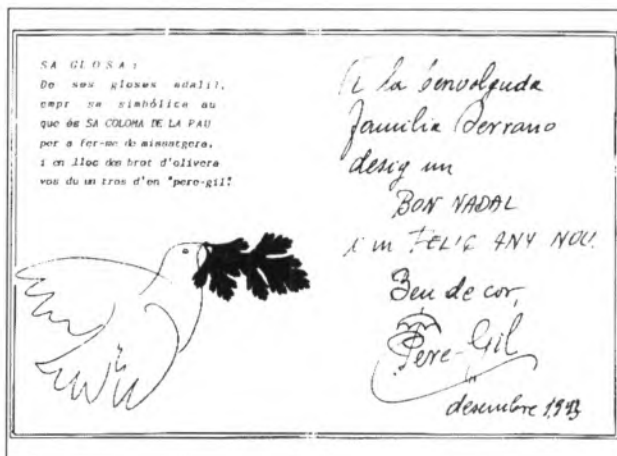
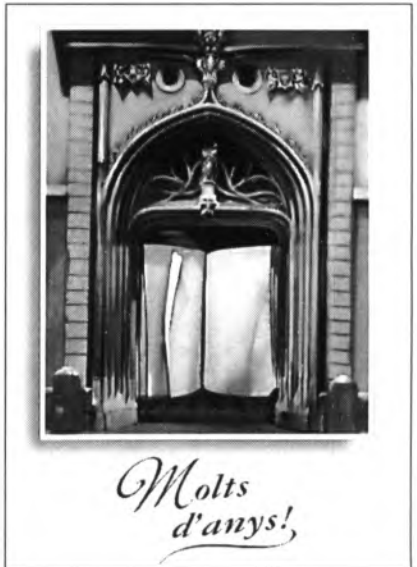
El Centre Contemporani Pelaires i l'editorial Columna ens conviden a la presentació de la no-

vel·la *Lluna creixent sobre el Tàmesi* de Gabriel Janer Manila.

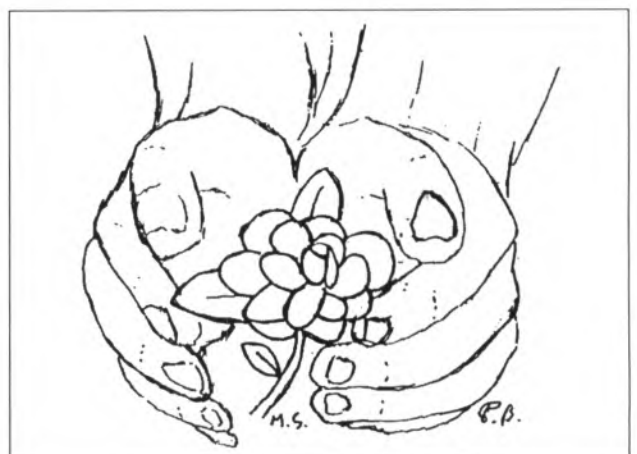
El Centre de Cultura i la Societat d'Història Natural de Balears

ens conviden a la presentació d'un vídeo produït per Sa Nostra: «Guillem Colom. Biografia d'un naturalista», el dia 3 de febrer.

Felicitacions nadalenques que hem rebut: Josep Coll Bardolet, Nils Burwitz, Jordi Pujol, President de la Generalitat de Catalunya, Cristòfol Soler i Cladera, President del Parlament de les Illes Balears, Unió Mallorquina, Comunitat de Santa Maria Magdalena, Pere Gil, Pere Bru Serrano i família, Francesc Salleras, Llibreria Jovellanos, Margarita Lladó de Hernández, Catalina Homar de Lladó, Rosita Lladó de López Rama

La Universitat de les Illes Balears, amb la col·laboració de la Banca March i de l'Obra Cultural Balear, ens conviden a les tres conferències sobre Els Drets Lingüístics en el Món Jurídic, a la sala d'actes de la Banca March els dies 16, 17 i 18 de febrer.

Pere Gil, a la pàgina «Amics de la Glosa» de l'*Ultima Hora* del dia 17 de febrer esmenta la festa dels darrers dies que celebrarem a l'ermita de Valldemossa.

La llibreria Quart Creixent ens va convidar al XIIè Aniversari 1982-1994, Dotze anys fent amics per al llibre en català. Amb la col·laboració de l'OCB i la presència de Joan Alegret, Joan Brossa i Núria Candela.

La Fundació Teatre del Mar ens comunica l'estrena al Teatre del Mar de l'espectacle *La meitat de res*, d'Iguana Teatre, el dia 5 de març.

El Consell Insular de Mallorca ens informa de la VIII Temporada d'òpera 1994, que se celebrarà del 26 de març al 6 de juny al Teatre Principal de Palma. Les obres programades són: *La Traviata*, *Les*

contes d'Hoffmann, *Turandot* i *Nabucco*.

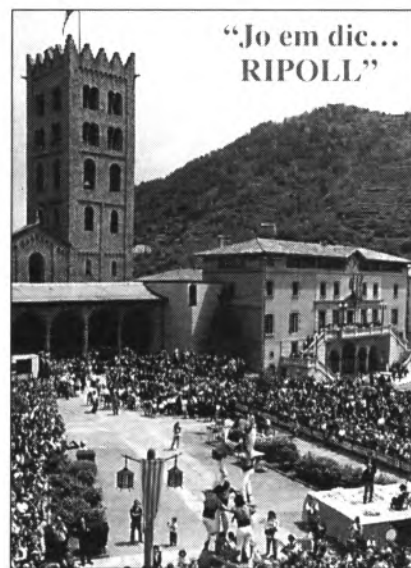
El President del Parlament de les Illes Balears ens convida a la recepció que amb motiu de l'aniversari de l'Estatut d'Autonomia se celebrarà el dia 1 de març al mateix Parlament.

Inaugurada la torre de vigilància de Na Burguesa

Per un article de Jaume Cases-noves, que ens ha tramès la Premsa Forana, ens assabentam de la inauguració de la torre de vigilància de Na Burguesa. L'obra s'ha realitzat gràcies al finançament de Sa Nostra, que ha signat un conveni amb la Conselleria d'Agricultura i Pesca. La torre té una alçada de deu metres, el radi d'observació s'estén fins a dotze mil hectàrees.

XIII Assemblea «Jo em dic... Ripoll»

Aquest any en fa 25 de l'inici de la bianual assemblea «Jo em dic... Ripoll». Amb aquest motiu es preparen un seguit d'actes que tindran

lloc els dies 24, 25 i 26 del proper mes de juny. El Centre d'Iniciatives i Turisme de Ripoll és el que organitza aquestes assemblees des de l'any 1970, en què es féu la primera.

ESPORTS MODA

futbol, tennis,
bàsquet, etc.

C. de Niceto Alcalá Zamora, 22
Tel. 28 19 29

**RECANVIS
|
MOTORS MARINS**

**VOLVO
PENTA**

C. del Gremi de Fusters, 11
Tel. i telefax: 20 41 02

PALMA DE MALLORCA

**REPARACIONS
NAUTIQUES**

Serveis oficials:

VOLVO-PENTA
IVECO-AIFO
SOLE-DIESEL
MAN-DIESEL

Club de Mar
Tel. 40 36 11
Reial Club Nàutic de Palma
Tel. 70 10 50

LA VEU DELS NOSTRES POETES I GLOSADORS

Llavis dels meus records

(accèssit al XXII Certamen de Poesia de Castellitx. 1994)

Les ones depositen el silenci,
em besen quietuds sobre l'arena,
les discretes imatges del meu somni
són els àgils llauts de blanques veles
que la vida conformen amb segons.

Oculen els rellotges la ignorància,
les hores són les busques que replega,
l'oblit és infalible medicina,
la nafra en mans del temps també se seca.

I féu l'hivern -formiga previnguda-
estalvi per a terra de promesa;
i provocà desglaç, la teva veu,
on l'equilibri parla de puresa.

Fou l'aigua del destí qui me cercava,
em va brufar l'esquit de l'escomesa,
tan sols m'agradaria ser petjada
nascuda d'on la terra el peu te besa.

Els teus cabells bressats per la ufanor,
els llavis de records que s'humitegen,
els rierols nodrits pel teu alè
el meu àrid camí, de pau, refresquen.

La solitud apura letàrgia,

la fredor de paraules m'aconsella,
és l'aura que desprèn l'esvoletec,
regal de blanques plomes de l'ofrena
que canta per al pèndol indecís
i estreny amb tot l'abraç de la cadena.

Així, quan veig que l'aire em necessita,
quan crec que la claror s'ha fet espessa,
no cercaré l'oxigen en el joc,
on el tacte de cartes, per les venes,
era falsa ventura que perdia
i em veia guanyador de la tristesa.

Aquell vi de les hores, tan amarg,
que va néixer d'un cup d'ànima negra,
ha clos la seva veu tan esquarterada
i reposa, respira blanca estepa.

Mouran els teus batecs la meua sang,
s'haurà pintat de blanc la lluna plena,
no volaran desigs de paciència
ni sentirem el brum de cap abella
pels camps on les llavors són sospitoses
mentre l'albada creixi amb llum ofesa.

Clivella l'escalfor la mitjanit,
les dotze campanades aparella
amb pètals deslliurats del teu roser
que porten ambaixada de puresa.

No romandrà mustia cap poncella

que sols hagi begut rosada fresca,
malgrat que vella llàgrima no enflairi
quan les passes allunyen la infantesa.

Catifes agombolen l'oblidança
-els anys que m'han passat per la verema-,
la febre ja no cerca els horitzons,
el bòtil ha perdut rubor vermella.

El llarg sospir del temps que viu la cova,
el cromàtic cisell d'una deessa,
ha plasmat saviesa de columnes,
amor d'incombustible gravidesa.

Plantaré belles flors en la quimera;
cabells blancs, testimonis de proeses,
són aigües de glacera alliberada
per les hores suaus de la tendresa.

Els anys que ens ha trenat la companyia
conserveu les virtuts de la donzella;
ocupen el silenci dels meus versos
les flames delitoses de vellesa.

Pere Bru Serrano i Darder

Tot blanc

(a rima lliure)

És el primer color
que l'infantó destria,
és el bolquim amb randes
del vestit del batiar,
la dent que ja li prua
omplint de goig sa mare,
és el vestit tot pur
quan s'acosta a l'altar.
És blanc també el color
del pa d'Eucaristia,
i el vel de la núvia
amb el cor ple d'il·lusió.
La llana del menet
que per Pasqua naixia
i la flor hivernenca
de l'ametller flairós.
La gavina que vola
i la cresta de l'ona,
el gessamí que s'enfila
per la vella paret,
el cap de la padrina
i la bugada estesa,
el cigne que el coll torç,
la vela al port tot dret.
Blanca és la neu del cim
i el somni de l'infant,
i també resta blanc
el cor del que perdó demana
i sap que és perdonat.

Maria Encarnació Coll

Miramar

A l'arxiduc Lluís Salvador

Miramar, Miramar,
vessant somniadora ran del mar,
fugies del blau del cel,
muntanya avall,
i restares captivada
en les xarxes de l'aigua
del Blau del mar.

Es Puig de sa Moneda

A Francesca Picornell

En el Puig de sa Moneda
un no sap vers on mirar,
potser els dotze pujols,
puntals d'aquell cel blau,
que soplugen i defensen
les quatre «valls de Mossa»,
o, potser, el blau que neix
a los peus de Miramar
i es perd en la immensa
planura de la mar.

Diego Sabiote Navarro

Talaia, Mirador, Tabor

A Catalina Segura

Qui puja al Puig
de Sa Moneda,
pujol, talaia, mirador
dels que féu construir
l'Arxiduc somniador
Lluís Salvador,
de muntanya se sent extasiat,
de Tabor transfigurat,
i aleshores es passa a un estat
en el qual el mirar
es converteix en ser mirat.

Mirar, mirar-mirat
pels dotze pujols
que donen sosteniment al cel
acostant-nos el seu veïnatge,
per la vall de la quietesa
amb notes d'esquelles eternes,
i pel blau del mar
que es perd en la immensitat
d'infinita horitzontalitat,
acollint, amb summa pietat,
penya-segats, estrets i vessants
que llança Miaramar
damunt la mar.

Als valldemossins amb aprecí (escrit col·loquial)

Vaig llegint, jo, la revista
que a Valldemossa teniu.
Escorcollau els arxius,
feina agradable i instruïda.
La revista ensenya als nins,
adolescents i adults,
i també a la senectut
que guaita cap als vuitanta.
El contacte amb les notícies
que a la Miramar donau
grans anhels em despertau
i noves inquietuds;
i van entrant pels meus ulls
els grans afanys de cultura.
Bells paratges que teniu,
gaudi de vostra terra pura
trepitjada per l'Arxiduc.
Abans fou santificada
per ella de jove i nina..
Un visca! vos vull donar
-ja ho podeu endevinar-
a la santa valldemossina
que vos ha il·luminat.

De Mallorca sou la revista
més culta i més variada,
més llegida i més esperada,
més rica i més estimada.

Excelcior, més amunt!

Apol·lònia Perelló i Bonet

Santanyí, febrer de 1994

Plaguetes de gloses

ARGUMENT DE 1993

Mitjançant el nostre amic Sebastià
Mas, Antoni Ginard Cantó, «Butler»,
autor de l'Argument d'Artà de 1993, ens
n'ha enviat un exemplar. D'aquesta obra
n'extreim un parell d'estrofes.

Dedicatòria:

A la sentida memòria
del bon amic Jaume Gil,
de Sant Antoni edil,

Déu el tengui a la glòria.
Ell passarà a sa història
com l'Obrer bo i gentil.

1

Oh Déu Pare estimat
creador de l'univers
cel, terra i mar dispers,
tot per Vós va ser creat.
Me podríeu fer costat,
si voleu, a cada vers.

2

Jo em voldria bé expressar
i donar bon rendiment
perquè me trob impotent
ajuda som de cercar,
què més bo que invocar
al gran Déu omnipotent?

4

Ara com és de costum
es Batle visitaré
que llegendes es paper
i si no hi troba cap grum
i es Rector massa embalum
endavant ja seguiré.

46

En Toni Cinto Morí
totsol quan se desvestia.
La mort pega arreu, no tria,
quan ve s'hora d'investir.
En Tomeu Vermei poc dir
casi igual se despedia.

77

Sant Antoni gloriós
ajudau-nos en sa Festa
perquè sa diada aquesta
tot se fa per honrar-vos.
Els animals toca a Vós
guardar de tota tempesta.

150

Alabança sia dada
al Santíssim Sagrament,
esperant que s'Argument
pugui fer altra vegada
l'any que ve en tal diada,
adéu a tots, bona gent.

A L'HAVANA

Gloses plenes de bo i plenes de dol,
gloses veraces i verdes a vegades,
en Pere Gil va oferir debades
signant amb un para-sol.

Amb llapis punxut com una llança
-inspirat pel seu secret glossari-
boles totes d'un indiscret rosari-
li vaig fer una eixerida semblança,
una ben bé merescuda lloança.

Ta ho va dir en Ramon Llull
l'amor omple el gòig de l'ull.

Però, alerta, amics i amigues
qualsevol abús s'acabarà en nul!

Rep una abraçada ben afectuosa

Nils Burwitz

Valldemossa

11
XI
1993

Palma 2 XI 1993

Resposta de Nils Burwitz a la glosa que li dedica Pere Gil a l'Ultima Hora.

AMICS DE L'ARXIDUC

En memòria de n'Andreu Garcia i Cladera

Andreu Garcia i Cladera

Vaig conèixer-lo a la primera reunió dels Amics de l'Arxiduc a què vaig assistir, quan aquests es trobaven en període de constituir-se en associació.

Abans no el coneixia i quasi res puc dir d'ell, sé que havia exercit de guia turístic. El que sí que sé és la seva bonhomia, el seu tracte agradable i que amb ell donava gust parlar.

Va formar part com a vocal de la primera Junta de l'associació Amics de l'Arxiduc, fins el dia 21 de desembre de 1993, que ens va deixar per acudir a la cridada de Déu.

Es veu que tenia un caire de poeta, cosa que vaig descobrir un dia en què el nostre president, Joan Estrany, em va llegir uns versos seus, que trobareu tot seguit.

He volgut deixar palès el seu inoblidable pas per l'associació Amics de l'Arxiduc, de la qual, juntament amb en Joan Estrany, fou inspirador.

El seu record romandrà sempre entre nosaltres.

Benigne Palos i Vadell

Gener de 1994

Pescador ja no hi ha peix

Pescador, ja no hi ha peix,
no importa treure sa canya
ni es volantí aparellar.
Pescador, ja no hi ha peix:
l'hem arribat a acabar.

M'enrecord fa quaranta anys,
que anàvem molt atrassats
ses distàncies eren llargues
i no estàvem motoritzats.

Me n'anava pes carrer
o as mollet de Can Planas
o per devers s'Aigua Dolça
o prop de Cas Fideuer.

Anava on em queia bé,
sa pescada era segura
en una aigua neta i pura
que es jovent avui no té.
Crancs peluts i pagelides,
cloïsses, dàtils i corns.
Remil llamps, que eren de bons
dins aigües tan cristal·lines!

An es llocs que he nomenats
ara hi ha es Passeig Marítim,
pes turistes admirat
per a mi s'han carregat
aquells rodols tan moníssims.

M'enrecord de s'Aigua Dolça
i d'aquell ball tan popular
on els enyorats Sis Mickeys
no paraven de sonar.

I aquell lloquet encantat
que sa Plaça Gomila

ara ja no hi va es tranvia
i sempre està abarrotat.

Pescador, ja no hi ha peix,
ni tampoc hi ha altres coses
i vull dir amb aquestes gloses
que tot és culpa des progrés.
Pescador, ja no hi ha peix.

Caminam

Caminam, anam fent camí
i cada dia un poquet
ens acostam a la fi.

Si tots pensàvem un poc
amb aquesta realitat
estic segur que viuria
molt millor la humanitat.
Estimar-nos com germans,
viure per un bé comú,
però a això, remil llamps!
a això no ho fa ningú.

Pensar que tots som iguals
no és ben bé veritat,
que el que té és perfecte
i el que no, un desgraciat.

Caminam...

Ens saluden quan passam
i si algun ha prosperat
entre nosaltres comentam:
Ha tornat molt estufat!

Tots som uns giracasaques,
per fer doblers ens matam
i el darrer vestit que ens fan
el cusen sense butxaques.

Volem ser, quan discutim,
sempre el qui té la raó
no podem evitar-ho
és el JO que duim dedins.

La vida, en filosofia,
és un viatge i res més,
partim d'un punt i després
l'altre punt ja és agonia.

Visquem, doncs, aquest camí
tot lo millor que poguem,
perquè en el cap i la fi
és tot el que ens portarem.

Caminam...

Andreu Garcia i Cladera

N'Andreu Garcia i Cladera tenia amics per tot i a Vallde-mossa també.

FUTBOL

A continuació us detallam els resultats obtinguts fins ara pels diferents equips del CD Valldemossa At.

Futbol de Segona Regional

12-12-93:

Bunyola 1

CD V. At. 1

Gol: Javi

19-12-93

CD V. At. 0

Santa Maria 0

16-01-94

Montaura 2

CD V. At. 0

23-01-94

CD V. At. 4

Gols: Tomeu-Juanito-Jaime Morey-

Jaume Margarit

Sencelles del L. 1

30-01-94

CD V. At. 0

Casa Miss Jotul 3

06-02-94

Alqueña 3

CD V. At. 2

Gols: Jaume Ferrer-Tomeu

13-02-94

CD V. At. 3

Gols: Juanito-Tomeu-Toni Mir

S'Horta 4

20-02-94

Sa Vileta 2

CD V. At. 1

Gol: Jaume Ferrer

06-03-94

CD V. At. 2

Gols: Javi-Francesc Morey

Playas Calvià 2

Futbol Sala Cadets

11-12-93

C. S. V. Paül 5

CD V. At. 8

Gols: Vicenç(6)-Josep-Tolo Morey

18-12-93

CD V. At. 1

Gol: Vicenç

A.D. Son Ferrer 7

15-01-94

CD S. Juan de Avila 6

CD V. At. 2

Gols: Vicenç-Toni Morey

22-01-94

Montesión A 8

CD V. At. 1

Gol: Vicenç

29-01-94

CD V. At. 1

Gol: Vicenç

Montesión B 7

05-02-94

CD V. At. 5

CD A. A. S. Rapinya 8

19-02-94

F.S. Fullarasca 1

CD V. At. 4

Gols: Pedro(3)-Tolo Morey

26-02-94

CD V. At. 4

Sa Cabana 3

05-03-94

C.D. Los Almendros 3

CD V. At. 3

Futbol Sala Iniciació

10-12-93

CD V. At. 0

Montesión 18

17-12-93

CD V. At. 0

F.S. Santanyí 15

14-01-94

F.S. Felanitx 0

CD V. At. 4

Gols: José Angel(4)

21-01-94

CD V. At. 5

Gols: José Angel(3)-Tomeu-Nadal

Es Liceu A 4

28-01-94

AAVV Pol. Llevant 7

CD V. At. 1

Gol: Sebastià Amer

11-02-94

CD V. At. 1

Gol: José Angel

Son Ferrer 7

PLAY OFF

25-02-94

Es Liceu A 5

CD V. At. 1

Gol: José Angel

04-03-94

CD V. At. 3

Gols: José Angel(3)

Alaró F.S. 6

11-03-94

Col. P. Poveda

CD V. At. 5

Gols: José Angel(3)-Tomeu-Nadal

Esport Escolar Futbol Sala

18-12-93 PORT DE SOLLER

Iniciació

Esporles B 4

CD V. At. 2

Benjamí

EE Sóller A 6

CD V. At. 0

Aleví

CD V. At. 0

Queen's 3

Infantil

Deià 3

CD V. At. 4

15-01-94 ESPORLES

Infantil

Esporles 3

CD V. At. 4

Aleví

Deià 3

CD V. At. 4

Benjamí

Esporles B 5

CD V. At. 4

Iniciació

Esporles A 5

CD V. At. 3

29-01-94 PALMANOVA

Iniciació

American 4

CD V. At. 0
12-02-94 VALLDEMOSSA

Benjamí
CD V. At. 4
Queens 9

Infantil
CD V. At. 4
Queens 2

Iniciació
CD V. At. 4
Queens 9

Aleví
CD V. At. 2
Queens 6
26-02-94 SÓLLER

Infantil
E.E. Sóller 2
CD V. At. 1

Aleví
E.E. Sóller 1
CD V. At. 6

Benjamí
E.E. Sóller 3
CD V. At. 0

Iniciació
E.E. Sóller 0
CD V. At. 0
12-03-94 VALLDEMOSSA

Infantil
CD V. At. 1
Esporles 1

Aleví
CD V. At. 7
Esporles 1

Benjamí
CD V. At. 6
Esporles B 3

Iniciació
CD V. At. 8
Esporles B 1

Equip F. S. Iniciació Valldemossa At. -Esport Escolar-

EXCURSIONISME

El passat 12 de desembre efectuàrem una visita a les ruïnes d'una de les més poc conegudes ermites velles, ja dins el terme de Deià, ens referim a l'ermita de Sant Onofre.

Es diu que fou la primera que acollí ermitans després de la reforma del Venerable Joan Mir.

Guillem Terrassa ens diu que els ermitans Onofre de Sant Joan Evangelista i Joan Baptista de Jesús habitaren aquesta ermita. El primer es traslladaria posteriorment a Son Seguí.

Miquel Ripoll i Rul·lan

Ruïnes de l'ermita de Sant Onofre.

Bartomeu Torres i Morell

TENNIS

Al darrer número d'aquesta revista vàrem quedar que us informàrem de la temporada tennística 1993-94. Començarem informant-vos dels resultats del II Torneig Social de l'ATV.

II TORNEIG SOCIAL DE L'ATV

(desembre) En la categoria d'alevins, el guanyador fou Enrique Compte, que guanyà Lluç Marco per una lesió d'aquest.

En seniors, el vencedor fou Gabriel Calafat, que guanyà merescudament Lluís Oliver, després d'haver eliminat en semifinals el número u, Toni Gallego. La consolació fou per a Toni Mercant, que va vèncer Juan José Ripoll.

MINITORNEIG DEL BOTIFARRÓ

(octubre) Vencedor: Toni Gallego, que va guanyar la final a Lluís Oliver.

MINITORNEIG DEL CARNAVAL

(febrer) Vencedor d'aquest torneig: Toni Calafat, que va guanyar la final al sempre incòmode i combatiu Fèlix Marco. La sorpresa d'aquest torneig va ésser l'eliminació de Toni Gallego per Joan Mas. Els punts guanyats li han servit per passar en el rànquing a Xavier Mulet.

Guanyadors del II Torneig Social de l'ATV.

ASSEMBLEA GENERAL DE L'ATV

El passat dia 29 de gener va tenir lloc l'assemblea anual d'aquesta associació, on es va llegir i aprovar la memòria juntament amb el pressupost de 1994, el balanç, comptes, etc.

Les quotes quedaren fixades igual que les de l'any anterior. Es va proposar fer uns pins amb l'escut de l'associació per als socis, igualment fer camisetes i polos.

Quan surti aquesta revista ja haurem celebrat la III Diada Esportiva amb un sopar de companyonia per a tots els socis que hi hagin volgut assistir i el lliurament de la primera Insígnia de Plata de l'ATV per a Marc Marco per la seva trajectòria esportiva de la temporada passada. En aquesta que acaba de començar, Marc Marco ja ha aconseguit el

Campionat de Mallorca d'Infantils, categoria que ha iniciat aquest any.

QUOTA SOCIS

Esperam que els socis que no han satisfet les quotes ho faran com més aviat millor, perquè amb la vostra ajuda puguem realitzar els projectes per a aquest any (classes de tennis per a infants, pins, camisetes, pintar la pista, etc.)

NOTA: La memòria de 1993 i el pressupost per a 1994 s'han exposat a la pissarra de la seu (bar S'Olivera) durant tres mesos.

Lluís Oliver i Barceló

bar LOS TILOS

Plaça de la Cartoixa, 16 A
Blanquerna, 5
Tel. 61 61 01

PASSATEMPS

Jeroglífic

Avui per dinar menjarem...

Columnnes bellugadisses

Columnnes que s'han de col·locar degudament al caixetó superior.

Mots clau de la darrera ratlla horitzontal:

1. Preposició. 2. Cap d'una monarquia. 3. Qui comet injúria. 4. Conjunció. 5. Qui comet traïció.

Una vegada resolt el problema, es podrà llegir un fragment d'*El llibre de les bèsties* de Ramon Llull.

Bernadí Estaràs, «Gotzo»

L'ARXIDUC

Suposant que l'Arxiduc tornés (fent una mica de ciència-ficció), estic segur que romandria estafaril·lat veient la proliferació de rètols prohibitius (Prohibido el paso, Camino particular, Propiedad privada, Perros sueltos, etc.), ell, que era la materialització de la generositat. Mai no va tancar les postes a ningú. Tots els camins i miradors que va construir varen restar sempre a l'abast de tothom.

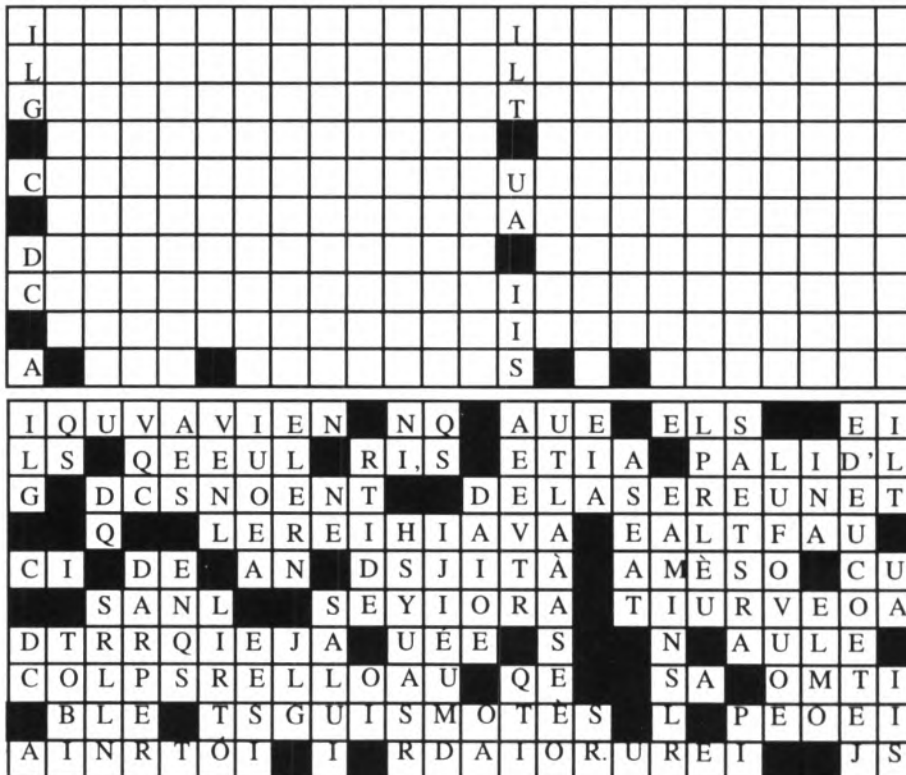
És ver que era un altre temps i que per cada brètol de llavors avui n'hi ha molts més. Així i tot, pens que sabia destriar entre els malfactors i els qui van pel camp amb seny, respectant-ho tot i incapaços de cometre una malifeta.

Seria bo una mica de tolerància i comprensió per part dels qui gaudeixen del privilegi de posseir llocs des dels quals es pot contemplar el meravellós paisatge de la nostra entranyable Roqueta.

Sempre he sentit una premonició admiració envers de l'Arxiduc. Pioner en ecologisme, turisme i excursionisme. Liberal i generós fora mida. Per això, sens dubte, el seu record i la seva obra, com el seu gran amor per Mallorca i molt especialment per la contrada valldemossina l'han fet mereixedor dels guardons de Fill Adoptiu, Fill Il·lustre, i que l'any 1994 constitueixi un homenatge a la seva figura d'home culte que tant ha ajudat a conèixer l'arxipèlag balear.

Home irrepertible, sempre romandrà en el respectuós record i agraïment de tots i, molt especialment, dels muntanyencs que com ell estimen i respecten la Naturalesa.

Benigne Palos i Vadell

C/ Arxiduc Lluís Salvador, 23
Telèfon 61 25 84
VALLDEMOSSA

Cafeteria Bar **LA CARTUJA**

Pça. Ramon Llull, 1
Tel. 61 22 40
VALLDEMOSSA

Bar Restaurante

CAN COSTA

Teléfono 61 22 63
07170 Valldemossa - Mallorca

NOVA COL·LECCIÓ
PRIMAVERA - ESTIU
I ARA TAMBÉ
MODA INFANTIL

NACRE
Moda

C/ DE LA ROSA, 25
VALLDEMOSSA

VIATGI AMB B O N A COMPANYIA

**LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES
AL POLÍGON DE SON CASTELLÓ**

Gremi Fusters, 11 • Tel. 29 34 00 (8 línies)
Télex: 69120 • Fax: 75 81 31

SUCURSALS A: EIVISSA • COSTA DEL SOL • CALA D'OR • CALA RATJADA